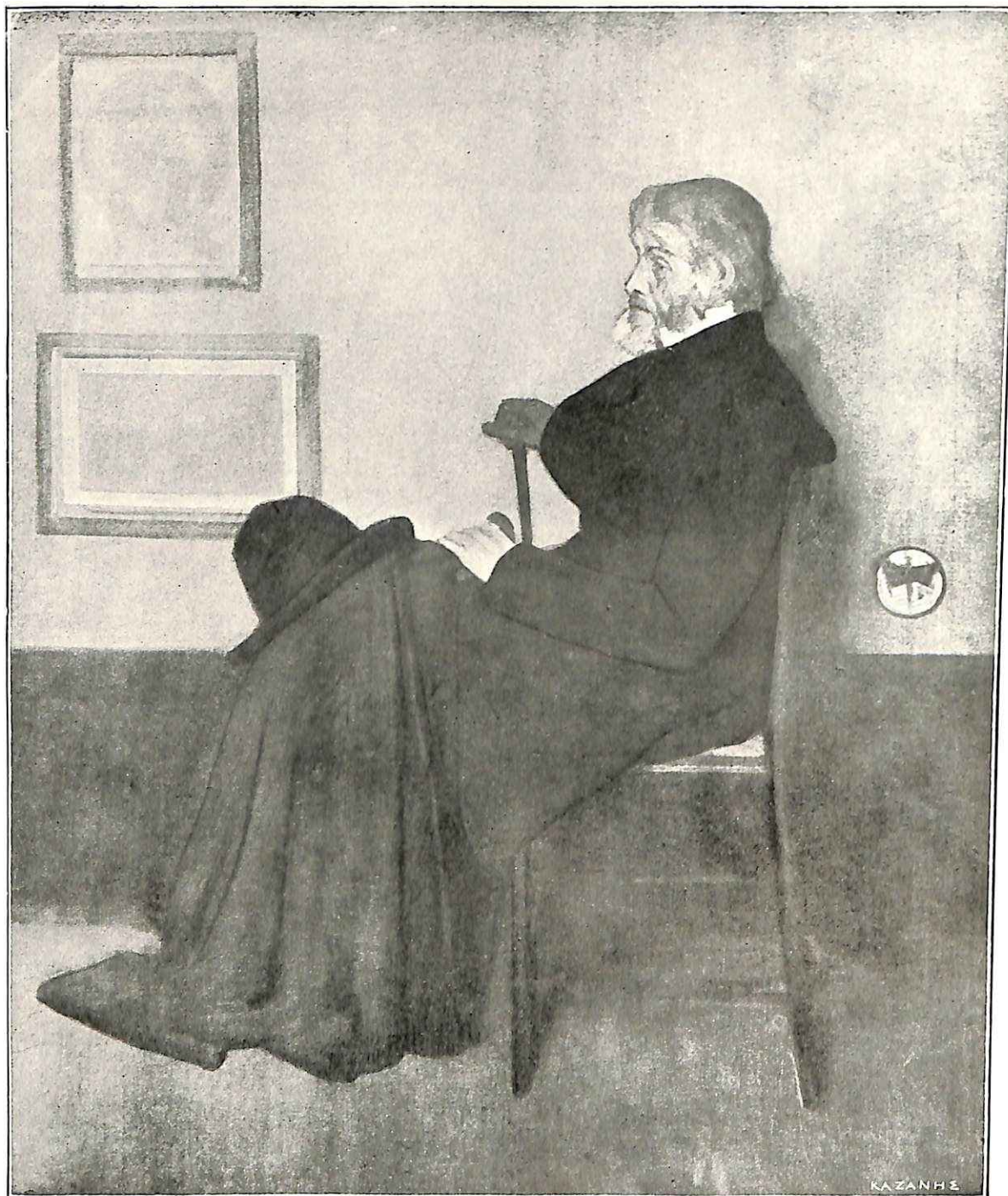
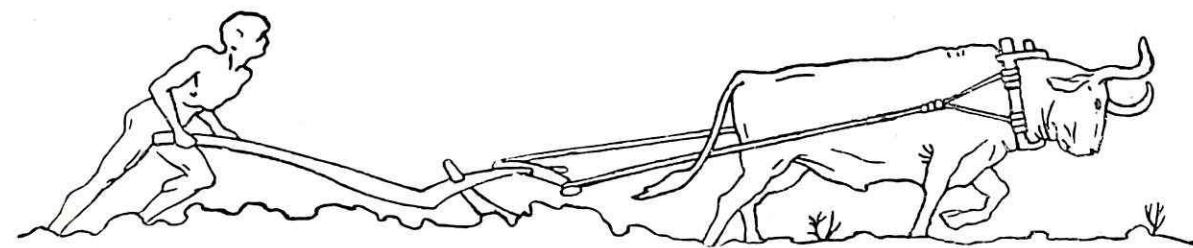

ΠΟΡΤΡΑΙΤΟ ΤΟΥ ΚΑΡΑΪΑ
ΥΠΟ ΟΥΪΣΑΕΡ

ΠΑΝΔΘΗΝΔΙΑ

ΕΤΟΣ ΙΒ' 15 ΝΟ.
ΕΜΒΡΙΟΥ 1911

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΣ

Εως τότε ζούσε με τούς λογισμούς της εσώτερης μοναξιάς του. Μιά ρήγισσα έρχεται να τον ξυπνήσει, και τώρα αληθινά ξανοίγει το παραμύθι που έβλεπε ή φαντασία του και ή θλιμμένη του ζωή. Ήρθε άδικη ώρα που ή βασίλισσα αποχαιρέτησε τον κόσμο. Τώρα φεύγει και ό τραγουδιστής. Απόμεινε το τραγούδι, που θα το αγαπήσουν οι ευγενικές ψυχές, γιατί ή Μοίρα χάρισε στον ποιητή τη δύναμι ν' αγαπά όσο χίλιες ψυχές μαζί και να λήη τον πόνο του έμορφα και τεχνικά.

Τό παραμύθι μάγεψε για πάντα τα μάτια του. Ευτυχισμένος με τη χλωμάδα πεθαμένου ονείρου που πάντα σκέπαζε τη σκέψη και τούς στοχασμούς του. Λεπτή, πολιτισμένη, εκλεκτή ύπαρξις, που κατοικοῦσε ένα σώμα άδικημένο από την φύσι και βασανισμένο από το συναίσθημα της άδικίας. Πόσο μεγάλη οδύνη, να περιφρονής το δῶρον, όπου μ' αυτό θα χαιρόσουνα του κόσμου την έμορφα. Η ζωή του ολοένα γίνεται αποκλειστικῶς συναισθηματική. "Αν θελήσει να την χαρή όπως κάθε άλλος, θα πέσει και θα γείνη κομμάτι.

Στον κόσμο οι ψυχές βαδίζουν πάντα συντροφεμένες. Περισσότερο από κάθε άλλον ό Χρηστομάνος ένοιωθε την ανάγκη της θαλωρής μιας τέτοιας συντροφιάς. «Όλο τη χλωμή σγαλιά των ιτιών έχει μέσα στην ψυχή του». Σταχτιά τα συναισθήματά του και κουρασμένα. Η λέξις «πεθαμένα» έρχεται συχνά στην πένα του. Η χαρά, πάντα κάτι που πέρασε, θαμμένη στο παρελθόν, που πειά δεν ήμπορεί να είναι. "Αν ανεβαίνει ακόμα στα χείλη του μια παιδική αφέλεια, είναι το παράπονο και ή φωνή της οδύνης. Και εις «Τό βιβλίο της Αυτοκράτειρας Έλισάβετ» και εις τα «Όρφικά Τραγού-

δια» πάντα μια ψυχή άρρωστημένη. Ολιβερό το παραμύθι του: μέσα στο σύθαμπο του δειλινού, ποτέ στο γαλάζιο φῶς. "Όταν έξαφνα νοιώθει δίπλα του την αφάνταστη έμορφα μιας άλλης, επίσης λυπημένης, επίσης πνευματικής, επίσης ευγενικής ψυχής, φοβάται ή καρδιά του κάθε φορά που φεύγει από κοντά της «σαν μπρός σ' ένα χαμό».

Λίγο τον εγνώρισα. Σε κάθε μας νέα γνωριμία, μάς χώριζε γρήγορα μια στιγμή ανάποδη, έπειτα τελειωτικά πειά μια αυστηρή κριτική για «Τα τρία φίλια». Τον αισθάνθηκα περισσότερο στα δύο του βιβλία «Όρφικά Τραγούδια» και «Τό βιβλίο της Αυτοκράτειρας Έλισάβετ». Προτιμῶ να ιδῶ τον καλλιτέχνη μέσα στο έργο του παρά στην ιδιωτική του ζωή. Αυτήν, να τη μαντεύσω θέλω παρά να τη γνωρίσω. Η ζωή ή έξωτερική είναι πολλές φορές δυσαρμονισμένη προς τον εσωτερικόν άνθρωπο, και μάς ξεγελά.

Θρήνος μοιάζει συχνά το έργο του Χρηστομάνου, που δείχνει μέσα στη θαμπή ζωγραφιά το φῶς του θανάτου, το φῶς το αληθινόν. Ζούμε, αλήθεια, περισσότερο, βαθύτερα μ' εκείνη τη στιγμή που μάς θυμίζει ένα λόγο πικραμένο και μια ματιά, σκιασμένη από μια σκέψη μελαγχολική. "Ας ξεδιπλώσωμε τις πτυχές του μνημονικού μας αυτό θα βρούμε πάντα μονάχο απομεινάρι της χαράς, σημάδι μοναδικό της ευτυχίας. Εγνώρισα γυναίκα μέσα στην άνθησι της νεότητος της, ύπεροχη, πνευματική, μάγισσα, που το χαμόγελό της το πιο χαρούμενο το δρόσιζαν φύλλα λουλουδιών μαράμενα.

Την εσωτερικήν υπόστασι και τη λεπτή αίσθησι του Χρηστομάνου, τα είχε δουλεμένα το χέρι της Μοίρας της αγαθής και μαζί το χέρι της κακής Μοίρας. Την τελειότητα ήθελε να την

ἀποτυπώση παντοῦ σὲ κάθε του ἔργον, μεγάλο ἢ μικρό, σὲ κάθε λεπτομέρεια γύρω του. Ζητοῦσε ἀδιάκοπα τὴν ἁρμονία πού θὰ εἶχε ποθῇ σὲ τὴν ἰδιότητά του τὴν ὑπαρξί. Ἐφθάνε συχνὰ σὲ τὴν ὑπερβολή. Δυναμώνε τὴν ἀσχημιὰ γιὰ νὰ δείξῃ μὲ πῶς ὀνειρεμένες ἀποχρώσεις τὴν ἰδέα ἢ τὴ μορφὴ πού τοῦ ἦταν ἀγαπημένα. Δὲν ἐδίσταζε νὰ κατέβῃ τὰ πῶς χαμηλὰ σκαλοπάτια γιὰ νὰ τὸ κατορθώσῃ. Τολμῶν αὐτό, ὅπου πολλές φορὲς ἔδινε τὴν ἀντίθετη ἐντύπωσι καὶ θάμπωνε τὴν αἰσθητικὴ συγκίνησι. Αὐτὸ τὸ ἔβλεπε εἰς τὸ θέατρό του τῆς «Νέας Σκηνῆς» ὅπου, ὡς τὸ εἰποῦμε ὅλοι, γιγαντῶθηκε ἀληθινὰ μεγάλος διάσκαλος. Ἀπόμεινε, μὲ ὅλες αὐτὲς τὶς ἐλλείψεις, ὁ λεπτός αἰσθητικὸς. Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ χαρακτηριστικώτερον σημάδι τοῦ καλλιτεχνικοῦ του ἐγώ.

Ζωγράφος πολλὰς φορὲς ὑπέροχος ὅταν ζωγραφίζε τὴν φύσι. Τέτοια καὶ μιὰ σελίδα πού δημοσιεύομε. Τὸν κόσμον τὸν ἐσωτερικόν, τὸν συναισθημάτων, μὲ ὅλη τὴν προσπάθειά πού σπαταλᾷ γι' αὐτό, δὲν κατορθώνει νὰ τὸν ἐξωτερικεύσῃ ὅπως θὰ ἤθελε. Βαρύ, φορτωμένο, κουραστικὸ γίνεται τὸ γράμμα του.

Ὅ,τι δὲν ἠμπούρεσε νὰ ὑποτάξῃ τέλεια σὲ τὴν ἁρμονία πού πάντα κυνηγοῦσε, ἦταν ἡ γλώσσα. Ἰσως, ἐπειδὴ ἔζησε χρόνια μακρὰ ἀπὸ τὴν

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΣ

μαί, ἴσως νὰ εἶναι τὸ καλύτερον ἔργον του. Ρεαλιστικόν. Ἐδῶ, κάπως βαρύτερον ἢ αἰσθητικὸς τῆς γλώσσης. Τὰ πρόσωπα παρμένα ἀπὸ τὸν λαόν. Ἀντίθετα πρὸς ὅ,τι εἶπα παραπάνω, τὰ ἀνεβάζει ὡς τὰ δικά του τὰ συναισθήματα, καὶ φαίνονται ἔτσι συμβατικά.

Κάποια μυστικὴ συγγένεια, ψυχικὴ, ὑπῆρχε μετὰ τῆς παραμυθίας βασιλίσσας καὶ τοῦ διδασκάλου τῆς. Ἐκείνη, ἀπογοητευμένη ἀπὸ τὴν ζωὴ, ἐκουσία ἐξόριστι, πού εἶχε ἰδανικόν τῆς τὸν θάνατον. Τέλεια ὀνειρεμένη ἐμορφία. Ἀπόκληρος αὐτὸς τῆς φύσεως, μὲ κάποια κακία συγκρατημένη ἐναντίον τοῦ κόσμου, ἀπελπισμένα ἀνοίγει τὰ χέρια πρὸς τὸ χρυσὸ ὄνειρον.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΕΙΑΣ ΕΛΙΣΑΒΕΤ

ΚΕΡΚΥΡΑ: Μοῦ ἔδειξε ὅλο τὸ παλάτι, κάμαρα πρὸς κάμαρα. Σὰ τὰ παραμύθια ἦταν ὅσα ἔβλεπα καὶ ὅτι *Ἐκείνη* ἢ ἰδίᾳ μοῦ τὰ δειχνε αὐτά. Ἔτσι κάνουν οἱ καλὲς νεράιδες οἱ φρεγγαροντυμένες μὲ τὰ βοσκοπούλα τὰ πλανεμένα.

Ἀπὸ τὸ περιστύλιον ἡ Αὐτοκράτειρα πέρασε ἴσα στὰ δώματά της. Σ' αὐτὰ τὰ διαμερίσματα σκόρπισε ὅλη τὴν ψυχὴ της: εἶναι τὸ

πῶς ἐξαίσιον ποιητικὸ πρᾶμα πού θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ φαντασθῇ καὶ πού θὰ ὀνειρευότανε νᾶβρισκε σ' αὐτὸ τὸ σπῆτι καὶ σ' αὐτὸν τὸν τόπον.

— Μονάχη μου τᾶβαλα ὅλα σὲ τάξη, εἶπε, καὶ μοναχὴ μου διάλεξα τὸ καθεῖ. Γι' αὐτὸ αἰσθάνομαι τὸν ἑαυτό μου λιγώτερον ξένο ἐδῶ παρὰ σὲ τὴ Βιέννη.

«Εἶναι μεγάλη ἀπόσταση, ἀποκρίθηκα μέσα μου, ἀπ' αὐτὰ ἐδῶ τὰ δώματα ἴσα μὲ τὶς φανταχτερὲς σάλες τῆς Μπούργκ σὲ τὴ Βιέννη ὅπου ὅλα

πατρίδα καὶ ἔγραφε τόσο καλὰ τὰ γερμανικά ὅπου καὶ συνεργάτης ἀπὸ τοὺς διαλεχτοὺς τοῦ «Νέου Ἐλεύθερου Τύπου» ἦταν, νὰ ἔχασε τὸ αἰσθητικὸν τῆς δημοτικῆς ἢ, καλύτερα, νὰ μὴν τὸ ἐνοίωσεν βαρύν ὅσο ταίριαζε σὲ Ἑλληνα λογογράφον. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀκανόνιστη καὶ δύσκολη καὶ ἀκόμα, συχνά, ἀταίριαστη ἢ λέξις μὲ τὸ συναισθητικὸν πού θέλει νὰ ζωγραφίσῃ. Δὲν ἔχω πρόχειρον τὸ ἀθηναϊκὸν του μυθιστόρημα «Ἡ Κερένια Κούκλα», ὅπου ἔγραφε ἀργότερα πολὺ, ἀφοῦ ξανάζησε ὁ Χρηστομάνος σὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ ζυμώθηκε κάπως μὲ τὴν ἐδῶ ζωὴ. Τυπώνεται τώρα σὲ βιβλίον. Ἀπ' ὅ,τι θυμοῦ-

θυμίζουν κάποια ἰδέα, μὰ τίποτα δὲν ξυπνᾷ ἓνα αἰσθητικόν. Ἐδῶ σ' αὐτὸ τὸ *Homie*, πού τὸ δημιούργησε μονάχη τῆς ἀπ' ἄκρῃ σ' ἄκρῃ, τὰ χαρακτηριστικά τῆς ὑπέροχης ὑπάρξεώς της καθαρώτερα ἀκόμα ξανοίγονται. Ἀπὸ τὴν κάθε γωνιά τῶν δωματίων αὐτῶν ἀναβρῶναι τὸ τραγούδι καὶ τὸ φέγγος τῆς ἐξαίσιος λύπης πού περνοδιαβαίνει ἀποφυλλίζοντας τὴν ὀριόσυνή της γιὰ ὅποιον μπορεῖ νὰ τὴν ἰδῇ καὶ νὰ τὴν ἀκούσῃ. Παντοῦ σχήματα ἀβρὰ καὶ σπάνια, ἀγχοχωριμὲς δίχως ὄνομα πού μοιάζουνε μῦθα ἔξωφρα, χρυσάφια σκοτεινισμένα ἀπὸ παλιὺς χρόνους ξεχασμένους, φωτίσματα πού γλωμαίνονται καὶ σβύνουν ἀπαλά. Τέτοιος ἔπρεπε νᾶτον καὶ ὁ γυναικὼν τῆς Πηνελόπης καὶ τῆς Ἐλένης, ἂν αὐτὲς οἱ εὐγενεῖς καὶ γλυκύνυχες γυναῖκες εἶχαν τὴ συναισθητικὴ τῆς λαμπροσύνης τῶν ὀνείρων τους.

Καὶ ἦταν ἐδῶ θροναὶ καλοφτιαγμένα σὰν κ' ἐκεῖνο πού ἡ Ἀδράστη ἔφερε τῆς Ἐλένης νὰ καθῇ, τῆς Ὀριόσυνης θρόνον, μὲ χωνεμένα ἀσκήμια καὶ σιντέφια, καὶ τὸ καθένα σκεπασμένο μὲ μιὰν ἀργυρόλευκη παχύμαλλη προβιά, καὶ σκαμνὰκια ὁμοῖα νᾶναβαστοῦν γυναικεία πόδια γλυκομάλαγα σὰν ἄσπρα περιστέρια, καὶ ἀμυγλὲς ντουλάπες σὰν τῆς Πηνελόπης πού φύλαγε μέσα τὰ μωσχομύριστά της πέπλα τάλικοπλουμισμένα. Μιὰ πιθαμὴ μονάχη ψηλότερ' ἀπ' τὸ πάτωμα εἶναι στημένο σὲ τὴν κρεββατοκάμαρῃ τὸ ἀπλόχωρο ἑλληνικὸν λέκτρο, δουλεμένο σὲ τὴν ἐντέλεια, ὁμοιο μὲ κείνο πού διήλθε ὁ Ὀδυσσεὺς ἀπάνω σὲ τὴν ῥίζα τῆς ἐλιάς: σὲ τὸν τορνευτὲς ὀλόστιλπνες κολῶνες Νύμφες ἀναγέρνουν ὡσὰν ποθοιμνέες, ἀναβαστώντας τὸ προσκέφαλον πού τὸ τριγυροῦν ὀνείρωτα ἀλαφρόφρετρα καὶ μιὰ γλαῖφα πορφυρομέαξι εἶναι ἀπλωμένη σὲ τὸ φύλινον τὸ στρώμα: — ἔτσι καὶ ἡ Ἐλένη, ἡ ἀταίριαστη τοῦ Δία θυγατέρα, παράγειλε σὲ τὶς δοῦλες καὶ σὲ τὶς παρακώρες τῆς νὰ στρώσων τὸν Τηλέμαχον γιὰ νὰ χαρῇ τὸν ὕπνον τὸ γλυκόν... Σιμὰ σὲ τὸ κρεββάτι βρίσκεται ἓνα προσεχητικὸν ξύλινον καὶ πάνω σ' αὐτὸ ἓνα εἰκόνημα ἀσημένιον βυζαντινὸ τῆς Παναγίας. Στὸς τοίχους ζωγραφιὲς ὅλο χρώματα ἀνοιχτά μὲ πολλὴν ἥλιον καὶ τραγούδι μέσα τους: ἡ ἀγαπημένη κόρη τῆς ἡ Βαλερία — μιὰ συμφωνία ἀπὸ ἄγνες ῥόδινες — κουκουλωμένη σ' ἓνα σύννεφον ἀπὸ ἄνθη μυγδαλιάς. Καὶ θανμάσια βάζει ἀρχαῖα ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ πανόρατον γλάνυ γυναικὶ πού θρῦψαλά του βρῖσκονται μὲς τοὺς ἀρχαίους τάφους δίπλα σὲ τὰ κόκκαλα τῶν νεκρῶν. Τὰ λουλούδια πού παντοῦ σπορπίζονται τοῦ μυστηρίου τους τὸ λιβάνι, τὴ χάρη τους τὴν ἀβρὴ κ' ἐπιθανάτια, εἶναι μ' ἓναν τρόπο βαλμένα ὁμάδι πού φαίνον-

ται σὰν ὀργανωμένα σὲ μιὰ ζωὴν καινούργια: σ' αὐτὰ τὰ δώματα αἰσθάνεται κανεὶς γύρω του νὰ γλυκοζοῦν ὀλότρεμες οἱ αἰθέριες ψυχίτσες ἐξαίσιων φητικῶν πλασμάτων· καὶ εἶναι σάμιατις ὅλα τᾶνθη, σὲ τὴν προσταγὴν κάποιας νεράιδας, βασιλίσσας τῶν λουλουδιῶν, νὰ ξεκίνησαν ἀπ' ὅλα τὰ λιβάδια κ' ἀπ' ὅλα τὰ περιβόλια νᾶρθοῦν ἐδῶ νὰ προσκυνήσουν καὶ σ' ἘΚΕΙΝΗΣ μέσα τὴν πνοὴ νὰ μωσανασάνουν καὶ μὲ τὸ μῦθον τους μᾶζι νᾶπαλοχύσουν τοὺς πόθους Ἐκείνης. Ἀπὸ τὴ σκεπὴ κρέμονται καντῆλες χάλκινες σὰν ἀρχαῖοι ἀμφορεῖς σὲ σχήματα λουλουδιῶν ἢ κογχυλίων μὲ Νύμφες καὶ Τρίτωνες μπρούτζινους πού ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τᾶνθη καὶ τὰ κογχύλια ἀδράχνονται ἀπ' τὰ γλυκομάλαγα κορμὰ καὶ κάνουνε συμπλέγματα ἐρωτόθυμα. Κι' ὅπου τὰ βλέπει ὁ νοῦς συλλογίζεται ὀριόθυμιστα τὰ *intérieurs* πούχει σὲς ζωγραφιὲς του ὁ Burne Jones, αἰσθητικὰ καὶ ὑπερλεπτιμένα ἴσα μ' ἐκεῖ πού ἀρχίζει ἡ ὁδὴν.

Τόσο πλούσια καὶ συνάμα τόσο ἀβρὰ καὶ ἀπόκοσμα εἶναι ὅλα τὰ ἀντικείμενα σὰν ἰδωμένα σὲ κάποια ἄλλη ζῆση καὶ φτιαγμένα ἀπὸ ἀσώματα ὕλικά! Ἀλλὰ καὶ κάτι ἄλλο βρίσκεται μέσα τους παρ' ὅ,τι βλέπει κανεὶς καὶ σὲ τὰ πῶς ὀνειρεμένα ἔργα τέχνης: εἶναι ἡ ἀδυσώπητη ἀσπλαχνία τῆς ἀρχαίας Εἰμαρμένης — ὁ μαῦρος ἥλιος πού καίει μέσα τῆς πού καὶ σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν κατοικίαν ἔχει ῥίξει τὸν ἥσκιο του. Καὶ εἶναι Ἐκείνη μιὰ *σύνθεσις* ἀπ' ὅλες αὐτὲς τὶς θλιβεράδες καὶ ὀριόσυνες πού τὶς ἐνσαρκώνει μέσα τῆς, πού τὶς ξυπνᾷ σὲ μιὰ ζωὴν ἀνώτερη καὶ ἔπειτα τὶς σκορπίζει γύρω της. — Κ' Ἐκείνη μὲ πῆγαινε γύρω σ' ὅλα αὐτὰ τὰ δώματα, ὅλα τὰ πῶς μαγετικὸ ἀπὸ τᾶλλο, ὅλα σὰ βγαλμένα ἀπὸ κάποιο παραμύθι, ὅχι τόσο γιὰ τὴν ἐξωτερικὴν τὴν λαμπροσύνην παρ' ὅσο γιὰ τὴν ψυχικὴν ἀτμοσφαῖρα πού κρυφοζοῦνε μέσα της.

Στὸ δεύτερον πάτωμα (ἀπὸ πάνω ἀρχίζοντας) βρῖσκονται τὰ διαμερίσματα τὰ προωρισμένα γιὰ τὸν Αὐτοκράτορα καὶ γιὰ τὸ ἀρχιδουκικὸ ζευγάρι: Βαλερία καὶ Φράντς Σαλβάτωρ.

— Εἶναι κοῖμα, ὅτι ὁ γαμπρός μου δὲ θέλει νᾶρθῃ ἐδῶ, εἶπε ἡ Αὐτοκράτειρα, μολονότι τὸν ἔκαμα νὰ ἐλπίσῃ πὼς θὰ βρῇ τὸ καλύτερον κρηγὶ τῶν κἀπρων σὲ τὸ βουνὸ τῆς Ἀλβανίας. Ἀλλὰ δὲν πολυεμπιστεύεται σὲ τὴν πεθερά του, πρόσθεσε στὰ στεῖα. Μιὰ φορὰ μονάχη ἦρθε, τὴν περισπένει ἄνοιξι, καὶ φεύγοντας τὸ εἶπε καθαρά πὼς δὲ θὰ τὸν ξαναδοῦμε· αὐτὸς προτιμᾷ τὴν Ἀνω Αἰδοῖα καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ὑποφέρει τὶς ἐλῆς καὶ τὴ θάλασσα, κ' ἡ ἀρχιδούκισσα Βαλερία ἀγαπᾷ τὸν ἄντρα της πολὺ καὶ γι' αὐτὸ τῆς ἀρέσει ὅ,τι ἀρέσει καὶ αὐτοῦ.

Καὶ σ' αὐτὰ τὰ λόγια ἡ φωνὴ τῆς Αὐτοκράτειρας ἀκούστηκε σὰ ραγισμένο γιαλὶ — θλιβερὰ παράχορδη. Ἐπειτα πρόσθεσε:

— Στὴ διαθήκη μου ἀφήνω τὸ Ἀχιλλεῖον στὴν Ἀρχιδούκισσα· ἀλλὰ εἶναι πολὺ πιθανὸν πὼς θ' ἀποκτήσῃ μεγάλην οἰκογένεια καὶ γι' αὐτὸ θὰ ᾔηναι τὸ καλύτερον νὰ τὸ πουλήσω καὶ τὰ παιδιὰ της νὰ πάρουν τὸ χρῆμα. Θὰ δώσω μάλιστα μαζί τὸ ἰδιαίτερό μου ἀσημικὸ μὲ τὸ δελφίνι μου χαραγμένο ἐπάνω. Ἴσως τὸ πάρη τότε κανένας Ἀμερικάνος: ἔχω ἓνα μεσίτη στὴν Ἀμερική πού μοῦ δώσει αὐτὴ τὴ συμβουλή.

Ἔτσι μιλοῦσεν ΕΚΕΙΝΗ, ἡ ἀποστραμμένη ἀπ' τοὺς ἀνθρώπους, ἡ ἐνσάρκωσις τῆς ἀπόκοσμης γαλήνης καὶ τοῦ ὄνειρου. Θαρρεῖ κανεὶς μερικὲς φορὲς πὼς θέλει ν' ἀναγκάσῃ τὸν ἑαυτοῦ της νᾶναι μιὰ γυναῖκα σὰν τὶς ἄλλες, μὲ τὸ μυαλό της τετρακόσα, πού νὰ μὴ συλλογιέται παρὰ μόνο γιὰ χρήσιμα καὶ συνειθισμένα πράγματα καὶ ὅλο γιὰ τέτοια νὰ μιλά. Πασχίζει γιὰ νὰ τὸ καταφέρῃ, καὶ μολαταῦτα καὶ σ' αὐτὰ ἀκόμη τὰ χυδαῖα καὶ ἐφήμερα, μόλις τ' ἀγγίζει, σκορπίζει μιὰ λάμψη σὰν ἀπὸ κάτι αἰῶνιο.

Ἀπ' τὸ περιστύλιο, διαβαίνοντας ἀπὸ μιὰ διπλοκάρφωτη καὶ στέρεη πύλη δίφυλλη, ἀρχαία καὶ γάλκινη, καθὼς κ' ἀπ' τὰ δωμάτια τῆς Αὐτοκράτειρας, βγαίνοντας ἀπὸ θύρες δρύινες, βρίσκεται κανεὶς στὴ μεγάλη ἐσωτερικὴ σκάλα. Οἱ τοῖχοι εἶναι ρυθμοῦ Πομπηϊανοῦ κ' ἐλληνικοῦ. Σάτυροι καὶ Καρυάτιδες ἀναβαστοῦν τὰ γείσα τῆς σκεπῆς καὶ τὰ διαζώματα τῆς σκάλας. Τὸ κάγκελλο εἶναι ἀπὸ μπροῦντζο καὶ παρασταίνει

κλώνια ἐλιάς καὶ δάφνης συμπλεγμένα μ' ἀνάμεσα τους πάλι Νύμφες καὶ Καρυάτιδες ὀρθῆς σ' ἀγαλματένια ζήση. Τὸ φῶς πέφτει πάνωθεν ἀπὸ μιὰ σκεπὴ γυαλένια καὶ φωτίζει στὰ γεμάτα τὴν κολοσσαία τοιχογραφία πού πιάνει ὅλη τὴν ἐγκάρσια πλευρὰ τοῦ τοίχου. Τὰ βλέμματα ἐκεῖνου πού κατεβαίνει καθὼς καὶ τοῦ πού θ' ἀνεβῇ, πιάνονται αἰχμάλωτα ἀπ' αὐτὴ τὴ ζωγραφιὰ κα' οὔτε θέλουν πιά νὰ ξεφύγουν: εἶναι ὁ «Θρίαμβος τοῦ Ἀχιλλέως» πού σέρνει τὸ πτώμα τοῦ Ἑκτορος γύρω ἀπ' τὰ τείχη τῆς Τροίας. Μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴ ζωγραφιὰ, ὅστερ' ἀπ' τὰ ὅσα εἶδε ἴσα μὲ τώρα, φαντάζεται κανεὶς πὼς ὁ χαμένος κόσμος τῆς ὁμορφιάς ξαναζωντανεῖται ἐδῶ μαζί μὲ τὸν Ἀχιλλέα, ποῦναι τὸ σύμβολό του, καὶ πὼς μαζί του θριαμβεῖ. Καὶ ἡ σκάλα, περνώντας μπρὸς ἀπὸ ἓνα ἐξαίσιο ἀγγεῖο στήμένο σ' ἀνάβαθρο (πού παρασταίνει ἓνα ἄντρο κογχυλένιο καὶ μέσα μιὰ νύμφη κοιμισμένη μ' ὀλόγυρά της Τρίτωνες καὶ Ναϊάδες συμπλεγμένους — τὸ ὅλο βγαλμένο μέσ' ἀπ' τὰ κύματα), κατεβαίνει στὸ πρῶτο καὶ κάτω πάτωμα καὶ στὸ ἄτριο.

Ἀφοῦ μοῦ ἔδειξε ὅλο τὸ παλάτι, ἡ Αὐτοκράτειρα μοῦ εἶπε:

— Θὰ μένωμε ὅσο μπορούμε λιγώτερο στὸ σπίτι. Δὲν πρέπει νὰ ξοδεύῃ κανεὶς τίς πολυτίμες ὥρες τῆς ζωῆς ἀνάμεσα στοὺς τοίχους παρ' ὅσο εἶναι ἀπαραίτητο, κ' οἱ κατοικίες μας πρέπει νᾶναι τέτοιες πού νὰ μὴν μποροῦν ποτὲ νὰ μαρᾶνουν τίς γοητεῖες πού φέρνομε κάθε φορὰ μαζί μας ἀπ' ἔξω.

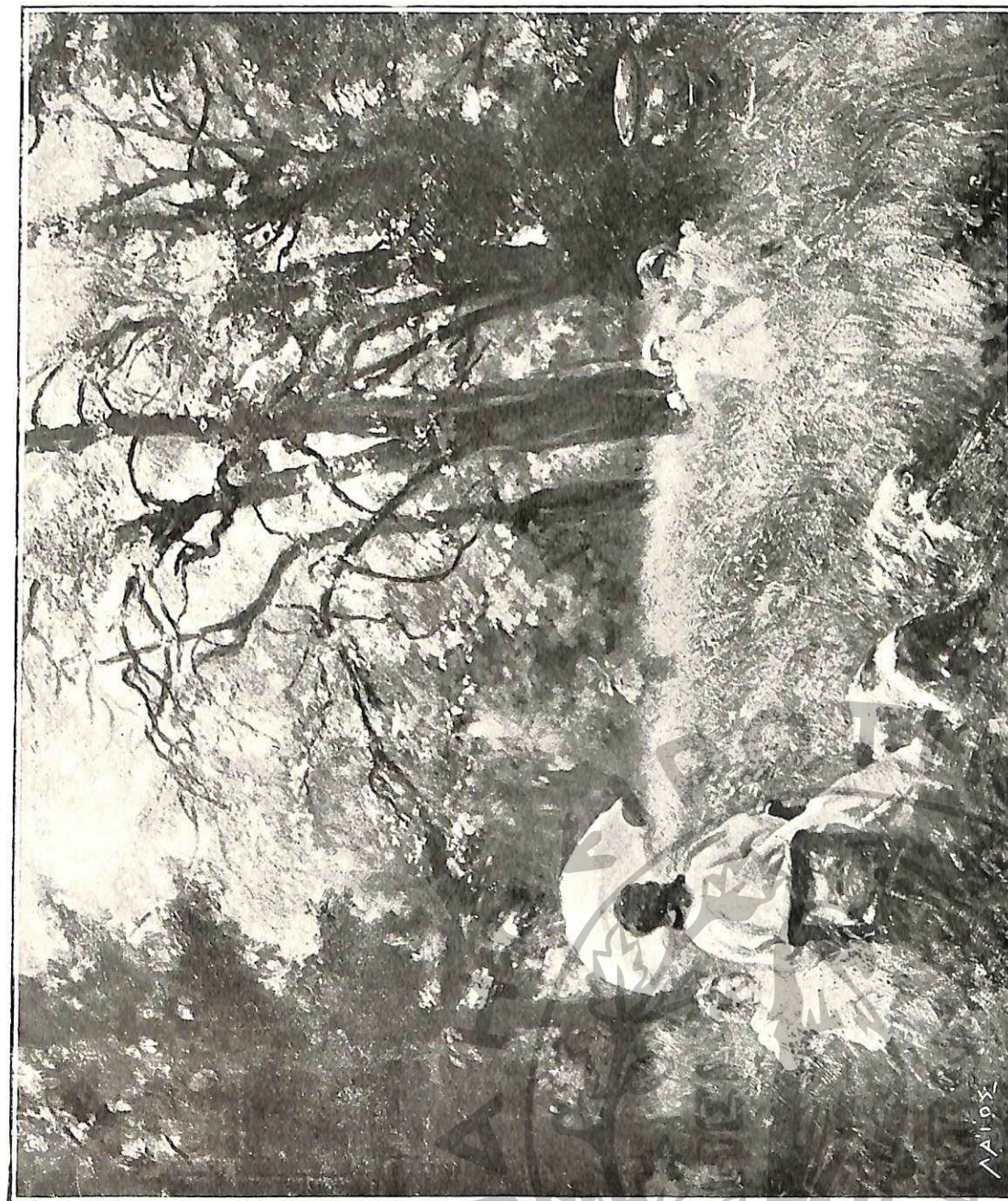
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΣ

ΑΝΟΙΧΤΑ ΜΥΣΤΙΚΑ

Ράχη πετρώνια τοῦ βουνοῦ καὶ πευκοφυτεμένη,
Μὲ τὴ γαλάζια τὴν κορφή, πού ὁ χρόνος δὲ γερνᾷ·
Μὲ τὴν κορφὴ πού ἀπὸ ψηλὰ κυττᾷ πάντα γυρμένη
Σὰν κάτι τι πού πέρασε... σὰν κάτι πού περνᾷ...

Γιὰ νὰ ζουλέψῃ ὁ οὐρανὸς κ' οἱ κάμποι οἱ ὠρητοὶ πού ἀνθοῦνε,
Νὰ σοῦ ταιριάξω δύναμαι τραγοῦδι ἐγὼ τρανό,
Φτάνει μονάχα σὺ νὰ πῆς σ' ἐκείνους πού θ' ἀρθοῦνε
Πὼς μέ εἶδες ἀπ' τ' ἀψηλὸς σου μιὰ μέρα νὰ περνῶ.

ΑΛΕΚΟΣ Δ. ΦΩΤΙΑΔΗΣ

Α. ΡΟΛ

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙΝΗ ΗΜΕΡΑ

Η ΑΔΕΛΦΗ ΒΕΑΤΡΙΚΗ

ΘΑΥΜΑ ΕΙΣ ΤΡΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

ΠΡΟΣΩΠΑ

Η ΠΑΡΘΕΝΟΣ — Η ΑΔΕΛΦΗ ΒΕΑΤΡΙΚΗ — Η ΗΓΟΥΜΕΝΙΣΣΑ — Η ΑΔΕΛΦΗ ΕΓΚΛΑΝΤΙΝΗ — Η ΑΔΕΛΦΗ ΚΛΕΜΑΝΣ — Η ΑΔΕΛΦΗ ΕΥΤΥΧΙΑ — Η ΑΔΕΛΦΗ ΚΑΛΒΙΝΑ — Η ΑΔΕΛΦΗ ΡΕΓΚΙΝΑ — Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ — Ο ΠΡΙΓΚΗΠΑΣ ΒΕΛΛΙΔΟΡ — Η ΜΙΚΡΗ ΑΛΛΕΤΗ

Ζητιάνοι, προσκυνηταί, σακάτηδες, παιδιά του χορού κτλ.

Ἡ σκηνὴ τὸν 14ον αἰῶνα σ' ἓνα μοναστήρι κοντὰ στὴ Λωβαίνη.

ΠΡΩΤΗ ΠΡΑΞΙΣ

Ἐνας εὐρύχωρος θολωτὸς διάδρομος. — Στὴ μέση ἡ μεγάλη κλειστὴ πόρτα τοῦ μοναστηριοῦ. — Δεξιά, λοξὰ τῆς σκηνῆς, ἡ πόρτα τῆς ἐκκλησίας, μὲ μερικὰ σκαλιὰ μπροστὰ γιὰ ν' ἀνεβαίνουν. — Στὴ γωνιά πού σχηματίζει αὐτὴ ἡ πόρτα, κ' ὁ τοίχος τοῦ διαδρόμου, στὸ βάθος, ἓνα εἶδος κρύπτης, στέκεται, ἐπάνω σὲ βάθρο μὲ βαθμίδες εὐκολοανέβατες, ἄγαλμα τῆς Παρθένου σὲ φυσικὸ μέγεθος. Εἶναι ντυμένη, κατὰ τὴν ἰσπανικὴ συνήθειαν, μὲ πολὺτιμα φορέματα βελουδένια καὶ χρυσομέταξα πού τὴν κάνουν νὰ φαίνεται σὰν μιὰ οὐρανία πριγκηπέσσα. Μιὰ πλατεὶὰ χρυσοῦ ζώνη τῆς σφίγγει τὸ ἀνάστημα, κ' ἓνα χρυσὸ διάδημα, ὅπου ἀκτινοβολοῦν πετράδια, τῆς δίνει τὰ μαλλιά πού σκορπιζοῦνται ἀπάνω στοὺς ὤμους τῆς εἰκόνας. — Ἀριστερὰ τῆς μεγάλης πύλης, μισοφαίνεται τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ κελιοῦ τῆς Βεατρίκης. Αὐτὸ τὸ κελλὶ, ἀσπρισμένο μ' ἀσβέστη, ἔχει μέσα μόνον ἓνα φτωχὸ κρεβάτι, ἓνα τραπέζι καὶ μιὰ καρέκλα. Εἶναι νύχτα. Ἐνας λύχνος καίει μπροστὰ στὸ ἄγαλμα, πού στὰ πόδια του εἶναι γονατισμένη ἡ ἀδελφὴ Βεατρίκη.

ΒΕΑΤΡΙΚΗ — Δέσποινα, σπλαχνίσου με, πάω νὰ πέσω στὸ θανάσιμο κοῦμα!... Θὰ ξανάρθῃ αὐτὸ τὸ βράδυ κ' εἶμαι ὁλομόναχη!... Τί πρέπει νὰ τοῦ πῶ, καὶ τί πρέπει νὰ κάνω;... Μὲ κυττάει, καὶ τὰ χέρια του τρέμουν καὶ δὲν ξέρω τί ἐπιθυμεῖ... Ἀφ' ὅτου ἐμπήκα σ' αὐτὴ τὴν ἄγια κατοικία — γίνονται τέσσερα χρόνια στὸ τέλος τοῦ Ἰουλίου, — δὲν ἤμουν παρὰ ἓνα παιδί καὶ δὲν ἤξερα τίποτε καὶ τώρα δὲν ξέρω τίποτε ἀκόμη καὶ δὲν τολμῶ νὰ ῥωτήσω τὴ γοιμνίσσα, οὔτε νὰ μιλήσω σὲ κανέναν γιὰ τὸ κακὸ ἢ τὴν εὐτυχία πού βασανίζει τὴν καρδιά μου... Λέγουν ὅτι εἶναι συγχωρημένο ν' ἀγαπᾷ κανεὶς ἓναν ἄνδρα ὅταν τὸν στεφανωθῇ... Μοῦ ὑποσχέθηκε, σὰν βγοῦμε ἀπὸ τὸ μοναστήρι, ἓνας ἐρημίτης πού γνωρίζει καὶ πού κάνει θαύματα, νὰ μᾶς ἐνώσει καὶ τοὺς δύο... Μᾶς μιλοῦν συχνὰ γιὰ τὶς δολεράδες τοῦ πονηροῦ καὶ γιὰ τὶς παγίδες τῶν ἀνθρώπων ἀλλὰ ἐκεῖνος, τὸ ξέρεις, δὲν εἶναι σὰν οἱ ἄλλοι... Ἐρχόταν τὶς Κυριακὲς στὸν κῆπο τοῦ πατέρα μου, ὅταν ἤμουν πολὺ μικρὴ, καὶ παίζαμε μαζί... Τὸν εἶχα λησμονήσει, ἀλλὰ τὸν θυμόμουν συχνὰ στὶς προ-

σευχές μου ἢ ὅταν ἤμουν λυπημένη... Εἶναι συνετὸς καὶ φρόνιμος καὶ τὰ μάτια του εἶναι πιὸ γλυκὰ ἀπὸ ἐνὸς παιδιοῦ πού γονατίζει... — Ἐγονάτισε τ' ἄλλο βράδυ κάτω ἀπὸ τὸ λύχνον τὸν παρατήρησες; — Ἐμοιαζε μὲ τὸ γυνὸ σου... Χαμογελοῦ βαρυνὰ σὰν νὰ μιλοῦσε στὸ Θεό, μάλιστα σὰν μιλεῖ σὲ μένα, πού δὲ μπορῶ νὰ τὸν καταλάβω καὶ δὲν ἔχω τίποτε... Βλέπεις, πῶς τὰ εἶπα ὅλα εἶμαι πολὺ δυστυχισμένη, ἂν καὶ ἔχω τρεῖς μέρες πού δὲ μπόρεσα νὰ κλάψω πλέον... Ὁρκίστηκε πῶς θὰ χανόταν ἂν τὸν ἀπωθοῦσα... Λένε πὼς αὐτὸ μπορεῖ νὰ γίνη καὶ πὼς νέοι, μεγάλοι κ' ὁμορφοὶ καθὼς ἐκεῖνος, σκοτώθηκαν ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης... Μιὰ μέρα μοῦ μίλησε γιὰ τὸν Παῦλο καὶ τὴ Φραντζίσκα... Δὲν ξέρω ἂν εἶναι ἀλήθεια ὁ κόσμος εἶναι γεμάτος ταραχὴ καὶ δὲ μᾶς λένε τίποτε... Δέσποινα, φώτισέ με, δὲν ξέρω τί πρέπει νὰ κάνω καὶ ποιὸς ξέρει, αὐτὰ τὰ χέρια πού ἀπλώνω τρέμοντας πρὸς τὴν ἄγια σου εἰκόνα, ἂν δὲ θάναυ αὐριο δυὸ φρικτὲς λαμπάδες στὶς φλόγες τῆς κολάσεως!... [Ἀκούεται ἔξω θόρυβος ἀπὸ βήματα πού πλησιάζουν] Ἀκουσε... ἄκουσε... Εἶναι πολλὰ ἄλογα... Σταματοῦν... Πλησιάζουν τὸ κατώφλι... Ἀγγίξε τὴ θύρα... [χτυποῦν]. Μητέρα μου! τί πρέπει νὰ κάνω;... Δὲ θὰ πάω ἂν τὸ ἀπαγορεύης... [σηκώνεται καὶ τρέχει στὴν πόρτα]. Βελιδόρ;...

ΒΕΛΛΙΔΟΡ [ἀπ' ἔξω]. — Βεατρίκη! εἶμαι γὼ... ἄνοιξε γλήγορα...

ΒΕΑΤΡΙΚΗ — Ναί... ναί...

[Ἀνοίγει τὴ μεγάλη θύρα. Φαίνεται στὸ κατώφλι ὁ πριγκηπας Βελιδόρ, ντυμένος μ' ἓναν πλεχτὸ θώακα καὶ πλατὺ γαλάζιο μανδύα. Στὸ πλάγι του ἓνα παιδί, ἔχει τὰ χέρια του φορτωμένα μὲ πολὺτιμες στοφές καὶ λαμπερὰ στολίδια. Κοντὰ στὴ θύρα, κάτω ἀπὸ ἓνα δένδρο, ἓνας γέρος κρατᾷ ἀπὸ τὸ χαλινάρι δυὸ ἄλογα πλούσια σελωμένα. Στὸ βάθος, τὸ σκοτεινὸ γαλάζιο ἐνὸς οὐρανοῦ μ' ἄστρα, κάτω ἀπὸ τὸν ὅποιον ἀπλώνεται ἡ ἐξοχὴ φωτισμένη ἀπὸ τὴ σελήνη].

ΒΕΑΤΡΙΚΗ [προχωρῶντας]. — Εἰστε μόνος; — Ποιὸς εἶν' ἐκεῖ κάτω ἀπ' αὐτὸ τὸ δέντρο;...

ΒΕΛΛΙΔΟΡ — Πλησίασε, πλησίασε καὶ μὴ φοβάσαι τίποτε!... [Γονατίζει στὸ κατώφλι καὶ φιλεῖ τὴν ἄκρα τοῦ φορέματος τῆς Βεατρίκης]. ὦ Βεατρίκη! πόσον εἶσαι ὠραία ὅταν προχωρῇς ἔτσι μπροστὰ σ' ἀστέριον πού σε περιμένουν τρέμοντας στὸ κατώφλι!... Ξέρουν ἐπὶ τέλους ὅτι μιὰ μεγάλη εὐτυχία γεννήθηκε καὶ σὰν μιὰ χρυσοῦ ἄμμος πού σκορπιζοῦν σιωπηλὰ στὰ

πόδια μᾶς βασίλισσας, σκορπιζοῦνται ὅλα στὸ μακρὸς τῶν γαλάζιων δρόμων ὅπου θὰ περπατήσουμε!... Τί κάνεις; — δισταζοῦν πιά τὰ βήματά σου;... Γυρίζεις τὸ κεφάλι;... Ὁχι, ὄχι, ἡ ἀγκαλιά μου σὲ σφίγγει, σὲ σφίγγει γιὰ πάντα ἐνώπιον τοῦ οὐρανοῦ δὲ θὰ φύγης πλέον καὶ δένοντάς σε ὁ ἔρωτας σὲ λευθερώνει!... Πᾶμε, πᾶμε, μὴ ζητᾷς πλέον τὴν ὥρην σκιά τῶν λύχνων ὅπου αὐτὸς ὁ ἔρωτας κοιμόταν... Εἶδε τὸ φῶς πού δὲν εἶχε ἰδῇ καὶ κάθε ἀχτίνα πού περνᾷ φωτίζει τὸ θρίαμβό του, ἐνωμένες οἱ νέες ψυχές μας καὶ μαζί δεμένες οἱ μοῖρες μας! Βεατρίκη! Βεατρίκη! Σὲ βλέπω, σ' ἔχω, σ' ἀγγίζω, σὲ σφίγγω, σ' ἀγκαλιάζω γιὰ πρώτη φορὰ!...

[Σ' αὐτὰ τὰ λόγια σηκώνεται ἀπότομα, ἀρπάζει τὴ Βεατρίκη ἀπὸ τὴ μέση καὶ τὴ φιλεῖ στὸ στόμα].

ΒΕΑΤΡΙΚΗ [ὀπισθοχωρεῖ καὶ ὑπερασπίζεται λιποψυχή]. — Ὁχι, μὴ μ' ἀγκαλιάζετε, γιατί ὑποσχεθήκατε...

ΒΕΛΛΙΔΟΡ [πολλαπλασιάζοντας τὰ φιλήματα του]. — Ἄ, αὐτὲς δὲν ἦταν ὑποσχέσεις ἔρωτος!... Ὁ ἔρωτας δὲ μπορεῖ νὰ πῇ ὅτι δὲ θὰ ἀγαπήσῃ καθόλου καὶ δὲν ὑπόσχεται πλέον τίποτε ὅταν ὅλα τᾶχει δοσμένα!... Χαρίζει στὴν κάθε στιγμὴ κάθε τι πού μπορεῖ νὰ ἐπιτύχῃ καὶ ὅταν ὀρκίστηκε νὰ πνίξῃ ἓνα φίλημα ἢ νὰ τὸ κινή νὰ περιμένῃ, δίνει χίλια γιὰ νὰ σβύσῃ τὸ ἄδικο πού ἔκανε στὰ χεῖλιά του!... [Τὴν ἀγκαλιάζει πῶς δυνατόν καὶ ζητάει νὰ τὴν σύρῃ]. Ἐλα, ἔλα!... Ἡ νύχτα φεύγει γλήγορα ἢ αὐγὴ πλέον ἀσπρίζει, καὶ τ' ἄλλοι μὲν εἶναι ἀνυπόμονα... Ἀκόμα ἓνα βῆμα νὰ κانهῖς, ἓνα σκαλὶ νὰ κατεβῇς, κ' ὁ ἀλάλητος δρόμος παίρνει τὶς καρδιές μας!... [Παρατηρεῖ ξαφνικὰ ὅτι ἡ Βεατρίκη πέφτει στὰ χέρια του]. Δὲ μοῦ ἀπαντᾷς; — Δὲν ἀκούω πιά τὸν ἀνασασμὸ σου... καὶ τὰ γόνατά σου λυγοῦν... Ἐλα, ἔλα, ἂς μὴ περιμένουμε ἢ ζηλόφθονη αὐγὴ ν' ἀπλώσῃ τὶς παγίδες τῆς στοῦς γαλάζιους δρόμους πού φέρνουν στὴν εὐτυχία... ΒΕΑΤΡΙΚΗ [σχεδὸν ἀναίσθητη]. — Ὁχι, ὄχι, δὲ μπορῶ... Δὲ μπορῶ ἀκόμα...

ΒΕΛΛΙΔΟΡ — Βεατρίκη! — Κιτρινίζεις, καὶ τὰ φιλιὰ μου σβύνουν σὰν ἐγγίζουν τὰ χεῖλιά σου σὰν σπίθες στὸ ἀγγιγμὰ τοῦ ψυχροῦ νεροῦ!... Σήκωσε τὸ ὠραῖο μέτωπό σου, ἄνοιξε τὸ γλυκὸ σου στόμα πού δὲ θέλει πιά νὰ χαμογελάσῃ... Ἄ! εἶναι αὐτὰ τὰ μεγάλα πέπλα πού σοῦ σφίγγουν τὸ λαιμὸ καὶ βαραίνουν τὴν καρδιά σου. Εἶναι καυμένα γιὰ τὸ θάνατο καὶ ὄχι γιὰ τὴ ζωὴ!...

[Ἐνῶ φαίνεται ἀκόμα ἀναίσθητη παραμερίζει καὶ βγάζει σιγὰ τὸ πέπλο πού σκεπάζει τὸ μέτωπό της. Σὲ λίγο φαίνονται οἱ πρώτες χρυσὲς μπούκλες ἐπειτα

ξαφνικὰ τραβώντας τὶς τελευταῖες δίπλες πού τὴ σκεπάζουν, σὰ φλόγες ἐλευθερωμένες, ἀναπηδαῖ ὅλη ἡ κόμη της καὶ σκεπάζει τὸ πρόσωπό της Βεατρίκης πού συνέχεται].

ΒΕΛΛΙΔΟΡ [θαμπωμένος]. — ὦ!...

ΒΕΑΤΡΙΚΗ [σιγὰ, σὰν νὰ ἔβγαине ἀπὸ ὄνειρο]. — Τί ἔκανες Βελιδόρ; — Τί ἐγγίζουν τὰ χέρια μου; τί γλυκὸ χαϊδεύει τὸ μετωπὸ μου;...

ΒΕΛΛΙΔΟΡ [μεθυσιμένος καὶ φιλώντας τρελλὰ τὰ λυτὰ μαλλιά της]. — Νά! νά! εἶναι οἱ φλόγες σου πού σε ξυπνοῦν· εἶναι ἡ ἴδια ἡ ὁμορφιά σου πού σε πλημμυρίζει, καὶ οἱ ἴδιες σου ἀκτίνες πού σε σβύνουν!... Ἄ! οὔτε σὺ δὲν ἤξερες, κ' ἐγὼ δὲν ἤξερα πόσο ἦσουν ὠραία!... Πίστευα πῶς σ' εἶχα ἰδῇ καὶ πίστευα πῶς σ' ἀγαποῦσα... Προτήτερα ἦσουν ἢ πῶς ὠραία μέσα στὰ παιδιὰτικὰ ὄνειρά μου· τώρα, νά, εἶσαι ἢ πῶς ὠραία μεσ' στὶς ὠραῖες μπρὸς στὰ μάτια μου πού ξυπνοῦν, μὲ σ' ἐστάχρια μου πού σ' ἀγγίζουν, μέσα στὴν καρδιά μου πού σε βοῖσκει!... Στάσου, στάσου, πρέπει δλόκληρη νᾶσαι ὅμοια μὲ τὸ πρόσωπό σου· πρέπει δλόκληρη νᾶσαι ἐλεύθερη· πρέπει ὅλη νᾶσαι βασίλισσα!...

[Μὲ μιὰ ἀπότομη χειρονομία τῆς βγάζει τὸ μανδύα της· ἔτσι πού φαίνεται ὅλη μὲ μακρὰ ῥόμπα μάλλινη ἄσπρη. Ἐπειτα κάνει σημεῖο στὸ παιδί πού περιμένει κοντὰ στὴν πόρτα, καὶ πού προχωρεῖ μὲ πολὺτιμα ροῦχα, μὲ μιὰ χρυσοῦ ζώνη καὶ μὲ τραχηλιὲς ἀπὸ μαργαριτάρια, ἐνῶ ἡ Βεατρίκη εἶναι πεσμένη στὰ γόνατα στὰ πόδια τοῦ ἀγάλματος, καὶ κλαίει, μὲ τὸ πρόσωπο κολλημένο μέσα στὶς πτυχές τοῦ μανδύα καὶ τοῦ πέπλου].

ΒΕΑΤΡΙΚΗ — Ὁχι... ὄχι... Δὲ θέλω!... [Σέρνεται στὰ γόνατα στὰ πόδια τοῦ ἀγάλματος] Μητέρα μου, βλέπεις!... δὲ μπορῶ πιά νὰ ἀντισταθῶ, ἀφοῦ δὲ μὲ βοηθᾷς... Δὲ μπορῶ πιά νὰ προσενηθῶ ἀφοῦ μ' ἀφίνεις!...

ΒΕΛΛΙΔΟΡ [τρέχοντας καὶ τυλίγοντας τὴ Βεατρίκη μὲ τὰ πολὺτιμα ροῦχα πού πῆρε ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ παιδιοῦ]. — Βεατρίκη!... Εἶναι καιρὸς... Νά τὰ φορέματα τῆς ζωῆς σου πού ἀρχίζει!... Δὲν εἶναι μιὰ σκλάβαν πού παίρνει ἀπὸ τὸν Κύριον, εἶναι μιὰ ἀρχόντισσα πού τὴν κινῶ εὐτυχισμένη!...

ΒΕΑΤΡΙΚΗ [πάντα γονατισμένη, καὶ κολλημένη στὰ σιδερένια κάγκελα πού εἶναι γύρω ἀπὸ τὸ βάθος]. — Δέσποινα, ἄκουσέ με· δὲν ξέρω πιά νὰ προσενηθῶ, δὲν μπορῶ πιά νὰ μιλήσω... Δὲν ἔχω παρὰ τὰ δάκρυά μου καὶ δὲν ἤξερα ὅτι τὸν ἀγαποῦσα ἔτσι καὶ δὲν ἤξερα ὅτι τὸν ἀγαποῦσα τόσο!... Ἀκουσε, ἰδέξ!... Εἶμαι ἓνα παιδί, πού τίποτε δὲ μπορῶ νὰ προῖδω... Μοῦ εἶπαν τόσο συχνὰ ὅτι τὰ ταιριάζεις ὅλα, ὅτι εἶσαι πολὺ ἀγαθὴ, ὅτι εἶσαι σπλαχνικὴ!...

ΒΕΛΛΙΔΟΡ [προσπαθώντας νὰ τὴ σηκώσῃ καὶ νὰ τὴν τραβήξῃ σιγὰ ἀπὸ τὰ κάγκελα]. — Ναί, ναί

είναι σπλαχνική· είναι βασίλισσα ενός ουρανού που ο έρωτας δημιούργησε... Άνοιξε τα γλυκά σου χέρια που τὰ πάγωσε το σίδερο... Κύτταξε το πρόσωπό της· δεν είναι όργισμένο· συγχωρεί, ακτινοβολεί... Τὰ μάτια της αντίκρυσαν τη δέηση τών ματιών σου και τὰ δάκρυά σου φωτίζουν την αγάπη του χαμογέλιου της... Εκείνη σε παρακαλεί· έσύ είσαι που συγχωρείς;... Τὰ μάτια μου σ'αυτοίς συγχύζουν και θαρρώ πως βλέπω δυο αδελφές, που τὰ χέρια τους αγιάζουν στη δόξα της αγάπης!...

ΒΕΑΤΡΙΚΗ [σηκώνοντας το κεφάλι και κυττάζοντας την παρθένα]. — Ναι, μου έχουν ειπεί συχνά ότι της έμοιαζα.

ΒΕΛΛΙΔΟΡ — Κύτταξε τὰ μαλλιά της ανάμεσα από τὰ μαλλιά σου, όταν τὰ χέρια μου χωρίζουν το άνάτρεμο σκέπασμά τους... Είναι οι ίδιες ακτίνες του ίδιου φωτός και τών ίδιων θελγήτρων!...

[Ένόςφ μιλάει ακόμη, σημαίνει τρεις ή ώρα του μοναστηριού].

ΒΕΑΤΡΙΚΗ [όρθώνεται ξαφνικά]. — Άκουσε!...

ΒΕΛΛΙΔΟΡ — Τρεις!...

ΒΕΑΤΡΙΚΗ — Είναι ή ώρα του όρθρου που έπρεπε να σημάνω!...

ΒΕΛΛΙΔΟΡ — Έλα, έλα, ή αυγή προχωρεί, τὰ παράθυρα γαλαζώνουν...

ΒΕΑΤΡΙΚΗ — Ναι, νὰ τὰ παράθυρα που άνοιγα πριν ξημερώση, για να χαιρετήσουν τις αδελφές μου στο ξύπνημά τους το φως κι' ο δροσερός πρωϊνός άέρας και το τραγούδι τών πουλιών... Νὰ το σκοινί της καμπάνας που σήμαινε το ξύπνημά τους και το τέλος της νύχτας... Νὰ ή θύρα της εκκλησίας που τὰ χέρια μου δε θ' άνοιξουν πια τὰ βαρυνά της θυρόφυλλα να υποδεχτούν την αυγή· και τὰ κεριά του ιεροῦ που μιὰ άλλη θὰ τ' άνάψη... Νὰ κι' ο χρυσός νιπτήρας, το πανέρι με τις έλεημοσύνες, τὰ ρούχα τών φτωχών... Θαρθούν σε λίγο, να με φωνάξουν με τ'όνομά μου, και δε θὰ ιδούν κανένα...

ΒΕΛΛΙΔΟΡ — Έλα, το φως μεγαλώνει· οι αδελφές σου θὰ ξυπνήσουν... μου φαίνεται πως ακούονται πλέον βήματα...

ΒΕΑΤΡΙΚΗ — Θαρθούν οι αδελφές μου· οι αδελφές, μου που μ' αγαπούσαν τόσο και με

πίστευαν τόσο αγία!... Θα βροῦν εδώ ό,τι θὰ μείνη από την ταπεινή Βεατρίκη... τον πέπλο της και το μανδύα της που σέρονται απάνω στο πλακόστρωτο... [Σηκώνει ξαφνικά το μανδύα και τον πέπλο και τὰ αποθέτει απάνω στα κάγκελα στα πόδια του αγάλματος]. Άλλά όχι, δε θέλω να φαντασθώ καμιά ό,τι έποδοκύλισα τη δόμπα της άθωότητος που μου δώσαν... Μητέρα μου, θὰ τους το πῆς αν ξαναγυρίσω μιὰ μέρα... [Διπλώνοντας και βάνοντας με τάξη τὰ φορέματα απάνω στο κάγκελο]. Δεν πρέπει ούτε ένας κόκκος σκόνης να τὰ κηλιδώση... Μητέρα μου, σου τὰ δίνω και θὰ τὰ φυλάξεις... Εμπιστεύομαι στα χέρια σου ό,τι έχω· ό,τι έλαβα αυτά τὰ τελευταία τέσσερα χρόνια... Να το κοιπολόγι μου με τον άσημένιο σταυρό του, να ή διακονία, και τὰ τρία βαρυνά κλειδιά που φορούσα στη ζώνη μου... Αυτό είναι του κήπου, αυτό της μεγάλης πόρτας κι' αυτό της εκκλησίας... Δε θὰ ξαναϊδῶ πια τον πράσινο κήπο· δε θὰ ξαναϊδῶ πια το σκέπασμα της αγίας τράπεζας που έτρεμε κάτω από τὰ χέρια μας σαν ένα αυλάκι γάλα μέσ' στη μυρουδιά του λιβανιού... Είναι γραμμένο εκεί ψηλά ότι δεν συγχωρούν καθόλου· ότι ο έρωτας είναι καταραμένος· ότι δε μπορεί να εξαγισθῇ κανείς;... Πές μου! πές μου!... Δεν είμαι χαμένη, εαν δε θέλεις καθόλου!... Δε ζητώ προάγμα αδύνατο!... Ένα μονάχα σημείο αρκει, ένα νεῦμα τόσο μικρό που κανείς να μην το ιδῇ... Έαν ή σκιά του λύχνου που κοιμάται στο μέτωπό σου μετατοπίση λιγάκι, δε θὰ πάω!... Δε θὰ πάω!... Ίδές με, μητέρα μου, κυττάζω, κυττάζω, και περιμένω! και περιμένω!...

[Κυττάζει πολλήν ώρα το πρόσωπον της παρθένου, που μένει έντελως ακίνητο].

ΒΕΛΛΙΔΟΡ [αγκαλιάζοντάς την και φιλώντας την στο στόμα με πάθος]. — Έλα!...

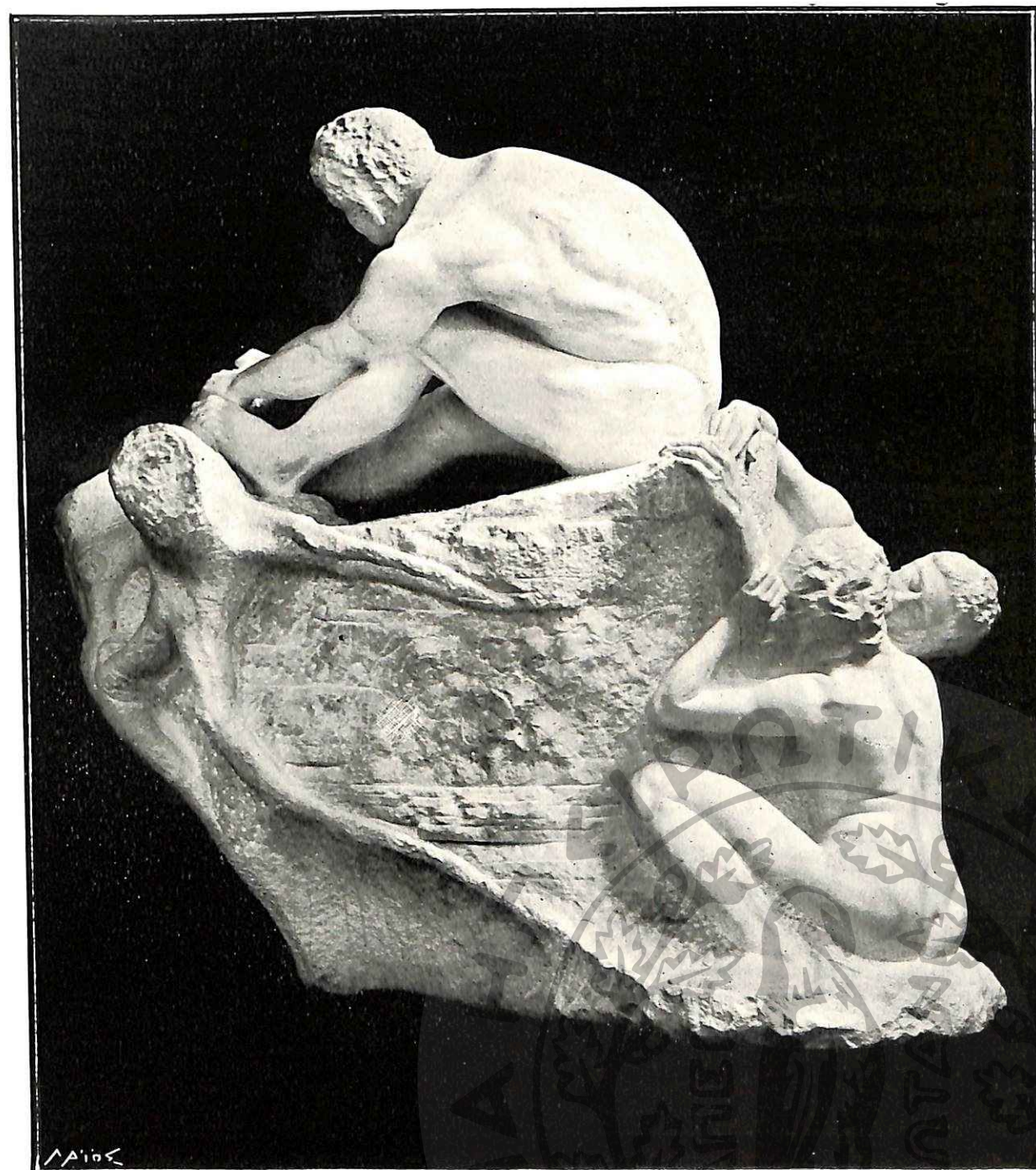
ΒΕΑΤΡΙΚΗ [δίνοντάς του για πρώτη φορά το φίλημά του]. — Ναι!...

[Βγαίνουν σφιχτά αγκαλιασμένοι. — Η ήμερα προχωρεί ή πόρτα μένει άνοιχτή προς την έξοχῃ που φωτίζεται. Σ' όλίγο άκούεται το ποδοβόλημα τών αλόγων που ξεμακραίνουν. Η αυλαία πέφτει και ύστερα από λίγο ή καμπάνα του μοναστηριού ήχει στην αυγή, σημαίνοντας τον όρθρο μ' όλα της τὰ γλωσσίδια].

[Συνέχεια]

[Μετάφρασις ΑΒΓ.]

Μ. ΜΑΤΕΡΛΙΓΚ

ΔΡΑΜΑ ΥΠΟ ΜΑΞ ΚΑΙΓΚΕΡ

Η ΓΛΩΣΣΑ

Τὸ ζήτημα τῆς γλώσσης ἦλθε καὶ πάλιν εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῆς Βουλῆς, τοῦ Τύπου καὶ τῶν συζητητῶν κατὰ τὰς τελευταίας αὐτὰς ἡμέρας. Εἶναι εὐκαιρία λοιπὸν νὰ ξεθαφτοῖν ἀπὸ τὴν λήθην μερικαὶ σελίδες, ποὺ τὰς ἐγράψαν ἄλλοτε δύο... κληρικοί. Τὸ βιβλίον, ἀπὸ τοῦ ὁποῖου παίρνομεν τὰς σελίδας αὐτάς φέρει τὸν τίτλον «Γεωγραφία Νεωτερικῆ» καὶ ἐγράφη ὑπὸ τῶν «Δανιὴλ ἱερομονάχου καὶ Γρηγορίου ἱεροδιακόνου τῶν Δημητριάδων». Ἐτυπώθη εἰς τὴν Βιέννην τὸ 1791.

«Ἄχ! πότε θὲ νὰ ἀρχίσουν καὶ οἱ ἰδιοὶ μας νὰ μιμηθοῦν εἰς τὴ γλῶσσα τοὺς Ἑγγλέζους καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη τῆς Εὐρώπης. Ἐπειδὴ ἐποχὴ τῆς τελειοποιήσεως τοῦ πνεύματος ἐνός ἔθνους εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς καλλιέργησεως τῆς γλώσσης του· διὰ τί, καθὼς σοφώτατα ἐπείκει νεωτερικὸς συγγραφεὺς λέγει! τὸ πνεῦμα ἐνός ἔθνους δὲν ἵκται νὰ τελειοποιῖται, παρὰ ὅταν τελειοποιῇ τὸ ἔθνος τὴν γλῶσσά του. Φλυνεῖ ἐκεῖνος ὅπου λέγει πῶς ἡ φιλοσοφία δὲν πρέπει νὰ συγγράφεται τῇ χυδῇ καὶ δημώδει γλώσσῃ, καὶ δὲν στοχάζεται πῶς ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Πλάτων καὶ οἱ ἄλλοι παλαιοὶ φιλόσοφοι εἰς τὴν χυδῇ καὶ δημώδει γλώσσῃ ὁμιλοῦσαν καὶ ἔγραφαν· μὰ δὲν θανατῶνται τόσο διὰ ἕνα ὅπου λέγει ἔτσι μὴν ἡξεύρωντας ἄλλη γλῶσσα, παρὰ τὴ φυσικὴν του καὶ μερικὰ Ἑλληνικά, θανατῶνται διὰ μερικὸς συγχρόνους μας ὅπου ἐδιέτριψαν χροῖνα μέσα εἰς τὴν Εὐρώπῃ σπουδάζοντας, καὶ ὅπου ἡξεύρουν καὶ ἄλλαις γλώσσαις καὶ μ' ὅλον τοῦτο δὲν εὐγίζαν ἀπὸ ταῖς χυδαῖα καὶ λεξικαῖς πρόληψες, καὶ ἀνοίγουν τὸ στόμα τους, καὶ ἀποσκυβαλίζουν τὴν πάτριον γλῶσσάν, αὐτὴν ὅπου τὴ θανατῶνουν ὅλοι οἱ φιλόσοφοι τῆς Εὐρώπης, αὐτὴν ἡ ὁποία εἶμαι βέβαιος, ἂν καλλιερῇ, θά περᾶσιν ὅλαις σχεδὸν ταῖς γλώσσαις. Δὲν ἡξεύρω τί στοχάζομενοι λέγουν αὐτὰ; ἀπορῶ πῶς δὲν τοὺς ἐπέρασε ἀπὸ τὸν νοῦ μὴ ἀλήθεια τόσο ψηλαφητῇ; φοβοῦνται τάχα μήπως χυδαῖουν καὶ δὲν θέλουν νὰ γράψουν καθὼς ὁμιλοῦν; μὰ δὲν ἡξεύρουν πῶς θέλουντας νὰ μὴ χυδαῖουν στὴ γλῶσσα, χυδαῖουν εἰς τὰ φρονήματα, ὁ ὁποῖος χυδαῖσμός ἐστὶν ἡλικίας φορεῖς χειρότερος ἀπὸ τὸν χυδαῖσμό τῆς γλώσσης καὶ συναριθμοῦνται καὶ αὐτοὶ εἰς τοὺς χυδαῖους προκοιμένους, οἱ ὁποῖοι εἶναι πολλὰ ἀποπώτεροι ἀπὸ τοὺς χυδαῖους τοῦ πλήθους; τὸ ἔκαμαν αὐτὸ διὰ νὰ ἀναστήσουν τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσάν; μὰ δὲν ἡξεύρουν πῶς θὲ νὰ ἀναστηθῇ, ὅταν θὲ νὰ ἀναστηθῇ ὁ Δημοσθένης καὶ ὁ Πλάτων καὶ οἱ ἄλλοι; τὸ ἔκαμαν αὐτὸ θέλωντας νὰ τοὺς δοξάσουν οἱ ἄνθρωποι; μὰ δὲν ἡξεύρουν πῶς τὴ ἀληθινὴ δόξαν καὶ διαρκῆ καὶ μόνιμην ἔχει τὴ βῆσιν τῆς ἀπάνω εἰς τὸ ὠφέλιμον, καὶ τὸ ἔργον τους εἶναι παντάπασιν ἀνωφελές; καὶ πῶς ἐκεῖνη ἡ δόξα ὅπου δὲν ἔχει τὰ θεμέλιά της εἶναι ἐφήμερη, εἶναι ἕνας κενὸς ἐνός τοπιῶ; Ὅλα μεταβάλλουν εἰς αὐτὸν τὸν Κόσμον, θέλεις τὸν φυσικὸν εἰπέ, θέλεις τὸν ἡθικόν· ἐπειδὴ καὶ οἱ δύο ἔχουν μεγάλην σχέσιν ἀναμεταξύ τους μεταβάλλει λοιπὸν καὶ ἡ γλῶσσα, καὶ πρέπει νὰ υποκεινται εἰς αὐτὴ τὴ μεταβολή, καὶ νὰ μὴν ἰσχυρογνωμονοῖμεν· ἐπειδὴ κοντὰ ὅπου τοῦ κάκου ἐναντιονόμισθε εἰς τὴν φύσιν, φαινόμενα καὶ παρὰξένοι.

1 Ὁ Κονδύλλιος εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ συγγράμματός του ὅπου ἐπιγράφεται «Ὁδὸς σπουδῆς».

«Ἀρχίσατε λοιπὸν, ὦ ἀπόγονοι τῶν παλαιῶν ἐκείνων καὶ περιφρήμων Ἑλλήνων, νὰ τοὺς μιμηθῇτε καλλιερῶντες τὴ γλῶσσάν σας, καὶ τότε θέλετε μαθαίνειν καὶ Ἑλληνικά καλλίτερα καὶ εὐκολώτερα· ἐπειδὴ διαβάζοντας τινὰς γραμματικὴν εἰς τὴ φυσικὴν τὴν γλῶσσάν, τὴ μαθαίνει πολλὰ εὐκολώτερα, καὶ ἀφοῦ τὴ μάθῃ, τὰ Ἑλληνικά ὕστερα μένουν μὴ διατριβή. Τότε νὰ εἴστε βέβαιοι πῶς γυρίζει καὶ ἡ φιλοσοφία πάλιν εἰς τὴν πρώτην τῆς φωνῆ· ἐπειδὴ αὐτὴ ἀγαπᾷ νὰ ὁμιλῇ μὲ ζωντανούς ἄνθρώπους καὶ ὅχι μ' ἀποθαμμένους κόκκοις».

«Ἀπὸ τοῦτο εὐκολα ἐλέγχονται ἐκεῖνοι ὅπου θέλουντας νὰ εὐγουν ἀπὸ μιᾶς ἀτοπίας τὸ πῶς δὲν πρέπει νὰ ἀφίνωμεν τὴ γλῶσσάν μας ἀκαλλιέργητην, πέφτουν εἰς μιᾶ ἄλλη πολλὰ χειρότερην, λέγοντας πῶς καλλιέργεια τῆς εἶναι νὰ μακροῖν ἀπὸ τὸ καθωμλημένο ἰδιῶμα, καὶ νὰ ἐγγίξῃ εἰς τὸ Ἑλληνικόν· καὶ κατ' αὐτὴ τὴν στραβὴν καὶ παράλογον ἀρχὴν τοὺς δίνουν καὶ κανόνες καὶ χαρακτηρὰς οἱ ὁποῖοι χαρακτηρίζουν ἕνα ἀφύσικον καὶ ἄμορφον τέρας, μιᾶ γλῶσσα μιζτὴ ἀπὸ δύο τρία μόρια ρωμαϊκά καὶ λέξεις σχηματισμέναις καὶ συνταγμέναις κατὰ τὸν τύπον τῆς Ἑλληνικῆς, καὶ τὴν ὀνομάζουν μισοβάρβαρον, καὶ ἔκαμαν καλλίτερα νὰ τὴν ὀνομάζουν μισοβάρβαρον· διὰ τί ἀληθινὰ ἡ τέτοια γλῶσσα δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ μύθαις καὶ σάλια βαρβαρικά· διὰ τοῦτο παρακαλῶ τὸν ἀναγνώστη μου νὰ μὲ συγχωρήσῃ νὰ μιλήσω κομμάτι παρειατικώτερα.

«Καλλιέργεια μιᾶς γλώσσης εἶναι νὰ τὴν πλουτίσουν μὲ λέξεις, μὲ φράσεις, μὲ τρόπους τοῦ λέγειν, μὲ τροπαῖς καὶ μεταφοραῖς, μὲ παροιμίας, καὶ γνώμης, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀκολουθεῖ νὰ εἶνε στερημένη ἡ φτωχὴ ἡ γλῶσσα ἐνός ἔθνους ὅπου δὲν εἶναι παιδευμένο· ὅθεν διὰ νὰ πλουτισθῇ καὶ νὰ ἡμπορῇ νὰ παραστήσῃ κάθε λογῆς ἰδέαν τοῦ ἔθνους ὅπου τὴ μεταχειρίζεται, τὸ ὁποῖον εἶναι ὁ σκοπὸς τῆς κάθε γλώσσης, ἡμπορεῖ νὰ τὰ δανεισθῇ αὐτὰ ὅλα ἀπὸ μιᾶ ἄλλης ὅπου τάχει ἔξαιρῶνται μόνο ταῖς λέξεσι ταῖς ὁποίας πρέπει ἄλλαις νὰ ταῖς πάρῃ ἀπ' ἐκείνην ὅπου φαίνεται πῶς παράγεται, ἄλλαις νὰ ταῖς φράσῃ κατὰ ἀναλογίαν ἐκείνων ὅπου ἔχει μὰ ἂν δὲν ἡμπορέσῃ νὰ κυβερνηθῇ καὶ μὲ αὐτοὺς τοὺς δύο τρόπους, συγχωρεῖται νὰ ταῖς πάρῃ καὶ αὐταῖς ἀπὸ ὅπου ταῖς εἴρῃ· πλὴν ὅ,τι πάρῃ τόσο ἀπὸ τῆς μητέρας της, ὅσο καὶ ἀπὸ ἄλλαις ξέναις γλώσσαις διὰ νὰ τὰ οἰκαιοποιήσῃ καὶ νὰ τὰ κάμῃ ἐδικὰ της, πρέπει νὰ τὰ μεταμορφώσῃ ὅσο τὸ δυνατόν εἰς τὴν ἐδικὴν τῆς φύσιν, ἂν θέλῃ νὰ φανῇ καλλιερῆμένη, καὶ ὅχι μπαλωμένη μὲ λογῆς λογίων μπαλώματα. Αὐτὸ ἔκαμαν καὶ κάμουν ὅλοι ἕνα οἱ Ἑγγλέζοι, οἱ Φραντζέζοι, οἱ Ἰταλοὶ, οἱ Σπανιόλοι καὶ ὅσοι ἔτυχε νὰ εἴδουν τὴ γλῶσσάν τους ἀκαλλιέργητην, αὐτὸ ἔκαμαν μὴ φορὰ καὶ οἱ Λατίνοι· αὐτὸ ἔκαμαν (ἀκούσατε) καὶ οἱ προπάτορές μας Ἑλληνες, ὅ,τι ἐπῆραν ἀπὸ ἄλλαις γλώσσαις, τὸ ἐμεταποίησαν εἰς τὴν φύσιν τῆς ἐδικῆς των τόσο, ὅπου καὶ οἱ ἴδιοι ἴσως μετὰ καιρὸν ἐδυσκολεύονταν νὰ τὸ γνῶναι.

«Αὐτὸ ὅς κάμωμεν καὶ ἡμεῖς, οἱ ἀπόγονοι τῶν περιφρήμων ἐκείνων· ἡ γλῶσσά μας ἔχει τύπους σχηματιστικούς, ἔχει κλίσι, ἔχει κανόνες συντακτικούς, λοιπὸν ὅταν θὰ γράψωμεν εἰς αὐτὴν πρέπει νὰ ἀκολουθῇσωμεν τοὺς τύπους τῆς, τὴν κλίσι τῆς, τοὺς κανόνες τῆς ὅπου εἶναι ἡ ψυχὴ καὶ τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς κάθε γλώσσας, τὰ ὁποῖα τὰ εὐρίσκομεν ὅχι εἰς τὸν ἀέρα

θεωρῶντας, μήτε σὲ ἄλλη γραμματικὴν σκαλίζοντας, ἀλλὰ μέσα στὴν ἴδια γλῶσσάν, παρατηρῶντας τὴ φύσιν τῆς, τοῦτέστι τὴν κοινὴν χρῆσιν ὅπου εἶναι δημιουργὸς καὶ γραμματικὴν κάθε γλώσσας· διὰ τί ἡ γραμματικὴ μιᾶς γλώσσας ὁποιασδήποτε δὲν εἶναι ἄλλο τίποτε παρὰ μιᾶ περιγραφὴ τῆς γλώσσας, ἡ ὁποία ζωγραφίζει τὴ μορφήν, τοὺς χαρακτηρὰς, τὰ ἰδιώματά της, διὰ νὰ τὰ ἀκολουθοῦν ὅλοι καὶ νὰ μὴ γράφουν καθένος κατὰ τὴ φαντασίαν του· πάθος τοῦτο κοινὸ τῶν ἀνθρώπων νὰ ἀποτρέπονται ἀπὸ τὰ τετριμμένα· αὐτὴ εἶναι καλλιέργεια γλώσσας, καὶ κεῖνο ὅπου λέγουν πῶς καλλιέργεια εἶναι νὰ τὴν ἐγγίξωμεν εἰς τὸ Ἑλληνικόν, εἶναι κακοέργεια, ἂν συγχωρηθῇ νὰ εἰπῶ ἔτι, καὶ διαφθορά· διὰ τί ὅσο γυρεύομεν νὰ τὴν πλησιάσωμεν εἰς τὸ Ἑλληνικόν, τόσο τὴ μακραινομεν ἀπὸ τὴ φύσιν τῆς, τὸ ὁποῖον βέβαιον ἕνας φρόνιμος δὲν ἡμπορεῖ νὰ τὸ εἰπῇ καλλιέργεια.

«Εἰς ἐκεῖνο ὅπου προβάλλουν ὅλοι σχεδὸν οἱ σπουδαῖοι μας, πῶς μήτε ὁ Πλάτων, μήτε ὁ Ἀριστοτέλης, μήτε ἄλλος τινὰς ἔγραφε καθὼς ὁμιλοῦσε τότε ὁ πολὺς ἄνθρωπος, διὰ νὰ στερεώσουν τὴ γνώμην τους, πῶς πρέπει καὶ καλὰ νὰ μὴ μιμούμαστε καὶ ἡμεῖς τὴν κοινὴν ὁμιλίαν ὅταν γράφωμεν, ἀλλὰ νὰ κλίνωμεν εἰς τὸ Ἑλληνικόν διὰ νὰ διαφέρωμεν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, ἀποκρίνομαι πῶς ὁ Ἀριστοτέλης καὶ ὁ Δημοσθένης ὅταν γράφουν, διαφέρουν πολλὰ ἀπὸ τὴν κοινὴν ὁμιλίαν, πλὴν ὅχι εἰς ἐκεῖνο ὅπου λέγουν οἱ σπουδαῖοι μας νὰ διαφέρωμεν ἡμεῖς, εἰς τὴν κλίσιν δηλαδὴ καὶ τὸ σχηματισμὸν τῶν λέξεων καὶ τὰ πάθη, ἀλλὰ μόνον εἰς τὴν περιπλοκὴν τοῦ λόγου, στὸ μακροσκελὲς τῶν περιόδων καὶ σὲ κάποια παιγνίδια τῆς συντάξεως, τὰ ὁποῖα τὰ ἐπινόησαν αὐτοὶ, ἴσως διὰ στολισμοῦ τῆς ὁμιλίας των, καὶ εἰς αὐτὰ ἐδιέφεραν ὅταν ἔγραφαν, ὅχι μόνον ἀπὸ τὸν δημώδη λαὸν μὰ καὶ ἀπὸ λόγους τοὺς διὰ τί τὸ κατεπεῖγον τοῦ ὁμιλεῖν δὲν συγχωρεῖ τὴ γλῶσσάν νὰ περιπλέκῃ μὲ τέχνην, νὰ πρωθυστερήσῃ καὶ νὰ παύσῃ, καθὼς ἡ εὐκαιρία τοῦ γράφειν συγχωρεῖ τὸ κονδύλι, τὸ ὁποῖον ἀκολουθεῖ εἰς κάθε γλῶσσάν, καὶ πρέπει νὰ τὸ κάμωμεν καὶ ἡμεῖς· τὰ πάθη ὅμως, τὴν κλίσιν καὶ τὴ μορφήν τῶν λέξεων τὰ ἐμεταχειρίζονταν ὅταν ἔγραφαν ὁ Πλάτων καὶ ὁ Δημοσθένης ἀκριβέστατα, καθὼς τὰ ἐμεταχειρίζονταν ὅταν ὁμιλοῦσαν ὁ παπουτζίης καὶ ὁ ράφτης καὶ ὁ μάγειρας τοῦ καιροῦ τους, καὶ δὲν εἶχαν ξεχωριστὴ κλίσιν καὶ σχηματισμὸν οἱ σοφοὶ ἀπὸ τοὺς κοινούς· καὶ ἡ γερνόντισσα ὅπου ἐγνώρισε τὸν Θεόφραστο πῶς δὲν ἦταν αὐτόχθωνος, δὲν τὸν ἐγνώρισε ἀπὸ σύνταξιν ἢ ἀπὸ κανένα σχῆμα· διὰ τί αὐτὰ ὁ Θεόφραστος καλλίτερα τὰ ἡξεύρε ἀπὸ τὴ γερνόντισσα, ἀλλὰ βεβαιώτατα τὸν ἐγνώρισε ἢ ἀπὸ προφορὰ ἢ ἀπὸ πάθος καμίας λέξεως.

«Αὐτὸ λοιπὸν εἶναι ἐκεῖνο ὅπου λέγω καὶ ἐγὼ πῶς πρέπει νὰ κάμωμεν ὅταν γράφωμεν Ρωμέϊκα, νὰ μιμούμαστε δηλαδὴ τὰ πάθη καὶ τὸ σχηματισμὸν ὅπου ἔδωκε ἡ κοινὴ χρῆσις εἰς τὴ γλῶσσάν, ἂν θέλωμεν νὰ γράφωμεν τὴ γλῶσσάν ὅπου ἐπαγγελλομάσθε, καὶ διὰ νὰ διαφέρωμεν ἀπὸ τοὺς πολλοὺς εἶναι ἄλλα πράγματα νὰ κάμωμεν· εἰδὲ καὶ σχηματίζωμεν ταῖς λέξεις κατὰ τὴν κλίσιν τῆς Ἑλληνικῆς, δὲν γράφωμεν Ρωμέϊκα διὰ τί δὲν ἀκολουθοῦμεν τὴ φυσικὴν χρῆσιν τῆς γλώσσας· μήτε Ἑλληνικά· διὰ τί δὲν ἀκολουθοῦμεν τοὺς

συντακτικούς λόγους τῆς Ἑλληνικῆς, ἀμὴ γράφομεν ἕνα μικτὸ τέρας, τὸ ὁποῖον ἂν τὸ διαβάσῃ ἕνας καθαρός Ἑλληνας καὶ ἕνας καθαρὸς Ρωμαῖος, μήτε ὁ ἕνας μήτε ὁ ἄλλος θὰ τὸ γνωρίσουν τί γλῶσσα εἶναι· ἀμὴ δὲν εἶναι μεγάλη ἐντροπὴ νὰ καταφρονοῦμεν τὴ γλῶσσάν μας, νὰ τὴ στοχάζομασθε βάρβαρον, καὶ νὰ φοβούμεσθε νὰ τὴ γράψωμεν καθαρὰ καθὼς μᾶς τὴν ἔδωκεν ἡ φύσις, ἀλλὰ νὰ τὴν ἀνακατόνωμεν μὲ τὴν Ἑλληνικὴν διὰ νὰ εἰμασθε ἐξ ἡμισείας βάρβαροι, καὶ νὰ μὴ θέλωμεν νὰ τὴ γράψωμεν καθὼς πρέπει, διὰ εἰς εἰς ἐμεῖς ἐντελὲς εὐγενεῖς καθὼς νομίζονται καὶ εἶναι ὅλα τὰ ἔθνη ὅπου μιλοῦν καὶ γράφουν τὴ γλῶσσάν τους καθαρὰ κατὰ τὴ φύσιν καὶ χρῆσιν τῆς»;

ΤΟ ΑΡΚΑΔΙ

Στὰς 8 τοῦ μηνὸς τούτου ἡ Κρητικὴ Ἀδελφότης ἐόρτασε τὴν ἐπέτειον μιᾶς ἀπὸ τὰς ὠραιότερας σελίδας τῆς μεγάλης Κρητικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1866· Ἀξίζει τὸν κόπον νὰ ἐνθυμηθῶμεν καὶ σήμερον μερικὸς στίχους ἀπὸ τὸν «Ὅρκον» τοῦ Μαρκοῦ, ἐκεῖ ὅπου ἡ ψυχὴ τοῦ ἡρώος τοῦ Μάνθου ἀφηγεῖται εἰς τὴν ἐρωμένην του Εὐδοκίαν τὴν σκηνὴν, ποὺ ὁ ἡγούμενος Γαβριὴλ, ἐνῶ οἱ Τούρκοι ἐμπήκαν πλῆθος εἰς τὴν μονὴν τοῦ Ἀρκαδίου, ἐβαλε φωτιά εἰς τὴν πυριτιδαποθήκην καὶ ἀνετίναξε τὸ μοναστήρι εἰς τὸν ἀέρα.

Στὸ θεῖο χλωμὸν τοῦ πρόσωπο δίχως νὰ πνέω τηροῦσα,
Κ' ἐνῶ στὰ βάθη τῆς ψυχῆς τὸν οὐρανὸν ἀγροικουσα,
Χυμοῖν ἀπάνον οἱ δαίμονες· τὰ πάντα πλημμυρίζουν.
Σφαγὴ ἀρχινοῦν ἀλύπητη, καὶ σὰ θερία μουγγρίζουν.
«ὦ! σὲ ποῖο κάστρο ἀπάτητο, ποῦ ξάφνου ἐπαρσαδόθη
Τέτοια χαριόσυνη κραυγὴ στ' ἀέρι ἀνασηκώθη
Σὰν ταῖς μεγάλαις χλαλοαῖς, ὅπου ξεράσαν τότες
Ἀπὸ τὰ αἰσχρὰ λαρυγγία τοὺς οἱ βάρβαροι στρατιῶτες!
Ἐτραγουδοῦσαν, ἔσκουζαν, ἐπροξενούσαν φρίκη!...
Ποτέ τοὺς ἐνδοξότερη νὰ μὴ γνωρίσουν νίκη!
«ὦ! δὲν τοὺς ἄκουσα πολὺ! — Τὸ εὐλογημένο χέρι
Στὴν κεφαλὴ μου ὁ Σεβαστὸς δὲν ἄργησε νὰ φέρῃ.
Καί, σὰ μ' εὐχήθη, τ' ἄλλο του, ποῦ τὸ δαυλὶ φουχτόνει,
Στὴ μαύρη ἐσθὺς κατέβηκε θανατηφόρα σκόνη.
Σύννεφο μέγα, φλογερὸ καὶ ἀπὸ βρονταῖς γιομάτο
Σὲ ἀνοιγοσφάλισμα ὀφθαλμοῦ μᾶς ἀράξε ἀπὸ κάτω.
Κ' ἐδῶ γοργὰ ξανάπεσε κάθε ζεστό λιθάρι,
Ὅπου μ' ἐμᾶς τὸ σάσιμον τοῦ λαγουμοῦ εἶχε πάρε.
Ἀλλὰ βαθυά, πολὺ βαθυά, μὲ τὴν ὀρμὴν τὴν ἴδια,
Μαύραις τῶν Τούρκων ἡ ψυχαῖς, ὡς ἂν τ' ἀποκαΐδια,
Στ' ἄγριο σκοτάδι ἀκούσαμε νὰ βυθιστοῦν καὶ ἀκόμα
Θιμοῦ βλαστήμιας εἶχανε στὸ κολασμένο στόμα.
Σὰν ἡ φωτιά, ποῦ μέσα της μᾶς εἶχε ξάφνου ἀράξει,
Γύρω ἐλαγάρισε ἀπ' αὐτοὺς, τὰ ψηλοὺ ἐπῆε ν' ἀράξῃ.
Κ' ἐκεῖ, καταπῶς ἀνοῖξαν ὅλα τὰ οὐράνια βάθη,
Μὲ βία στὴ μάνα τοῦ φωτός μᾶς ἔρριξε κ' ἐχάθη!

Γ. ΜΑΡΚΟΡΑΣ

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Voyage dans l'Eubée, les îles Ioniennes et les Cyclades en 1841.

Τελευταίως ἐξεδόθη εἰς τὸ Παρίσι τὸ ἄνω ἔργον τοῦ ἀποθανόντος κατὰ τὸ 1846 Γάλλου ἱστορικοῦ Alexandre Buchon με πρόλογον τοῦ κ. Μπαρρέ. Ὁ Α. Buchon, κατὰ τὸ 1825 ἀνεῦρε καὶ ἐξέδωκε τὸ «Χρονικὸν τοῦ Μωρέως» εἰς τὸ ἑλλ. χειρόγραφον με σοφὰς παρατηρήσεις, κατὰ τὸ 1845 δὲ ἀνεῦρε καὶ τὴν γαλλικὴν μετάφρασίν του. Αὐτὸ τοῦ ἐνέπνευσε τὴν ἰδέαν νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἑλλάδα διὰ νὰ μελετήσῃ ἐπὶ τόπου καὶ ἀναζητήσῃ ὅλας τὰς πηγὰς πρὸς συγγραφὴν τῆς ἱστορίας τῆς Φραγκοκρατίας ἐν Ἑλλάδι. Μετὰ πολλὰ κατώρθωσε τέλος τὸ 1840 νὰ ἐπιτύχῃ πρὸς τοῦτο τὴν συνδρομὴν τῆς Γαλλικῆς Κυβερνήσεως καὶ τὴν 5 Δεκεμβρίου 1840 ἔφθασεν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἔτυχε θερμότητος φιλοξενίας. Ὁ Βασιλεὺς Ὀθων τοῦ παρέσχεν ἰδιαιτέρας περιποιήσεις, ἀφοῦ ἐπὶ τέσσαρας μῆνας ἐμάνθανε τὴν νεοελληνικὴν. Τὴν 19 Ἀπριλίου 1841 ὁ Buchon ἐπεχείρησε τὴν πρώτην περιουσίαν του τὸ πλῆθος τῶν πολυτίμων ἱστορικῶν πληροφοριῶν, τῶν ἐντυπώσεων καὶ τῶν λαογραφικῶν παρατηρήσεων, τὰς ὁποίας συνέλεξεν, ἀπετέλεσαν τὸ ὅλκον τοῦ συγγράμματός του «La Grèce Continentale et la Morée», τὸ ὁποῖον ἐξέδωκε τὸ 1843. Τὸ βιβλίον τοῦτο περιεῖχε τὸ πρῶτον μέρος τοῦ ταξιδίου του τὸ δεύτερον περιελάμβανε τὴν Εὐβοίαν, τὰς Ἰονίους καὶ τὰς Κυκλάδας νήσους. Ὁ Buchon, ὅστις εἶχε δημοσιεύσει μερικά κεφάλαια τοῦ δευτέρου αὐτοῦ μέρους τοῦ ταξιδίου του εἰς τὴν «Revue de Paris», ἔρβαίου κατὰ τὸ 1846 ὅτι τὸ βιβλίον του ἦτον ἔτοιμον πρὸς τύπωσιν· ἀλλ' εἰς τὸ ἀναμεταξὺ ἀπέθανε καὶ τὸ χειρόγραφον μὴ ἀνευρεθὲν ἐθεωρήθη ὡς χαμένος. Εὐτυχῶς ὅμως τοῦτο ἐδωρήθη κατὰ τὸ 1892 ἀπὸ τὸν Ὁσκάρ ντὲ Βατεβίγ εἰς τὴν Ἑθνικὴν Βιβλιοθήκην τῶν Παρισίων καὶ ἡδὴ ἐξεδόθη ἀπὸ τὸν κ. Jean Lougnon. Ἀπὸ τὸ βιβλίον αὐτὸ τοῦ Buchon μεταφράζομεν τὸ κατωτέρω μέρος, ὅπου περιγράφεται αὐθεντικῶς ἡ ἀρπαγὴ τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀφροδίτης τῆς Μήλου.

Σάββατον 23 Ὀκτωβρίου. — Ὁ κ. Βρέστ, προξενικὸς πρῶτος τῆς Γαλλίας εἰς τὴν Μήλον, ἦλθε χθὲς καὶ τὸν προσκαλέσαμεν εἰς τὸ πρόγευμα τῆς σήμερον. Πρὸ τοῦ προγεύματος ἐπῆγα νὰ ἴδω τὰ ἐρεῖπια ἐνὸς στρογγύλου ἑλληνικοῦ πύργου, 35 μέτρων περιφερείας καὶ 5-6 μέτρων ὕψους εἰς τὸ καλύτερον διατηρούμενον μέρος του. Τὸ ἐσωτερικόν του ἦτο γεμάτον ἀπὸ συντρίμματα.

Ἐπιστρέφων νὰ προγευματίσω μετὰ τὸν κ. Βρέστ, τοῦ ἐξήγησα πληροφορίας διὰ τὴν περίφημον Ἀφροδίτην τῆς Μήλου, τὴν ὁποίαν ἦλθε νὰ ζητήσῃ ὁ ὑποκόμης de Marcellus καὶ τὴν ὁποίαν μετέφερον εἰς Γαλλίαν. Ἰδοὺ κατὰ τὸν κ. Βρέστ, πῶς συνέβη ἡ ὑπόθεσις αὐτή. Κάποιος χωρικός, Θεόδωρος Κονδιώτης Βατόριος, ἐργαζόμενος τὴν 18 Μαρτίου 1820 εἰς τὸ χωράφι του, κείμενον πρὸς ἀνατολὰς τοῦ ἀμφιθεάτρου, διὰ νὰ ξεριζώσῃ σκίνους, εὗρεν ἐν ἀγάλματι γυναικὸς, ἱστάμενον ἀκόμῃ ἐπὶ τοῦ ὑποβάθρου του, καὶ ἀμέσως ἐπῆγε νὰ εἰδοποιήσῃ τὸν κ. Βρέστ διὰ τὴν εὕρεσιν τοῦ εἰδώλου. Ἐκεῖνος τοῦ ὑποσχέθη νὰ τὸ ἀγοράσῃ, ἂν εἶχε ἀξίαν.

Μετέβη νὰ τὸ ἴδῃ, τὸ εὔρε θανατάσιον καὶ συνεφώνησε μετὰ τὸν χωρικὸν νὰ τὸ ἀγοράσῃ ἀντὶ ἑξακοσίων φράγκων. Ἡ βάρεις «ὁ Λέων», κυβερνωμένη ἀπὸ τὸν κ. de Valdailli, καὶ ἡ κορβέττα «ὁ Ταχυδρόμος», κυβερνωμένη ἀπὸ τὸν πλοίαρχον Robert, τὸν ἐπονομαζόμενον ὁ Διάβολος ἔνεκα τῆς ἀνδρείας του, εὗρισκοντο τότε εἰς τὰ παράλια ταῦτα. Οἱ ἀξιωματικοὶ ἐπῆγαν νὰ ἴδουν τὸ ἄγαλμα καὶ συνεμερίσθησαν τὸν θάνατον τοῦ κ. Βρέστ. Τότε αὐτὸς ἔγραψε πρὸς τὸν κ. ντὲ Ριβιέρ, τὸν πρέσβυν μας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ τοῦ προσέφερε τὸ ἄγαλμα διὰ τὸν βασιλεῖα τῆς Γαλλίας. Ὁ κ. Ριβιέρ ἀπήντησεν ὅτι ἐστελλε τὸν κ. de Marcellus εἰς τὴν Συρίαν, ὅτι θὰ περνοῦσεν ἀπὸ τὴν Μήλον, θὰ ἔβλεπε τὸ ἄγαλμα καὶ, ἂν τὸ εὗρισκεν ὅπως τὸ περιέγραφεν ὁ κ. Βρέστ, θὰ τὸ ἐπαιρνε μαζί του.

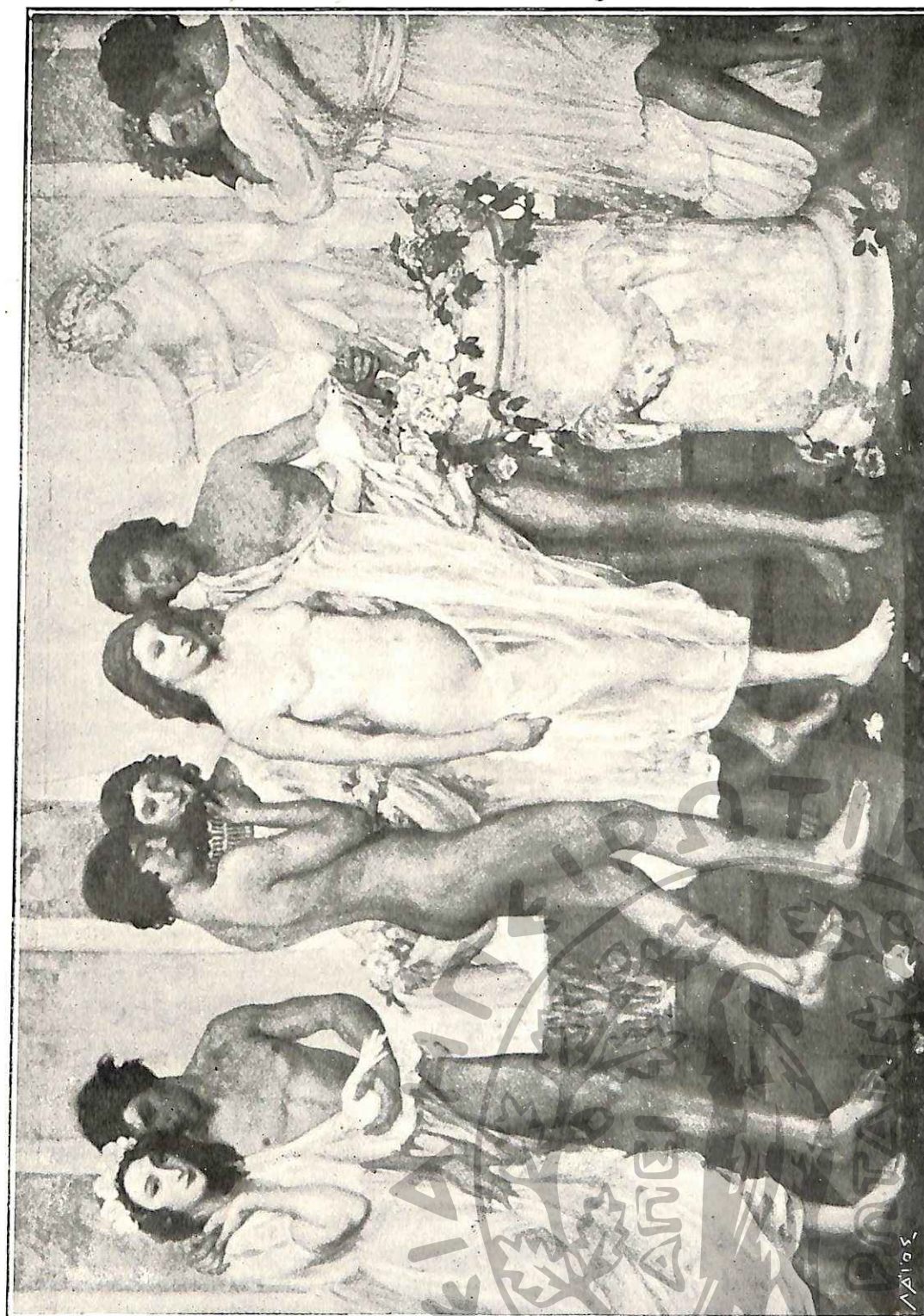
Ὁ de Marcellus ἀφίκετο πραγματικῶς μετὰ τὸν «Ταχυδρόμον» καὶ ὑπέγραψε μαζί μετὰ τὸν κ. Βρέστ ἐν ὑποσχετικῶν πρὸς τοὺς προκρίτους, ὅτι, ἂν ἔνεκα τῆς πωλήσεως τοῦ ἀγάλματος αὐτοῦ τοὺς ἐπεβάλλετο κανὲν πρόστιμον ἐκ μέρους τοῦ διερχομένου τοῦ Στόλου, τοῦ κυρίου των, ὅστις ἦτο μέγας συλλέκτης ἀρχαιοτήτων, ὁ πρέσβης τῆς Γαλλίας θὰ τοὺς ὑπερῃσιζε καὶ θὰ τοὺς ἀπεζημίωσεν. Ὁ κ. de Marcellus λοιπὸν ἀπήγαγε τὸ ἄγαλμα, ἀφοῦ τὸ ἐπλήρωσεν ὁ κ. Βρέστ. Μετὰ τινα ὅμως χρόνον ὁ διερχομὸς τοῦ Στόλου Μουρούζη, ἐξελθὼν νὰ κάμῃ τὴν τακτικὴν του περιοδείαν ἀνά τὸ ἀρχιπέλαγος ἔμαθε πᾶν ὅτι συνέβη μετὰ τὸ ἄγαλμα. Μόλις ἔφθασεν εἰς τὴν Σίφνον, ἐστεῖλεν ἀμέσως καὶ ἐξήτησε τοὺς προκρίτους τῆς Μήλου, τοὺς ἐξυλοκόπησε καὶ τοὺς ἠνάγκασε νὰ πληρώσουν ἀποζημιώσιν περὶ τὰς 6 χιλ. πιάστρα. Τότε τὸ πιάστρον ἤξιζεν ἐν φράγκων. Ὁ κ. Βρέστ, συμφώνως μετὰ τὰ ὑποσχεθέντα, κατέβαλε τὴν ἀποζημιώσιν τῶν 6018 πιάστρων, τὴν πληρωθεὶσαν ἀπὸ τοὺς προκρίτους, αὐτὸς δ' ἐπληρώθη ἀπὸ τὴν Γαλλίαν μόνον μετὰ 63 ἔτη, ὅτε τὸ πιάστρον εἶχε κατέλθει εἰς τὰ 50 λεπτά, οὕτω λοιπὸν ὁ κ. Βρέστ ἐζημιώθη πραγματικῶς ἀπὸ τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν 3000 φρ. Ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ραβδισμοὺς τοὺς δοθέντας εἰς τοὺς προκρίτους κατὰ διαταγὴν τοῦ Μουρούζη, ἐπληρώθησαν παρ' αὐτοῦ πολὺ ἀκριβὰ καὶ ἡ ἐκδίκησις τῶν προκρίτων ὑπῆρξε πλήρης, ἐπειδὴ ὁ κ. Ριβιέρ ἐξήτησεν ἱκανοποίησιν, ὁ δὲ Σουλτάνος (Μαχμουτ Β') ἀπεκεφάλισε τὸν Μουρούζην.

Παραπλεύρως τοῦ ἀγάλματος τῆς Ἀφροδίτης, ὑψομένου ἐπὶ τοῦ ὑποβάθρου του, ὑπῆρχον, καθὼς μοῦ διηγήθη ὁ κ. Βρέστ, τέσσαρες θανατάσιοι Ἑρμαῖ, δύο γυναικεῖοι καὶ δύο ἀνδρικοὶ γενειοφόροι, μεγάλη ποσότης ἀναθημάτων, μικρῶν ἀγαλμάτων, ἀγγεῖων ἀρωμάτων κτλ. Πάντα ταῦτα ἐποποθετήθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Βρέστ ἐπὶ τοῦ ἰδίου πλοίου, ἀλλ' ὡς φαίνεται τίποτε δὲν ἔφθασε μέχρι τοῦ μουσείου. Οἱ βραχίονες τῆς Ἀφροδίτης δὲν εἶχον ἀνευρεθῇ κατ' ἀρχάς, ἀλλ' ὁ κ. Βρέστ τοὺς ἀνεῦρε κατόπιν καὶ τοὺς ἀπέστειλεν εἰς τὸν Bedford, γάλλον ἔμπορον εἰς Μασσαλίαν καὶ ἀναποκρίτην τοῦ κ. ντὲ Ριβιέρ. Οἱ βραχίονες αὗτοι λείπουν ἀκόμῃ ἀπὸ τὸ ἄγαλμα. Τί ἀπένειμαν;

Εἰς τὸν κ. Βρέστ ὀφείλομεν ἐπίσης τὴν περιγραφαίαν τοῦ Μενεσθέως, ποῦ φέρει τὸ ὄνομα τοῦ ἱεροῦ αὐτοῦ. Ἀνευρεθὴ αὕτη εἰς τὴν Μήλον καθὼς καὶ μία ὕδρια περιέχουσα τὰ ὀστά του.

[Μετάφρ. Η. Π. Β.]

AL. BUCHON

ΥΠΟ ΚΑΡΟ ΝΤΕΛΒΑΓΙ

X

Τὸ Σάββατο ἦρθε ὁ Μινούττας νὰ τὸν εὕρῃ στὴν κάμαρά του. Φοροῦσε τὸ καινούριο σακκάκι κι' ἀστράφτε ἀπ' τὴν χαρά του.

— Ἀπάντησα τὸν δικαστὴ, εἶπε, τὸ προσωπό του δὲν ἄλλαξε, με ρώτησε μάλιστα ἀπὸ ποῦ τῶχω τὸ σακκάκι. Τὸν κατεργάρη, θέλησε νὰ με δοκιμάσῃ.

— Καὶ τί τοῦ εἶπες ἐσύ;

— Γέλασα καὶ τοῦ εἶπα πὼς δὲν τὸ λέω κανενὸς κανενός, καὶ νὰ μὴ θυμώσῃ μαζί μου καὶ τὸν ἀποχαιρέτησα... Μὰ τοῦ εἶχα μιὰ ἀπάντησι ἐτοιμὴ... Βλέπετε εἶναι βέβαια δεκαετία χρόνια τώρα ποὺ εἶχα νὰ βάλω καινούριο σακκάκι τὰ λογάριασα. Ἄχ, οἱ ἄνθρωποι ἦταν πάντα ἐκτάκτως καλοὶ μαζί μου καὶ πόσες φορὲς μοῦ ἔδωσαν φορεμένα, μὰ καλὰ, ροῦχα γιὰ νὰ φορέσω. Καὶ σήμερα τὸ βράδυ εἶμαι τόσο χαρούμενος, ὅπως ὅταν ἦμουν μικρὸ παιδί. Μπορεῖτε νὰ τὸ καταλάβετε; καὶ ὅλα αὐτὰ γι' αὐτὸ τὸ καινούριο σακκάκι κ' ἐσᾶς σᾶς εὐχαριστῶ. Μὰ ἀλήθεια, ἀκόμη δὲν σᾶς εὐχαρίστησα οὔτε γιὰ τὰ χρήματα, γιὰ τὰ τελευταῖα χρήματα ποὺ μοῦ δώσατε. Βέβαια μοῦ ἐπιτρέπετε νὰ σᾶς εὐχαριστήσω, δὲν εἶναι κανεὶς ἐδῶ. Εἶναι πάρα πολλὰ χρήματα γιὰ ἕναν φτωχὸ σακάτη πέντε κορόνες εἶναι κι' ὅλας πολλά, καὶ τὸ διπλὸ — δέκα κορόνες! Συγχωρήστε με ποὺ παραβαίνω τὴν διαταγὴ σας καὶ ποὺ σᾶς εὐχαριστῶ ἐνῶ δὲν τὸ θέλετε, μὰ εἶναι σὰν νᾶστριψαν ὅλες οἱ βίδες μέσα μου καὶ νὰ μὴ μπορῶ νάχω πιά ἡσυχία. Χά, χά, χά, χά! Θεὸς σχωρέσῃ με ποὺ γελῶ. Ἔτσι, τὸ ἥξερα πὼς θὰ τὸ λάβω μιὰ μέρα τὸ σακκάκι. Τί, εἶπα, μπορεῖ νὰ κἀνῃ καιρό, μὰ δὲν θὰ περιμένω ἀδίκως. Ὁ ὑποπλοίαρχος ὁ Χάνσεν μοῦ ὑποσχέθηκε μιὰ φορὰ δύο ποκάμισα μάλλινα, ποὺ δὲν τὰ χρειάζότανε πιά πέρασαν δυὸ χρόνια ἀπὸ τότε, μὰ εἶμαι τόσο βέβαιος πὼς θὰ τὰ λάβω, σὰν νὰ τὰ εἶχα λάβει κι' ὅλας. Ἔτσι εἶναι πάντα μετὰ καιρὸ τὸ θυμοῦνται, καὶ τότε μοῦ δίνουν ὅ,τι χρειάζομαι σὰν ἔρθῃ ἡ ὥρα. Μὰ δὲν βρίσκετε πὼς με καινούρια ροῦχα φαίνομαι ἐντελὼς ἄλλος ἄνθρωπος; Ἄχ, πὼς με βοήθησατε καὶ με παρασταθήκατε με κάθε τρόπο!

— Μὰ γιατί δὲν ξαναῆρθες; ποῦ χάθηκες τόσον καιρό;

* Ἡ ἀρχὴ εἰς τὸ τεῦχος τῆς 31 Μαΐου.

— Ὁ λόγος εἶναι αὐτός: περίμενα τὸ σακκάκι. Ἀλήθεια ὅλο τὸ σκεπτόμουν τὸ σακκάκι τοῦ δικαστῆ κι' ἀποφάσισα νὰ μὴ ξανάρθω πιά με τὸ παλιὸ σὲ σᾶς. Αὐτὸς εἶναι ὁ λόγος, μὰ συγχωρήστε με ποὺ σᾶς τὸ λέω. Ἐγὼ κ' ἐγὼ τίς ἰδιοτροπίες μου, δὲν τὸ ὑποφέρω νὰ πηγαίνω στοὺς ἄνθρώπους με ξεσχισμένα ροῦχα ὁ Θεὸς ἴσως νὰ ξέρῃ γιατί, μὰ αἰσθάνομαι πὼς πέρτει ἡ ὑπόληψίς μου μπρὸς στὰ δικὰ μου τὰ μάτια. Δὲν ἔχω δίκαιο; Νὰ με συγχωρήτε κι' ὅλας ποὺ μιλῶ μπροστά σας γιὰ τὴν δική μου ὑπόληψι, σὰν νὰ ἦταν κι' αὐτὴ καὶ σπουδαῖο βέβαια δὲν εἶναι σπουδαῖο, καὶ ὅμως τὴν αἰσθάνομαι πολλές φορὲς καί...

— Συγγνώμη ποὺ σὲ διακόπτω, μὰ δὲν θές νὰ πῇς τίποτα; Ὁχι; Μὰ καπνίζεις ἕνα τσιγάρο; Ὁ Νάγκελ χτύπησε καὶ παρήγγειλε κρασί καὶ τσιγάρα. Ὁ ἴδιος ἤπιε ἀμέσως πολὺ, μὰ ὁ Μινούττας μόνο κάπνιζε καὶ τὸν κύταζε. Ὁ Μινούττας ὅλο μιλοῦσε σὰν νὰ μὴν εἶχε σκοπὸ νὰ τελειώσῃ ποτέ.

— Γιὰ νὰ σοῦ πῶ, εἶπε ὁ Νάγκελ ἔξαφνα, ἴσως νὰ ἔχῃς ἀνάγκη καὶ γιὰ ποκάμισα; Συγγνώμη ποὺ ρωτῶ, δὲν θὰ ἤθελα καθόλου νὰ σοῦ γίνω ἐνοχλητικός.

Ὁ Μινούττας ἀπήντησε δυνατὰ:

— Δὲν εἶναι γι' αὐτὸ ποὺ μίλησα γιὰ κεῖνα τὰ δύο ποκάμισα; νὰ μὴ χαρῶ, ἀλήθεια δὲν εἶναι γι' αὐτό.

— Βέβαια ὄχι! Μὰ τί φωνάζεις ἔτσι; Ὅμως πές μου τὴν ἀλήθεια ἂν ἔχῃς ἀνάγκη ἀπὸ τίποτα ἂν δὲν σὲ πειράξῃ, δεῖξε μου τί φορεῖς, ἐννοῶ ἀπὸκάτω ἀπ' τὸ σακκάκι.

— Εὐχαρίστως, ἄχ, εὐχαρίστως! Δῆτε μόνος σας, νά, ἐδῶ αὐτὸ τὸ μέρος. Καὶ τὸ ἄλλο δὲν εἶναι χειρότερο...

— Πῶς, στάσου μιὰ στιγμὴ, τὸ ἄλλο μέρος εἶναι λίγο χειρότερο, καθὼς βλέπω...

— Μὰ μπορεῖ νὰ τὸ θέλῃ κανεὶς καὶ καλύτερο; φωνάζει ὁ Μινούττας. Ὁχι, δὲν χρειάζομαι τώρα ποκάμισα, δὲν εἶναι ἀλήθεια. Μάλιστα μπορῶ νὰ σᾶς πῶ πὼς ἕνα ποκάμισο σὰν κι' αὐτὸ εἶναι καὶ πάρα πολὺ καλὸ γιὰ μένα. Ξέρετε ἀπὸ ποῖον τῶχω; Ἀπ' τὸν κύριο Στένερσεν, ναί, ἀπ' τὸν ἴδιο τὸν κύριο Στένερσεν, καὶ μοῦ φαίνεται πὼς ἡ κυρία δὲν τὸ ξέρει, ἂν καὶ εἶναι κι' αὐτὴ τόσο καλὴ. Τάλαβα μάλιστα τὰ Χριστούγεννα.

— Τὰ Χριστούγεννα;

— Θέλετε νὰ πῇτε πὼς εἶναι πολλὸς καιρὸς

ἀπὸ τότε; Χά, χά, χά, χά! Συγγνώμη ποὺ γελῶ, συγγνώμη, γιὰ τὸνομα του Θεοῦ! Τί, ἐγὼ δὲν τὰ ξεσκίζω τὰ ποκάμισα σὰν ἄγριο θηρίο δὲν προσπαθῶ καὶ καλὰ νὰ κάνω τρύπες; μάλιστα τὸ βγάζω τὴν νύχτα καὶ κοιμοῦμαι γυμνὸς γιὰ νὰ μὴ τὸ χαλνῶ ἀδίκως. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο βαπτῶ πολὺ περισσότερο καὶ μπορῶ ἐλεύθερα νὰ πηγαينوέρωμαι με τοὺς ἄνθρώπους χωρὶς νὰ ντρέπωμαι πὼς δὲν ἔχω καλὸ ποκάμισο. Καὶ τώρα γιὰ τίς πλαστικὲς εἰκόνες μοῦρχειται καλὰ ποὺ ἔχω καὶ ποκάμισο γιὰ νὰ παρουσιαστῶ ἡ κυρία Δάγνη ἀκόμα ἐπιμένει νὰ λάβω κ' ἐγὼ μέρος; τὴν ἀντάμωσα χθὲς κοντὰ στὴν ἐκκλησία. Μίλησε καὶ γιὰ σᾶς...

— Κ' ἐγὼ θὰ σοῦ προμηθῶ ἕνα πανταλόνι γιὰ ἐκείνην τὴν ἡμέρα, εἶπε ὁ Νάγκελ, ναί, ἀλήθεια θὰ σ' τὸ προμηθῶ. Ὁ ἄξιζι ὁλόκληρη περιουσία νὰ σὲ δῇ κανεὶς ἐσένα ἀπάνω στὴν σκηνή. Ἀφοῦ ὁ δικαστὴς σοῦ χαρίζει ἕνα σακκάκι, σοῦ χαρίζω ἐγὼ ἕνα πανταλόνι, ἔτσι εἶναι τὸ σωστό. Μὰ θὰ σ' τὸ χαρίσω με τὴν συμφωνία πάλι πὼς θὰ τὸ κρατήσῃς κρυφὸ ἂν τύχῃ καὶ πῇς μιὰ λέξι σὲ κανέναν, τότε...

— Ὁχι, ποτέ, ποτέ! ψυχὴ δὲν θὰ τὸ μάθῃ, μὰ...

— Ἦθελα νὰ πῶ, γιατί δὲν πίνεις λίγο; Ἄς εἶναι, κάνε ὅπως θές; ἐγὼ θὰ πιῶ σήμερα τὸ βράδυ, εἶμαι νευρικός καὶ λυπημένος. Μὰ νὰ σοῦ κάνω μιὰ ἐρώτησι; εἶναι ἀρκετὰ ἀδιάκριτη; θὰ ἤθελα νὰ ἤξερα... σοῦ εἶναι γνωστὸ πὼς οἱ ἄνθρωποι σοῦχουν ἕνα παρατσούκλι; Σὲ λέν ὅλοι Μινούττα.

— Βέβαια τὸ ξέρω, δὲν τὸ κρύβω. Στὴν ἀρχὴ μοῦ ἐφαίνετο πολὺ σκληρό. Παρακαλοῦσα τὸν Θεὸ νὰ με βοηθήσῃ περπατοῦσα μιὰ ὁλόκληρη Κυριακὴ στὸ δάσος καὶ γονάτισα σὲ τρία ξεχωριστὰ μέρη καὶ προσευχόμουν στὸν Θεὸ, ἄμαρτωλὸς καθὼς ἦμουν. Μὰ εἶναι πολλὸς καιρὸς ἀπὸ τότε, εἶναι πολλὰ χρόνια, καὶ ἀπὸ τότε δὲν με λέν ἄλλο ὄνομα παρὰ Μινούττα, καὶ ἐπὶ τέλους δὲν εἶναι καὶ κακό. Γιατί θέλατε νὰ ξέρατε ἂν μοῦ ἦτον γνωστὸ; Καὶ τί μπορῶ νὰ κάνω ἐγὼ, ὅσο γνωστὸ κι' ἂν μοῦ εἶναι;

— Καὶ ξέρεις καὶ γιατί στὸ κόλλησαν αὐτὸ τὸ ἡλίθιο ὄνομα;

— Ναί, κι' αὐτὸ τὸ ξέρω. Δηλαδή: εἶναι πολλὸς καιρὸς τώρα — πρὶν σακατευτῶ —, μὰ τὸ θυμοῦμαι ἀκόμα πολὺ καλὰ. Ἦτον ἕνα βράδυ, ἡ καλύτερα μιὰ νύχτα, σὲ μιὰ διασκεδάσι ποὺ ἦταν ὅλο κύριοι. Ἰσὼς νὰ παρατηρήσατε ἐκεῖνο τὸ κίτρινο σπῆτι κοντὰ στὴν ἀποθήκη τοῦ δημοσίου κατεβαίνοντας ἐδῶ δεξιά; Τότε ἦτον ἄσπρο μογαγιτισμένο, κ' ὁ δήμαρχος κάθονταν ἐκεῖ. Ὁ δήμαρχος ἦτον ἀνίπαντρος καὶ τὸν ἔλεγαν

Σέρρενσεν, εὐθυμὸς ἄνθρωπος. Ἐνα βράδυ, τὸ καλοκαίρι, ἀνέβαινα ἀπ' τὴν κροκινιαία ποὺ εἶχα πάει περίπατο γιὰ νὰ κυτᾶξω τὰ πλοῖα. Ὅταν ἔφτασα σ' αὐτὸ τὸ κίτρινο σπῆτι, εἶδα πὼς μέσα εἶχαν διασκεδάσει, γιατί ἄκουσα δυνατὰ γέλια καὶ πολλὲς φωνές. Ἀκριβῶς τὴν στιγμὴ ποὺ περνοῦσα μπρὸς ἀπ' τὰ παράθυρα, με βλέπουν καὶ μοῦ χτυποῦν τὸ τζάμι. Μπαίνω μέσα καὶ βρίσκω τὸν Κόλμπυε τὸν γιατρό, τὸν Βίλιαμ Πράντε τὸν καπετάνιο, τὸν ἐπιθεωρητὴ τῶν τελωνείων Φόλκενταλ καὶ πολλοὺς ἄλλους. Αὐτοὶ τώρα ὅλοι ἢ πέθαναν ἢ ἔφυγαν. Ἦταν ὅλοι μαζί ἐπὶ τὴν ὀχτῶ, καὶ ὅλοι στουπὶ στὸ μεθύσι. Εἶχαν σπάσει ὅλες τὶς καρέκλες, ἔτσι γιὰ διασκεδάσι ὁ δήμαρχος τὸ ἤθελε καὶ τὰ ποτήρια ἦταν σπασμένα, τόσο ποὺ ἔπρεπε νὰ πίνωμε ἀπ' τὶς μποτίλιες.

Μὰ ὅταν πῆγα κ' ἐγὼ, καὶ μέθυσα κ' ἐγὼ, τότε πιά τὸ γλέντι δὲν εἶχε ὅρια οἱ κύριοι γδύθηκαν κ' ἔτρεχαν γυμνοὶ σ' ὅλες τὶς κάμαρες, ἂν καὶ δὲν εἶχαμε κατεβάσει τὶς κουρτίνες κ' ἐπειδὴ ἐγὼ δὲν ἤθελα νὰ κάνω σὰν τοὺς ἄλλους, μ' ἔπιασαν με τὴν βία καὶ μ' ἐγδυσαν. Ἐγὼ χτυποῦσα γύρω μου, ἔκανα ὅ,τι μποροῦσα δὲν ἤξερα πιά τί νὰ κάνω, τοὺς ζητοῦσα συγγνώμη, ἔπαιρνα τὰ χέρια τους καὶ τοὺς ζητοῦσα συγγνώμη...

— Γιατί ζητοῦσες συγγνώμη;

— Γιὰ τίποτα, μόνον γιὰ νὰ μὴ μοῦ κάνουν πολὺ κακό, μὰ δὲν ὠφελοῦσε, μ' ἐγδυσαν ὡς τὸ πετσί. Τότε ὁ γιατρὸς βοήθη ἕνα γράμμα στὴν τσέπη μου κι' αὐτὸ τὸ γράμμα ἄρχισε νὰ τὸ διαβάξῃ δυνατὰ στοὺς ἄλλους; μὰ τότε ἔρχομαι στὰ σύγκαλά μου, γιατί τὸ γράμμα ἦτον τῆς μητέρας μου, ποὺ τὴν ἀγαποῦσα πολὺ, μοῦ τὸ εἶχε γράψῃ αὐτὸ τὸ γράμμα ὅταν ἔφευγα γιὰ τὴ θάλασσα. Λοιπὸν ἐγὼ εἶπα τὸν γιατρό, μπροστὴν, γιατί ἦτον γνωστὸ πὼς ἔπινε πολὺ. Εἶσαι μπροστὴν! τοῦ εἶπα. Θύμωσε καὶ θέλησε νὰ με πιάσῃ ἀπ' τὸ λαρύγγι, μὰ οἱ ἄλλοι τὸν ἐμπόδισαν. Καλύτερα ἂς τὸν μεθύσωμε! εἶπε ὁ δήμαρχος μπροστὰ μου, σὰν νὰ μὴν ἦμουν κι' ὅλας ἀρκετὰ μεθυμένος. Καὶ μοῦρριξαν κι' ἄλλο μέσ' στὸ λαρύγγι ἀπὸ πολλὲς μποτίλιες. Ἐπειτα ἦρθαν δύο ἀπὸ τοὺς κυρίους — δὲν θυμοῦμαι πιά ποιοὶ ἦταν — μ' ἕναν κουβὰ νερό, τὸν ἀκούμνησαν ἐκεῖ κ' εἶπαν νὰ με βαπτίσουν. Ὅλοι εἶπαν νὰ με βαπτίσουν καὶ φώναζαν καὶ γελοῦσαν γι' αὐτὴν τὴν ἰδέα. Καὶ τότε σκέφθηκαν νὰ βάλουν ἕνα σωρὸ πράγματα μέσ' στὸ νερό, γιὰ νὰ τὸ βρωμίσουν. Ἐφτιναν μέσα καὶ ἔχναν μέσα ρακὴ καὶ ἔρριξαν δύο φαρᾶσια στάχτη μέσα γιὰ νὰ νὸ κάνουν πιὸ θολό. Λοιπὸν τώρα ἤθελα νὰ με βαπτίσουν. Γιατί δὲν μπορεῖτε νὰ βαπτίσατε ἕναν ἀπ' τοὺς ἄλλους; ρώτησα

τὸν δήμαρχο κι' ἀγκάλιασα τὰ γόνατά του. Ἐμεῖς εἴμαστε πειὰ βαφτισμένοι, εἶπε, ὅλοι με τὸν ἴδιο τρόπο. Καὶ τὸ πιστεύω, γιατί ἔτσι ἔκαμνε πάντα με ὅσους τὸν συναναστρέφονταν. Ἐλα ἐδῶ μπροστά μου! μοῦ εἶπε τότε ὁ δήμαρχος. Μὰ ἐγὼ δὲν πῆγα με τὸ καλὸ, ἔμεινα ἐκεῖ πού ἦμουν καὶ κρατιοῦμουν σφιχτὰ στὸ πόμολο τῆς πόρτας. Ἐλα ἀμέσως, λέει, ἔλα στὸ μινούττο! Καὶ τὸ εἶπε αὐτὸ τόσο ἀστεῖα, γιατί μιλοῦσε περίεργα, με πολλὲς ἀστεῖες λέξεις. Μὰ ἐγὼ δὲν κούνησα. Πετιέται τότε ὁ καπετάνιος Πράντε καὶ φωνάζει: Μινούττο, μινούττο, νὰ τὸ σύνθημα! Μινούττα θὰ τὸν βγάλωμε!

Καὶ ὅλοι ἦσαν σύμφωνοι νὰ με βγάλουν Μινούττα: ἐπειδὴ, λέει, εἶμαι μικρὸς μοῦ πάει καλά. Μὲ πῆραν δύο καὶ μ' ἔσυραν ὥς τὸν δήμαρχο καὶ μ' ἔβαλαν μπροστά του καὶ καθὼς ἦμουν μικρὸς κι' ἀσήμαντος, με σήκωσε ὁ δήμαρχος μόνος του καὶ με βούτηξε μέσ' στὸν κουβά. Βούτηξε τὸ κεφάλι μου πέρα πέρα κάτω, ἔτριψε τὴν μύτη μου στὸν πάτο τοῦ κουβά, πού ἦτον ὅλο στάχτη καὶ γυαλιά, κ' ἔπειτα με σήκωσε καὶ μοῦ εἶπε μιὰ εὐχή. Ἐπειτα εἶχαν κ' οἱ ἀνάδοχοι νὰ κάνουν τὸ καθήκον τους, δηλαδὴ ὁ καθένας μ' ἔπαιρνε καὶ με σήκωνε στὸν ἀέρα καὶ μ' ἄφηνε νὰ πέφτω κάτω, κι' ὅταν τὸ βαρέθηκαν αὐτὸ μοιράστηκαν σὲ δυὸ στρατόπεδα καὶ με πετοῦσαν ἀπ' τὸ ἓνα στὸ ἄλλο σὰν μπάλα· τῶκαναν αὐτό, λέει, γιὰ νὰ στεγνώσω. Ἐκάναν ἔτσι ὥς που τὸ βαρέθηκαν κι' αὐτό. Ὁ δήμαρχος φώναξε: στόπ! καὶ τότε μ' ἄφησαν καὶ με εἶπαν ὅλοι μαζί Μινούττα καὶ μοῦδιναν τὸ χέρι καὶ μ' ἔλεγαν Μινούττα γιὰ νὰ σφραγίσουν τὸ βάρτισμα. Ἀλλή μιὰ φορὰ μ' ἔρριξαν μέσ' στὸν κουβά: ὁ Κόλμπυε ὁ γιατρός μ' ἔρριξε μέσ' μ' ὅλο μου τὸ βάρος, τόσο πού μοῦσπασε κάτι μέσα στὸ πλευρό: δὲν μπορούσε νὰ τὸ χωνέψῃ πού τὸν εἶπα μπεκρη... Ἐτσι, ἀπὸ κείνην τὴν νύχτα μοῦμεινε τὸ παρατσούκλι μου καὶ τὴν ἄλλη μέρα ὅλη ἡ πόλις τὸ ἤξερε πὼς ἦμουν στοῦ δημάρχου καὶ πὼς με εἶχαν βαφτίσει.

— Καὶ σοῦσπασε κάτι στὸ πλευρό; στὸ κεφάλι ὅμως δὲν ἔπαθες τίποτα;

Μικρὴ σιγή.

— Εἶναι δεύτερη φορὰ πού με ρωτᾶτε ἂν ἔπαθα τίποτα στὸ κεφάλι καὶ ἴσως ἐννοεῖτε τίποτα μ' αὐτό. Μὰ ἐγὼ τότε δὲν χτύπησα στὸ κεφάλι, δὲν ἔπαθα τίποτα στὸ κεφάλι, ἂν εἶναι αὐτὸ πού φροβᾶστε. Μὰ χτύπησα στὸν κουβά καὶ μοῦσπασε ἓνα παγίδι, αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια, αὐτὸ δὲν τὸ διαψεύδω. Μὰ τώρα εἶναι πάλι καλά: τίποτε δὲν μοῦμεινε, ὅλα πέρασαν, μακάρι κ' οἱ ἀμαρτίες μου νὰ περνοῦσαν ἔτσι!

Ἐνόσω μιλοῦσε ὁ Μινούττας, ὁ Νάγκελ ὅλο

ἔπινε· χτύπησε πάλι τὸ κουδούνι καὶ παράγγειλε κι' ἄλλο κρασί καὶ πάλι ἤπινε. Διὰ μιᾶς εἶπε:

— Τί λές, — ἔτσι μοῦ κατεβαίνει τώρα, — νομίζεις πὼς ὡς σ' ἓναν βαθμὸ καταλαβαίνω ἐγὼ τοὺς ἀνθρώπους; Μὴ με κυτᾶς με τόση ἀπορία, εἶναι ἔτσι μιὰ φιλικὴ ἐρώτησις. Νομίζεις πὼς μπορῶ νὰ δῶ μέσα στὸν ἀνθρώπο πού μιλῶ μαζί του;

Ὁ Μινούττας τὸν κυτᾶει φοβισμένα καὶ δὲν ξέρεי τί νὰ πῇ. Ὁ Νάγκελ λέγει πάλι:

— Ἐπειτα πρέπει νὰ με συγχωρήσης· καὶ τὴν ἄλλη φορὰ, ὅταν εἶχα τὴν εὐχαρίστησι νὰ σ' ἔχω ἐδῶ, σοῦβγαλα τὴν ψυχὴ σου με κάτι ἀπελπιστικὲς ἐρωτήσεις. Θυμᾶσαι μεταξὺ ἄλλων πού σοῦ πρόσφερα καὶ χρήματα γιὰ νὰ πῆς ἂν ἤθελες πὼς εἶσαι πατέρας ἑνὸς ξένου παιδιοῦ; Χά, χά, χά. ἔ; τὸ θυμᾶσαι; Μὰ τότε ἔκανα αὐτὸ τὸ σφάλμα ἐπειδὴ δὲν σὲ γνώριζα· τώρα πάλι σὲ κάνω καὶ ἀπορεῖς μαζί μου ἐνῶ ὅμως σὲ ξέρω πολὺ καλά καὶ σ' ἐκτιμῶ πολὺ. Βλέπεις, σήμερα τὸ κάνω αὐτὸ μόνον καὶ μόνον ἐπειδὴ εἶμαι πολὺ νευρικός καὶ εἶμαι κι' ὅλας καὶ πολὺ μεθυσμένος. Αὐτὸς εἶναι ὅλος ὁ λόγος. Βέβαια τὸ παρατηρεῖς πὼς εἶμαι ἐντελὼς μεθυσμένος; Βέβαια τὸ παρατηρεῖς· γιατί θὲς νὰ τὸ κρύψῃς; Μὰ τί ἤθελα νὰ πῶ — ναι, θὰ μ' ἐνδιέφερε πολὺ νὰ μάθαινα πόσο ἄξιο μ' ἔχεις νὰ μαντεύσω — ναι νὰ μαντεύσω τὴν ἀνθρώπινη ψυχὴ. Χά, χά, γιὰ νὰ μιλῶ ἐγὼ γιὰ «ἀνθρώπινη ψυχὴ» πρέπει νὰ ξέρῃς πὼς εἶμαι φοβερὰ μεθυσμένος, ἔ; Λοιπὸν γιὰ νὰ σ' τὸ ἐξηγήσω ὅσο πιὸ καλά μπορῶ, ὅταν μιλῶ μ' ἓναν ἀνθρώπο μπορῶ καὶ καταλαβαίνω ἀμέσως μιὰ λεπτὴ χροιά στὴν φωνή του, ἀκούω ἐκτάκτως καλά. Ὅταν μιλῶ μ' ἓναν ἀνθρώπο δὲν ἔχω ἀνάγκη νὰ τὸν κυτᾶω γιὰ νὰ παρακολουθῶ ἐκεῖνο πού λέγει· με τὸ αὐτὶ καταλαβαίνω ἀμέσως ἂν λήγῃ τὴν ἀλήθεια ἢ ἂν μοῦ πουλᾷ ψευτιές. Ἡ φωνὴ εἶναι ἐπικίνδυνον ὄργανο. Νὰ με καταλάβῃς καλά: δὲν ἐννοῶ τὸν ὕλιν ἢ τὴν φωνή, αὐτὸς μπορεῖ νὰ εἶναι ψιλὸς ἢ βαθύς, μελωδικὸς ἢ ξηρός· δὲν ἐννοῶ τὸ ὕλιν μέρους, τὸν τόνο, ὅχι, ἐννοῶ ἐκεῖνο τὸ μυστήριον πού εἶναι πίσω ἀπ' ὅλα, τὸν κρυφὸ κόσμον ἀπ' τὸν ὁποῖο βγαίνει αὐτὸ τὸ μυστήριον... Νὰ πάρῃ ὁ διάβολος αὐτὸν τὸν κρυφὸ τὸν κόσμον! Πάντα πρέπει ἓνας κόσμος νὰ εἶναι πίσω ἀπ' ὅλα κρυμμένος. Νὰ σοῦ πῶ, θὰ ἦτον τόσο πιὸ καλά καὶ πιὸ ὠραῖα ἂν ἔπινες κ' ἐσὺ ἓνα ποτήρι· δὲν καταλαβαίνω πὼς μπορεῖς καὶ κάθῃσαι με στεγνὸ λαρύγγι.

Ὁ Νάγκελ ἤπιε πάλι κ' ἐξηκολούθησε:

— Εἶσαι τόσο σιωπηλός! Ξέρεις, νὰ μὴν ἀφήνῃς νὰ σοῦ παίρνῃ τὸ κεφάλι μετὰ μεγάλ' αὐτὸν λόγια πού νὰ μὴ τολμᾷς νὰ πῆς λέξι. Χά, χά, χά!

Αὐτὸ δὲ ἔλειπε! Μὰ τώρα ξέχασα τί ἤθελα νὰ πῶ. Δὲν πειράζει, λέγω τίποτ' ἄλλο, ὅχι πολὺ ἐνδιαφέρον, μὰ τὸ λέγω ὥς πού νὰ θυμηθῶ πάλι κείνο πού ξέχασα. Θεέ μου, τί ἀνοησίες κάθονται καὶ λέω! Ποιὰ εἶναι ἡ γνώμη σου γιὰ τὴν Κιέλλανδ; Πές μου ν' ἀκούσω τί σπέπτεσαι γι' αὐτήν. Ἐμένα ἡ γνώμη μου εἶναι πὼς αὐτὴ ἢ Κιέλλανδ εἶναι κοκέττα σὲ τέτοιο βαθμὸ, πού ἀλήθεια κατὰ βάθος θὰ ἐχαίρετο φοβερὰ ἂν κι' ἄλλοι, ὅσο τὸ δυνατόν περισσότεροι — κ' ἐγὼ μαζί — σκοτώνονταν γι' αὐτήν. Αὐτὴ εἶναι ἡ γνώμη μου. Εἶναι χαριέστατη, βέβαια εἶναι, καὶ θὰ ἦτον γλυκὸς πόνος γιὰ ἓναν ἀνθρώπο νὰ τὸν ἐσύτρινε με τὸ πόδι της· οὔτε τὸ ἀρνοῦμαι πὼς μπορεῖ καμιά μέρα νὰ τὴν παρακαλέσω νὰ τὸ κάνῃ. Μὰ δὲν εἶναι βία ἀκόμα, ἔχω καιρό... Γιὰ τὸνομα τοῦ Θεοῦ, πάλι σὲ κάνω καὶ τὰ χάνεις σήμερα τὸ βράδυ με τὰ λόγια μου! Σὲ πρόσβαλα; ἐννοῶ ἔσένα προσωπικῶς; — Ἄν ξέρατε τί ὠραῖα πού μίλησε ἡ κυρία Κιέλλανδ γιὰ σᾶς! Τὴν εἶδα χθές, μίλησε πολλὴ ὥρα μαζί μου...

— Γιὰ πές μου — συγγνώμη πού δὲν σ' ἀφήνω νὰ τελειώσης — μὰ ἔχεις ἴσως κ' ἐσὺ λίγο ἐκείνην τὴν ἐπιτηδειότητα νὰ μορῃς ν' ἀκούσης τί τρέμει πίσω ἀπ' τὴν ὕλική φωνή τῆς κυρίας Κιέλλανδ; — Μὰ τώρα καταλαβαίνεις κι' ὁ ἴδιος πὼς λέω τερατώδεις ἀνοησίες! Ἐ; δὲν εἶναι ἀλήθεια; Λοιπὸν! Μὰ θὰ χαϊρόμουν ἂν ἤξερα πὼς κ' ἐσὺ καταλαβαίνεις τοὺς ἀνθρώπους· θὰ σὲ συχαίρομουν καὶ θὰ σοῦλεγα: Ἐμεῖς οἱ δύο στεκόμαστε μαζί ἐπειδὴ τὸ καταλαβαίνουμε αὐτό· ἔλα νὰ κάνωμε μιὰ συμφωνία, ποτὲ νὰ μὴ μεταχειρισθοῦμε τίς γνώσεις μας ὁ ἓνας ἐναντίον τοῦ ἄλλου — ὁ ἓνας, καταλαβαίνει; — ἐναντίον τοῦ ἄλλου· νά, δηλαδὴ πὼς ἐγὼ ποτὲ δὲν θὰ μεταχειρισθῶ τίς γνώσεις μου ἐναντίον σου, ἀκόμα κι' ὅταν σὲ καταλάβω καὶ σὲ μαντεύσω. Αὐτὸ ἤθελα νὰ πῶ. Ἐ, τώρα πάλι γίνεσαι ἀνήσυχος καὶ φαίνεσαι φοβισμένος! Μὰ ξέρεις, νὰ μὴ σὲ φοβίζει ὅταν λέω μεγάλα λόγια· εἶναι ὅλα κούφια· ὅταν εἶμαι μεθυσμένος γίνεται τὸ στόμα μου τόσο μεγάλο... Ἄ, τώρα τὸ θυμοῦμαι ἐκεῖνο πού ἤθελα νὰ πῶ ὅταν ἄρχισα νὰ μιλῶ γιὰ τὴν Κιέλλανδ πού δὲν μ' ἐνδιέφερε. Ἄλλως τε καὶ γιατί νὰ τὴν πῶ καὶ τὴν γνώμη μου γιὰ τὴν Κιέλλανδ, ἀφοῦ δὲν μοῦ τὴν ζήτησες! Νά, σοῦ χάλασα ἐντελὼς τὸ κέφι· θυμᾶσαι τί χαροῦμένος πού ἦσουν πρὸ μιᾶς ὥρας ὅταν ἤρθες; Ὅλη αὐτὴ ἡ φλυαρία ἔρχεται ἀπ' τὸ κρασί... Μὰ μὴ με κάνῃς πάλι νὰ ξεράσω γιὰ δεύτερη φορὰ ἐκεῖνο πού ἤθελα νὰ πῶ: ὅταν μιλοῦσες πρὶν γιὰ ἐκείνην τὴν διασκέδασι στοῦ δημάρχου, μοῦ ἤρθε καὶ μένα ἡ ἰδέα νὰ δώσω

κ' ἐγὼ μιὰ τέτοια διασκέδασι ὅλο ἀνδρες, νὰ νὰ πάρῃ ἡ ὁργή, μιὰ διασκέδασι, ὅλο ἀνδρες. Ὁρισμένως θὰ γίνῃ, καὶ θὰ ῥθῃς κ' ἐσὺ, βέβαια θὰ ῥθῃς, καὶ νὰ εἶσαι ἡσύχος δὲν θὰ σὲ βαφτίσουν δεύτερη φορὰ· θὰ φροντίσω νὰ σὲ μεταχειρισθῶν ὅλοι με τὴν πιὸ μεγάλη εὐγένεια καὶ ὑπόληψιν· δὲν θὰ σπάσῃ καμιά καρέκλα οὔτε κανένα τραπέζι· βλέπεις, θὰ ἤθελα νὰ μᾶζευα κανένα βράδυ μερικὸς φίλους ἐδῶ, ὅσο πιὸ γρήγορα μπορῶ, ἄς ποῦμε τὸ τέλος αὐτῆς τῆς ἐβδομάδας. Τί λές κ' ἐσὺ;

Ὁ Νάγκελ ἤπιε πάλι, ἤπιε δύο δολόκληρα ποτήρια. Ὁ Μινούττας πάλι δὲν ἔλεγε τίποτα. Ἡ πρώτη του καὶ παιδικήσια χαρὰ εἶχε φύγει καὶ ἦτο σὰν νᾶκουε τίς κοιβέντες τοῦ Νάγκελ μόνον ἀπὸ εὐγένεια. Μὲ κανέναν τρόπο δὲν ἤθελε νὰ πῇ κρασί.

— Διὰ μιᾶς ἔγινες τόσο σιωπηλός, εἶπε ὁ Νάγκελ. Εἶναι γελοῖο, μὰ ἀλήθεια, ξέρεις, φαίνεται αὐτὴν τὴν στιγμήν σὰν νὰ πειράχτηκες ἀπὸ κανένα λόγο πού εἶπα. Εἶναι δυνατόν; Νὰ πειραχτῇς! Τὸ παρατήρησα πού ταράχτηκες μιὰ στιγμή. Ἐ; Μπορεῖ πάλι νᾶκανα καὶ λάθος. Σκέφτηκες ποτὲ πὼς πρέπει νὰ αἰσθάνεται κανένας κατεργάρας, ὅταν ἔξαφνα μιὰ μέρα τὸν πιάσῃ ἓνας μυστικός ἀστυνόμος ἀπ' τὸν ὅμο καὶ τὸν κυτᾶξῃ στὰ μάτια χωρὶς νὰ πῇ λέξι;... Μὰ τί νὰ σὲ κάνω τώρα; γίνεσαι ὅλο πιὸ λυπημένος καὶ σιωπηλός. Εἶμαι σήμερα νευρικός καὶ σὲ τυραννῶ, μὰ δὲν μπορῶ, πρέπει νὰ μιλῶ· εἶναι συνήθειά μου ὅταν εἶμαι μεθυσμένος. Καὶ οὔτε πρέπει νὰ φύγῃς, εἰδείμῃ θὰ εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ καθίσω νὰ κουβεντιάζω με τὴν Σάρα, τὴν ὑπηρέτρια, κ' ἐκτὸς πού θὰ εἶναι βαρετό, δὲν ἀρμυζει κι' ὅλας.

Σιγή. Ὁ Νάγκελ ἤπιε πάλι κ' ἐξακολούθησε:

— Λοιπὸν, ὅπως λέγαμε: ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ! Πὼς σοῦ φαίνεται πού ἓνα πρωί, μερικὲς μέρες τώρα, ἔπιασα τὸν ἑαυτὸ μου ἐμένα τὸν Ἰωάννη Νίλσεν Νάγκελ, πού περπατοῦσα μρὸς στὸ σπῆτι τοῦ προξένου, τοῦ Ἀνδρέου, ἀπάνω κάτω καὶ σκεπτόμουν πόσο ψηλὸς ἢ πόσο χαμηλὸς νὰ εἶναι οἱ κάμαρες τοῦ σπιτιοῦ του; Ναι — πὼς σοῦ φαίνεται! Μὰ αὐτὸ εἶναι πάλι, ἂν μπορῶ νὰ ἐκφρασθῶ ἔτσι, ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ. Τίποτε δὲν τῆς ξεφεύγει, ὅλα ἔχουν σημασία γι' αὐτήν... Τί ἐντύπωσι π. χ. σοῦ κάμνει ὅταν καμιά φορὰ τὴν νύχτα γυρίζεις ἀπὸ καμιά συναναστροφή, ἢ καμιά δουλειά, σπῆτι κ' ἔξαφνα βρῖσκες μπροστά σου, ἐνῶ πᾶς ἡσύχα τὸν δρόμο σου, ἓναν ἀνθρώπο, πού στέκεται σὲ μιὰ γωνιά καὶ σὲ κυτᾶει καὶ γυρνᾷ τὸ κεφάλι κατόπιν σου ὅταν περάσῃς, καὶ μόνον σὲ κυτᾶει καὶ δὲν λέει τίποτα; Κ' ἂν ὑποθέσωμε πὼς μπορεῖς νὰ δῇς

μόνον τὸ πρόσωπό του καὶ τὰ μάτια του, τότε τί; Ἀχ, τί δὲν συμβαίνει μέσ' στήν ἀνθρώπινη ψυχὴ!... Ἐρχεσαι ἕνα βράδυ σὲ μιὰ συναναστροφή πού εἶναι — ἄς ποῦμε: δώδεκα ἀνθρώποι καὶ ὁ δέκατος τρίτος μπορεῖ νὰ εἶναι μιὰ τηλεγραφίστρια ἢ κανέναν φτωχὸς δικηγόρος, ἢ ἕνας ταμίας ἢ ἕνας πλοίαρχος ἀτμοπλοίου, ἐπὶ τέλους ἕνας ἀνθρώπος χωρὶς καμία σημασία — λοιπὸν ὁ δέκατος τρίτος κἀνέται σὲ μιὰ γωνιά καὶ δὲν λαμβάνει μέρος στήν ὁμιλία καὶ δὲν κάνει οὔτε τὸν παραμικρὸ θόρυβο· καὶ ὅμως ἔχει κι' αὐτὸς ὁ δέκατος τρίτος ἀνθρώπος τὴν ἀξία του, ὅχι ὁ ἴδιος γιὰ τὸν ἑαυτό του, μὰ ὡς παράγων στήν συναναστροφή. Ἰσα ἴσα ἐπειδὴ φορεῖ αὐτὴν τὴν φορεσιά, ἐπειδὴ μένει ἔτσι ἀμίλητος, ἐπειδὴ τὰ μάτια του κυτᾶζουν μὲ τόση κουτὴ ἐκφρασι ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους συντροφους, καὶ ἐπειδὴ εἶναι ὁ ρόλος του νὰ εἶναι τόσο ἀσήμιαντος, μὲ αὐτὸ συντείνει νὰ δώσῃ στήν συναναστροφή τὸν ἰδιαιτέρὸ της χαρακτήρα. Ἰσα ἴσα ἐπειδὴ δὲν λέγει τίποτα, ἐργάζεται ἀρνητικῶς καὶ δίνει σ' ὅλην τὴν κάμαρα ἕναν ἑλαφρὸ τόνο μελαγχολίας, πού κάμνει οἱ ἄλλοι ὅλοι νὰ μιλοῦν ἀκριβῶς τόσο δυνατὰ κι' ὅχι δυνατώτερα. Δὲν ἔχω δίκαιο; Αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο μπορεῖ κυριολεκτικῶς νὰ γίνῃ τὸ πιὸ σημαντικό πρόσωπο μέσ' στήν συντροφιά. Ἐγώ, καθὼς εἶπα, δὲν καταλαβαίνω ἀπὸ ἀνθρώπους, μὰ καμιά φορὰ μὲ διασκεδάζει νὰ παρατηρῶ πόσο μεγάλη ἀξία μποροῦν νάχουν τὰ μικρὰ πράγματα· ἔτσι μιὰ φορὰ ἤμουν μάρτυς πού ἕνας καημένος μηχανικός ἐντελὺς ξένος, πού δὲν ἄνοιγε τόσο δὴ τὸ στόμα του... Μὰ αὐτὸ εἶναι ἄλλη ἱστορία καὶ δὲν ἔχει νὰ κάνῃ τίποτα μὲ αὐτὴν παρὰ μόνο πὼς πέρασαν κι' οἱ δύο ἀπ' τὸ μυαλό μου κι' ἄφησαν ἐκεῖ τὰ ἔγγραφα. Μὰ γιὰ νὰ μείνωμε στήν παραβολή: ποῖος ξέρει ἂν ἴσια ἴσια ἢ σιωπὴ σου σήμερον τὸ βράδυ δὲν δίνει τὴν ἀξία στὰ δικὰ μου λόγια — ἀδιακρίτως τῆς υπερβολικῆς μου μέθης — ἂν ἢ ὅπως τοῦ προσώπου σου αὐτὴ ἢ μισοφοβισμένη, μισοαθῶα ἐκφρασις τῶν ματιῶν σου δὲν μὲ κάνῃ ἴσια ἴσια νὰ μιλῶ ὅπως μιλῶ! Εἶναι ἐντελὺς φυσικὸ καὶ δὲν μοῦ κάνει καθόλου παράξενη ἐντύπωσι. Κάθεσαι κι' ἀκοῦς αὐτὰ πού λέγω — πού λέγω ἐγώ, ἕνας μεθυμένος, — τυχαίνει καὶ ταράζεσαι μὲ κάτι πού λέγω — ναι, ταράζεσαι, γιὰ νὰ μεταχειριστοῦμε τὴν ἐκφρασι πού εἶπαμε ἤδη, — καὶ ἐμένα μοῦ ἔρχεται διάθεσις νὰ ἐξακολουθήσω ἀκόμα καὶ νὰ σοῦ ἀραδιάσω ἀκόμα κι' ἄλλες τέτοιες κουβέντες. Αὐτὸ τὸ ἀναφέρω μόνο ὡς παράδειγμα γιὰ τὴν ἀξία τῶν τιποτένιων πραγμάτων. Μὴ τὰ ξεχνᾷς τὰ τιποτένια πράγματα, καλὲ μου φίλε!

Γιὰ τὸνομα τοῦ Θεοῦ, τὰ τιποτένια πράγματα ἔχουν πάρα πολὺ μεγάλη ἀξία... Ἐμπρός!

Ἦτον ἡ Σάρα πού χτυποῦσε γιὰ ν' ἀναγγεῖλῃ πὼς τὸ φαγὶ ἦτον ἔτοιμο. Ὁ Μινούτις σηκώθηκε ἀμέσως. Ὁ Νάγκελ ἦτον πιά πέρα πέρα ζαλισμένος καὶ οὔτε μιλοῦσε πιά καθαρά· ἔπειτα ὅλο ἀντίφρασε στὸν ἑαυτό του κι' ἔλεγε ὅλο χειρότερες ἀνοησίες. Τὰ σκεπτικά του μάτια καὶ οἱ φλέβες του πού φούσκωναν στοὺς κροτάφους ἔδειχναν πὼς χίλιες σκέψεις περνοῦσαν ἀπ' τὸ μυαλό του.

— Ναι, εἶπε, δὲν ἀπορῶ πού θέλεις νὰ ἐπωφελῇς αὐτὴν τὴν περίστασι γιὰ νὰ φύγῃς, ὕστερ' ἀπ' ὅλες τὶς ἀνοησίες πού ἀκουσες σήμερον τὸ βράδυ. Γιὰ μερικά πράγματα θὰ ἤθελα ὅμως ν' ἀκούσω ἀκόμα τὴν γνώμη σου· δὲν ἀπήντησες καθόλου στήν ἐρώτησί μου τί σκέπτεσαι μέσα στήν καρδιά σου γιὰ τὴν κυρία Κιέλλανδ. Ἐμένα μέσ' στήν φαντασία μου εἶναι σὰν τὸ πιὸ σπάνιο, τὸ πιὸ ἀρθαστὸ πλάσμα, ὅλη ὁμορφιά καὶ ἀγνὴ καὶ λευκὴ σὰν τὸ χιόνι — φαντάζεσαι καθαρὸ, βαθύ, μεταξωτὸ χιόνι; Ἐτσι τὴν βλέπω στήν φαντασία μου. Ἄν μ' ἐκεῖνο πού εἶπα πρὶν ἐσχημάτισες ἄλλη ἐντύπωσι, εἶναι στραβή... Λοιπὸν τώρα νὰ πῶ τὸ τελευταῖο ποτήρι μαζί σου· ὕγεια!... Μὰ κάτι συλλογίστηκα. Ἄν εἶχες τὴν ὑπομονὴ νὰ καθίσῃς ἀκόμα δύο μικρὰ λεπτὰ, θὰ σοῦ ἤμουν πάρα πολὺ εὐγνώμων. Τὸ ζήτημα εἶναι αὐτὸ — θὰ σ' τὸ πῶ καθαρά, μὰ ἔλα πιὸ κοντὰ νὰ σ' τὸ ψιθυρίσω, γιὰτι ἐδῶ οἱ τοῖχοι εἶναι ψιλοὶ καὶ πρέπει νὰ προσέχῃ κανεὶς — λοιπὸν τὸ ζήτημα εἶναι αὐτό: εἶμαι φοβερὰ ἐρωτευμένος μὲ τὴν Κιέλλανδ. Τώρα τὸ εἶπα! Εἶναι μόνο μερικὲς λέξεις ξηρές, μὰ ὁ Θεὸς πού εἶναι στὸν οὐρανὸ ξέρει πόσο πολὺ τὴν ἀγαπῶ καὶ πόσο ὑποφέρω γι' αὐτήν. Ἄς εἶναι, αὐτὸ εἶναι ἄλλη δουλειά, ἀγαπῶ, ὑποφέρω, καλὰ, δὲν εἶναι τώρα καιρὸς γι' αὐτό. Λοιπὸν! Μὰ ἐλπίζω πὼς μὲ τὴν εὐκρίνεια πού σοῦδειξα, θάχῃς κι' ἐσὺ ὅλην τὴν διάκρισι πού πρέπει. Μοῦ τὸ ὑπόσχεσαι; Εὐχαριστῶ, ἀκριβέ μου φίλε. Ἀλλά, θὰ πῆς, πὼς μπορεῖ νὰ εἶναι ἐρωτευμένος μαζί της ἀφοῦ τώρα τὴν εἶπε πὼς εἶναι κοκέττα; Πρῶτον μπορεῖ κανεὶς πολὺ καλὰ νὰ ἀγαπᾷ μιὰ κοκέττα, αὐτὸ δὲν ἐμποδίζει μ' αὐτὸ οὔτε μὲ μέλει, αὐτὸ τὸ παραβλέπω. Μὰ τώρα ἔρχεται κάτι ἄλλο. Πὼς ἦτον πρὶν; εἶπες πὼς καταλαβαίνεις τοὺς ἀνθρώπους, ἢ εἶπες πὼς δὲν τοὺς καταλαβαίνεις; Γιατί ἂν ἤξερες τοὺς ἀνθρώπους, θὰ καταλάβαινες αὐτὸ πού λέγω τώρα: βέβαια δὲν ἐννοῶ πὼς ἡ Κιέλλανδ εἶναι ἀλήθεια μιὰ κοκέττα· δὲν τὸ ἐννοῶ σοβαρά. Ἰσα ἴσα πού εἶναι πάρα πολὺ φυσικὴ, ἐκτάκτως φυσικὴ, — τί λες

π. χ. γι' αὐτὴν τὴν συνήθεια πού ἔχει νὰ γελᾷ, ἐνῶ μάλιστα δὲν ἔχει οὔτε πολὺ ἄσπρα δόντια; Γελᾷ πολὺ συχνὰ καὶ χωρὶς καμία προσποίηση, γιὰ νὰ τὴν πῇ κανεὶς κοκέττα. Μὰ σημείωσε αὐτὸ πού λέγω: ὅλα ταῦτα μπορῶ ἂν θέλω νὰ διαδῶσω τὴν φήμη πὼς ἡ κυρία Κιέλλανδ εἶναι μιὰ κοκέττα· δὲν μὲ πειράζει καθόλου νὰ τὸ διαδῶσω. Καὶ δὲν τὸ κάνω γιὰ νὰ τὴν βλάψω καὶ νὰ ἐκδικηθῶ, τὸ κάνω γιὰ νὰ συγκαταστήσω τὸν ἑαυτό μου· τὸ κάνω ἀπὸ ἐγωϊσμὸ γιὰτι δὲν μπορῶ νὰ τὴν φτάσω ἐγώ, γιὰτι ὅ,τι προσπάθεια κι' ἂν κάνω γιὰ νὰ μ' ἀγαπήσῃ θὰ μὲ περιγελάσῃ, γιὰτι εἶναι κι' ὅλας ἀρραβωνιασμένη καὶ δεμένη· εἶναι χαμένη γιὰ μένα, ἐντελὺς χαμένη. Βλέπεις, αὐτὸ εἶναι, μὲ τὴν ἀδειά σου, μιὰ καινούρια καὶ ἐντελὺς διαφορετικὴ φάσις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Θὰ ἤμουν ἱκανὸς νὰ πᾶω νὰ τὴν πλησιάσω στὸν δρόμο καὶ μὲ σοβαρότητα καὶ μπρὸς σὲ πολλοὺς ἀνθρώπους — ἔτσι μόνο γιὰ νὰ τὴν ταπεινώσω καὶ νὰ τὴν βλάψω — θὰ ἤμουν ἱκανὸς νὰ τὴν κυτᾶζω στὸ πρόσωπο καὶ νὰ τῆς πῶ: Καλημέρα, κυρία μου! Σὰς συγγαίρω γιὰ τὸ καθαρὸ ποκάμισο! Ναι, ἀκουσες ποτὲ τέτοιο πρᾶμα; Μὰ θὰ μπορούσα νὰ τὸ ὁλοκα. Τί θὰ ἔκανα ἔπειτα, — ἂν θάτρεχα σπῆτι νὰ κλάψω μέσ' στὸ μαντίλι μου, ἢ ἂν θάπαιρνα μερικὲς σταγόνες ἀπ' τὸ μποτιλάκι ποῦχ' ἐδῶ στήν τσέπη μου — αὐτὰ τὰφήνω τώρα. Ναι, ναι! Ὡς ἐκεῖ μπορεῖ νὰ φτάσῃ ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ! Ξέρεις τί; θὰ πᾶω—Κιέλλανδ λέγει τὸν λόγο ὁ πατέρας της ὁ πᾶω στήν μέση τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ Θεοῦ, νὰ πᾶω στήν μέση τῆς ἐκκλησίας καὶ νὰ σταθῶ μπρὸς στήν Κιέλλανδ καὶ νὰ τῆς πῶ τίς πιὸ ἀναίσχυντες λέξεις μόνο γιὰ νὰ κοκκινήσῃ. Κ' ἔπειτα νὰ πέσω στὰ πόδια της καὶ νὰ τὴν ἱκετεύσω νὰ μὲ φτύσῃ γιὰ νὰ αἰσθανθῶ εὐδαιμονία... Μὰ τώρα σὲ πιάνει τρόμος· καλὰ παραδέχομαι πὼς λέω φοβερὰ πράγματα, τόσ' ἄλλων ὅσο μιλῶ γιὰ μιὰ κόρη παπᾶ καὶ σ' ἕναν γυιὸ παπᾶ. Συγχώρησέ με, φίλε μου, μὰ δὲν τὸ κάνω ἀπὸ κακία — μόνο ἐπειδὴ εἶμαι μεθυμένος. Ξέρεις, ἤξερα μιὰ φορὰ ἕναν νέο, κι' αὐτὸς ἔκλεψε ἕνα φανάρι τοῦ γκαζιοῦ, τὸ πούλησε σ' ἕναν μικρόμπορο καὶ τὰ χρήματα τὰ σπατάλησε ἐδῶ κι' ἐκεῖ· μὰ τὸν Θεό, εἶναι ἀλήθεια· ἦτον μάλιστα γνωστός μου, ἕνας συγγενὴς τοῦ Χάερεμ τοῦ παπᾶ. Τί σχέσι ἔχει αὐτὸ μ' ἐμένα καὶ μὲ τὴν Κιέλλανδ; Ἐχεις δίκαιο! Δὲν τὸ λές, μὰ τὸ βλέπω στὰ χεῖλιά σου καὶ ἄλλως τε θὰ ἦτον καὶ πολὺ σωστὴ παρατήρησις ἐκ μέρους σου. Ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν κυρία Κιέλλανδ, εἶναι ἐντελὺς χαμένη γιὰ μένα, μὰ δὲν λυποῦμαι ἐκεῖνην γι' αὐτό, λυποῦμαι μόνο τὸν ἑαυτό μου. Ἐσὺ πού καταλαβαίνεις ὅλους τοὺς ἀνθρώπους,

θὰ τὸ καταλάβαινες ἂν μιὰ μέρα ἔξαφνα διέδιδε στήν πόλιν τὴν φήμη πὼς ἡ Κιέλλανδ κἀθισε στὰ γόνατά μου, πὼς εἶναι τρεῖς νύχτες κατὰ σειρά πού τὴν ἀντάμωσα σ' ἕνα συμφωνημένο μέρος στὸ δάσος καὶ πὼς ἔπειτα δέχτηκε καὶ δῶρα ἀπὸ μένα. Δὲν εἶναι ἀλήθεια; ἔσ' θὰ τὸ καταλάβαινες; Καταλαβαίνεις περίφημα τοὺς ἀνθρώπους ἔσ' φίλε μου! ἀλήθεια, μὴ κάνῃς τώρα ἀντιρρήσεις... Δὲν σοῦτυχε ποτὲ νὰ περπατᾷς μιὰ μέρα στὸν δρόμο, βυθισμένος στὶς σκέψεις σου τίς ἀθῶες, χωρὶς κακία, κι' ἐκεῖ ἔξαφνα ὅλοι οἱ ἀνθρώποι νὰ γυρίσουν νὰ σὲ κυτᾶξουν, νὰ σὲ μετρήσουν ἀπ' τὸ κεφάλι ὡς τὰ πόδια; βρίσκεται κανεὶς σὲ δυσάρεστη θέσι. Ξεσκονίζεσαι μπρὸς καὶ πίσω, σὰν κλέφτης κυτᾶξεις γύρω σου μὴν ἔχουν τίποτα τὰ ρούχα σου καὶ τέτοιος τρόμος σὲ πιάνει πού βγάζεις καὶ τὸ καπέλο σου γιὰ νὰ δῇς μὴ τυχὸν εἶναι καρφωμένη ἀκόμα ἀπάνω ἡ τιμὴ, ἂν καὶ φορῇς ἕνα παλιὸ καπέλο. Μὰ τίποτα δὲν ὠφελεῖ καὶ πρέπει νὰ ὑπομείνῃς μὲ ἡσυχία κάθε λοῦστρος καὶ κάθε περαστικὸς νὰ σὲ κυτᾶζον ὅσο θέλουν... Μά, καλὲ μου φίλε, ἂν αὐτὸ εἶναι μαρτύριο, τί πρέπει τότε νὰ εἶναι ὅταν σὲ πιᾶσουν καμιά μέρα καὶ σὲ πᾶν στήν ἀνάκρισι;... Πάλι ταράχηκες. Ἐ; φαντάσου, μοῦ φάνηκε πολὺ καλὰ πὼς σὲ εἶδα καὶ ταράχτηκες... Λοιπὸν νὰ πᾶῃς κανεὶς στήν ἀνάκρισι, καὶ νὰ τὸν βάλουν μπροστά σ' ἕναν διαβολεμένο ἀστυνόμο καὶ νὰ τὸν ἀνακρίνουν μπρὸς σὲ ὁλόκληρο ἀκροατήριον. Τί ἐξαισία ἀπόλαυσις γιὰ ἐκεῖνον πού δὲν ἔχει νὰ κάνῃ τίποτα μ' ὅλην τὴν δουλειά καὶ μόνο κἀθεται κι' ἀκοῦει! Ἐ; Σ' αὐτὸ εἶσαι σύμφωνος μαζί μου;... Νὰ μὴ βγαίνῃ κι' ἄλλο ἕνα ποτήρι κρασί ἂν στραγγίξω τὴν μποτίλια;...

Ἦπτε τὸ τελευταῖο κρασί πού ἔμενε κι' ἔξακολούθησε:

— Πρέπει ἄλλως τε νὰ σοῦ ζητήσω συγγνώμη πού ὅλο ἀλλάζω τὸ θέμα τῆς ὁμιλίας. Ὅλα αὐτὰ τὰ πηδήματα στήν πορεία τῶν σκέψεών μου προσέρχονται ἀφ' ἐνός μὲν ἐπειδὴ εἶμαι τόσο ἐλαφρὰ μεθυμένος, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἶναι καὶ δικό μου λάθος πάντα. Βλέπεις, ὅλα αὐτὰ εἶναι ἐπειδὴ ἐγὼ εἶμαι ἕνας ἀπλὸς ἀγρονόμος· εἶμαι ἀνθρώπος πού σκέπτομαι, χωρὶς νὰ ἔμαθα ποτὲ νὰ σκέπτομαι. Ἄς μὴ μιλοῦμε τώρα πιά γιὰ εἰδικὰ πράγματα· ἐσένα δὲν σ' ἐνδιαφέρουν κι' ἐμένα μοῦ κάνουν ἀηδία. Ξέρεις τί, καμιά φορὰ πού κάθομαι ἐδῶ καὶ σκέπτομαι διάφορα πράγματα, φτάνω σὲ τέτοιο σημεῖο πού λέω στὸν ἑαυτό μου μὲ δυνατὴ φωνή: Ροχαρό! Πὼς σοῦ φαίνεται πού μιὰ φορὰ παρηγγεῖλα μιὰ σφραγίδα μ' ἕναν σκαντζόχοιρο ἀπάνω;... Τώρα πού τὸ λέω θυμοῦμαι ἕναν ἀνθρώπο πού ἐκεῖνον τὸν

καιρό τον είχα γνωρίσει και ήτον πολύ έξυπνος και ευνόητος φοιτητής της φιλολογίας σ' ένα γερμανικό πανεπιστήμιο. Έπειτα έκφυλίστηκε, σ' ένα χρόνο έγινε και μπικρής και μυθιστοριογράφος. Όταν εύρισκε ξένους και τον ρωτούσαν ποιός είναι, απαντούσε μόνο πώς είναι ένα γεγονός. Είμαι ένα γεγονός! έλεγε κ' έσφιγγε τα χείλια του απ' την υπερηφάνειά του. "Ας είναι, αυτό δεν σ' ενδιαφέρει... "Ελεγε για έναν άνθρωπο που σκέπτεται και που δεν έμαθε ποτέ να σκέπτεται. "Η εγώ μιλούσα γι' αυτόν; Συγγνώμη, γιατί, ξέρεις, τώρα χάνω πια τις αισθήσεις μου απ' το μεθύσι! μα δεν πειράζει, μη ένοχλείσαι γι' αυτό. "Αλλως τε θά ήθελα να σ' το εξηγήσω αυτό με τον άνθρωπο που δεν μπορούσε να σκέπτεται. "Απ' όσα κατάλαβα, αυτός ο άνθρωπος ήθελε να σου επιτεθή! ναι, αλήθεια μου έκανε αυτήν την έντύπωση μιλούσας με περιγελαστικό ύφος! μα αυτός ο άνθρωπος που είπες, άξιζει να τον εξετάσουμε κατά βάθος πώς ήτον. Πρώτον ήτον τρελλός. Ναι, ναι, δεν αλλάζω γνώμη, ήτον τρελλός. Συριάνιζε πάντα με μια κόκκινη κραβάτα και γελούσε απ' την τρέλλα του. "Ητον τόσο τρελλός που πολλές φορές εκάθετο κ' έβυθίζετο σ' ένα βιβλίο όταν πήγαινε κανείς να τον δει, αν και ποτέ του δεν διάβαζε. Δεν φορούσε κάλτσες, μόνο και μόνο για να μπορέσει ν' αγοράσει ένα τριαντάφυλλο για την μπουτονιέρα του. Τέτοιος ήτον. Μα το πιο νόστιμο απ' όλα ήτον που είχε ένα σωρό φωτογραφίες, φωτογραφίες σεμνών, όμορφων εργατικών κοριτσιών κι' άπάνω σ' αυτές τις φωτογραφίες έγραφε ονόματα μεγάλα και σπουδαία, μόνο για να νομίζει ο κόσμος πώς έχει όλο σπουδαίες κ' ευγενικές γνωριμίες. Σε μία φωτογραφία είχε γράψει το όνομα Α. Στάγκ, για να φαίνεται σαν αυτή ή νέα να ήτον συγγενής με τον ύπουρο του κράτους, ενώ το πολύ πολύ να ονομάζετο Λή ή Χάουγκ. Χά, χά, χά! Τί μεγαλομανία! Έφρατζετο πώς ήτοι άνθρω-

ποι όλο μαζί του τα είχαν, πώς τον συκοφαντούσαν! οι άνθρωποι με συκοφαντούν! έλεγε. Χά, χά! Νομίζεις αλήθεια πώς σκοτίζονταν κανείς να τον συκοφαντήσει; τί; Μια μέρα μπηκε σ' ένα χρυσοχοείο και κάπνιζε δύο τσιγάρα! Το ένα το βαστούσε στο χέρι, το άλλο στο στόμα, μα και τα δύο ήταν αναμμένα. "Ίσως να μη το ήξερε πώς είχε συγγρόνως δύο τσιγάρα, και σαν άνθρωπος που έσκέπτετο, μα που δεν είχε μάθει να σκέπτεται, ούτε ρωτούσε...

— Τώρα πρέπει να φύγω, είπε επί τέλους ο Μινούττας σιγά.

Ο Νάγκελ δια μιάς σηκώθηκε.

— Αλήθεια πρέπει να φύγεις; είπε. Ναι, άλλως τε και ή ιστορία είναι πολύ μακριά αν θέλεις κανείς κατά βάθος να εξετάσει αυτόν τον άνθρωπο. Δεν πειράζει, το αφήνουμε γι' άλλη φορά. Θέλεις λοιπόν και καλά να φύγεις τώρα; Ευχαριστώ απείρως για σήμερα το βράδυ, ακούς! Μα τώρα είμαι τόσο παράξενα μεθυσιμένος πώς φαίνομαι; — Ναι, ναι, σ' βλέπω, είσαι ένας τετραπερασμένος κατεργάρας, κύριε Γκρέγκααρδ και για μένα είναι χαρά να παρατηρώ τα ξυπνά σου μάτια, έτσι άθωα που είναι. "Αναψε ακόμα ένα τσιγάρο πριν φύγεις. Πότε θά ξανάρθεις πάλι; Να πάρ' ή όργη! θάρρης στην διασκέδασί μου, ακούς! Ούτε μια τρίχα δεν θά σου πειράξει κανείς... θά είναι μόνο μια μικρή ήσυχη συναναστροφή, ένα τσιγάρο, ένα ποτήρι κρασί, λίγη κουβέντα και τρεις φορές τρία ζήτω για την πατρίδα και για τον κύριο Στένερσεν, ε; "Ωραία θά είναι. Και το πανταλόνι που είπαμε, θά το λάβεις, να πάρ' ο διάβολος, θά το λάβεις, μα καθώς είπαμε μόνο με την συμφωνία πώς δεν θά πής τίποτα. Σ' ευχαριστώ πολύ για την υπομονή σου σήμερα το βράδυ! "Ελα να σου σφίξω το χέρι! "Αναψε ένα τσιγάρο! "Εναν λόγο ακόμα: δεν έχεις να με παρακαλέσεις για τίποτα; Γιατί αν θέλεις τίποτα, είμαι πρόθυμος. "Όπως θέλεις. Καληνύχτα, καληνύχτα!...

[Μετάφρασ. Τ.]

[Άκούουθε:]

ΚΝΟΥΤ ΧΑΜΣΟΥΝ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠ' ΤΟ ΧΩΡΙΟ

Άγαπητέ μου φίλε.

... 13 Νοεμβρίου 1911

ΕΝΑΣ χωριάτης ήλθε το απόγεμα να με συντροφέη. Κάθισε κοντά μου στην πεζούλα της αυλής, που συνειθίζω να χαίρωμαι κάθε απόσημερο τη χειμωνιάτικη λισκάδα, έβγαλε μια έφημερίδα απ' την τσέπη του και με παρακάλεσε να του την εξηγήσω.

— Τι θέλεις να σου ξηγήσω; του είπα.

— Απ' όλα, μου είπε. Για νάναι περασμένα στην έφημερίδα, πάντα θ' άξιζι να τα μάθω κανέναν και να τα καταλάβω.

— Έσύ γράμματα ξέρεις. Δεν τα καταλαβαίνεις μοναχός σου; τον ρώτησα.

— Κάτι καταλαβαίνω, μου είπε, μα δε βγαίνει πάντα νόημα.

Πήρα την έφημερίδα και την άνοιξα.

— Να διαβάσωμε για τη βουλή;

— Άκούς εκεί! Γιατί τους βγάζουμε τους βουλευτάιους; (Σ. Α. Αυτόν τον τύπο πρώτη φορά τον άκουσα). Για να μιλάνε, να τους διαβάζουμε κ' έμεις να χαίρομαστε. Διάβασε λοιπόν!

Τού διάβασα ένα κομμάτι.

— Κατάλαβες;

— Κατάλαβα. Μαλλώνουνε πάλι άπάνω στους νόμους. Ο θυμός τους όμως στα κεφάλια μας θά ξεσπάσει. Έτσι γίνεται πάντα... Όταν μαλλώνω κ' εγώ με τη γυναίκα μου για τις δουλιές του σπιτιού, οι κανγάδες μας στο σπιτικό μας ξεσπάνε. Για πές άλλο τίποτε!

Τού διάβασα μερικά νέα: σκοτωμούς, κλειψιές, δυστυχίματα, κακομοιριές κάθε λογής.

— Καλά πράματα είναι μαθές αυτά; μ' άρώτησε.

— Καλά και ψυχρά.

— Γιατί λοιπόν τα περνάνε στην έφημερίδα; Για να γινάσκαστε σεργούνι στον κόσμο;

Κούνησε το κεφάλι του.

— Παρακάτω! μου είπε.

— Να σου διαβάσω το χρονογράφημα;

— Τι λόκος είναι πάλι αυτός;

— Νά! Κάποιος έδω γράφει για το φεγγάρι...

— Δεν το ξέρουμε το φεγγάρι; Τώρα θά μας το μάθω;

— Το ξέρουμε μ' αυτός γράφει. Τι να του κάνεις;

— Για λέγε παρακάτω.

— Πέθανε ένας ποιητής και χαλάει ο κόσμος στην Αθήνα.

— Θεός σχωρές! τονε. Δεν τον ήξερα τον μακαρίτη.

Άφηκε παιδιά;

— Ήτανε άνύπαντρος.

— Σά δεν άφισε όρφανά, ώρα του καλή. Όλοι θά πεθάνουμε! Για λέγε παρακάτω...

— Λέει για το θέατρο...

— Περιμαντόνες πάει να πη;

— Άπάνω - κάτω.

— Άς τα να μην κολαζόμαστε. Άλλο...

— Θέλεις να σου διαβάσω το μυθιστόρημα;

— Τι είναι αυτό; Παραμύθι;

— Σαν παραμύθι.

— Να σου πω εγώ όσα θέλεις. Άλλο...

— ... «Μετά την χθεσινήν αϊθρίαν, παχύτατα νεφρή έκάλυψαν από του μεσονυχτίου τον ορίζοντα, προς την πρωϊαν δε οαγδαιοτάτη βροχή έλουσε την πόλιν. Τά νεφρή όμως διεσκεδάσθησαν ταχύτατα, ο "Ηλιος έπρόβαλε λαμπρότερος και θαυμασία λισκάδα προμηνύεται πάλιν διά τους ευτυχείς Αθηναίους»...

— Για ξήγησέ μου τα σε παρακαλώ. Σά βαθεία Έλληνικά μου φαίνονται.

— Λέει πώς έβρεξε το πρωϊ και πάλι ξαναβγήκε ο "Ηλιος.

— Άμ' στραβός είναι ο κόσμος στην Αθήνα και δεν βλέπει πότε βρέχει και πότε βγαίνει ο "Ηλιος; Έπρεπε να το περάσουνε στην έφημερίδα;

— Έτσι είναι ή συνήθεια βλέπεις. Όλα περνάνε στην έφημερίδα.

Έκούνησε το κεφάλι του.

— Παραδοδουλές! είπε.

Άφήκαμε την έφημερίδα.

— Για πές μου έσύ τώρα τα νέα σου, μπάρμπα

Γιώργη. Πάντα πιο ουσία θάχουνε απ' τα νέα της έφημερίδας.

— Έτσι λέω κ' εγώ, έκανε.

Ο μπάρμπα-Γιώργης ήτανε φαρμακωμένος για κουβέντα. Έστρωσε ένα τσιγάρο και πήρε δρόμο ή γλώσσα του. Μια ώρα μου μιλούσε. Τύφλα νάχουν όλες οι έφημερίδες του κόσμου! Τι δε μου είπε μέσα σε μια ώρα; Άρθρο, χρονογράφημα, ειδήσεις, άναγνωσμα, κοιτική, εύθυμογραφία, τελευταία ώρα και γνωστοποιήσεις ακόμα. Και με τί ουσία και τί ύφος!

Τόν παρακάλεσα νάρχεται να με συντροφεύη κάθε απόγεμα. "Υστερ' απ' αυτά που σου λέω, άγαπητέ μου φίλε, καταλαβαίνεις υποθέτω ότι είναι περιττό να μου στέλνης έφημερίδες απ' την Αθήνα. Δεν τις χάνω πια χάρι. Εγώ έχω έδω τη ζωντανή μου έφημερίδα, γεμάτη ζωή και όμορφιά, κι' αν λυπούμαι ένα πράμα είναι πώς ή έφημερίδα μου δεν μπορεί να κυκλοφορήση και στην Αθήνα, για να τη χαρής κ' έσύ σαν έμένα. "Ωστόσο μπορείς να με ζηλέψεις. Όλη την ημέρα την περνώ στη σοβαρή μελέτη μέσα στη μεγάλη κλασική βιβλιοθήκη, που μου άνοίγει δρόμους ή χωριάτικη φύσις και ή χωριάτικη ζωή. Το απόγεμα έχω τη ζωντανή μου έφημερίδα. Τη νύχτα στην χορδή σ' όνειρό μου με τις όμορφες χωριατοπούλες και τους κλέβω κανένα φιλή στα πεταχτά, κρύβοντας τα γερατιά μου στο σκοτάδι. Δεν μου λείπει τίποτα, εκτός απ' την παρθενική σου φιλία, που πάντα τη λαχταρώ, ώραία μου φίλη.

Σου φιλό το φωτεινό σου μέτωπο ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

Δ Σ Ο Φ Ο Σ

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

«Εμμ. Ροϊδης», Βιογραφικόν σημείωμα από Α. Μ. Ανδρεάδου.

Η καλογραμμένη και με εξακριβωμένους πληροφορίας βιογραφία ενός ανθρώπου, που άφησεν ύστερ' από τον θάνατόν του δυνατό τα σημάδια της ζωής του, είναι τις περισσότερες φορές άναγνωσμα πιο ευχάριστον και πιο όφελιμον και από το καλύτερον μυθιστό-

σημα. "Όταν ζωγραφίζεται ολοκληρωτικά και δίκαια ένας πνευματικός εργάτης που ένοιωσε την εποχήν του και που ή εποχή του έδοξίμασε την επίδρασίν του, ή βιογραφία του ανθρώπου αυτού καταντᾷ χρονιζόν πολύτιμον και σπουδαίον document διά τήν μελέτην της συγχρόνου του κοινωνίας. Πολύ δέ περισσότερον, όταν ό βίος του τέτοιου ανθρώπου έχει ιστορικάς καί ήθικάς περιτελείας σάν εκείνες του Ποίδη, που μέ τόσην εντέλειαν και επιγραμματικήν συντομίαν τις άνιστορεῖ ό βιογράφος του κ. Α. Μ. Ἀνδρεάδης, καθηγητής του Πανεπιστημίου.

Μὲ ὅσον καὶ ἂν λέγῃ ἀπὸ μετριοφροσύνης ὁ κ. Ἀνδρεάδης, ὅτι ὅποιοι ἀναγνώσῃ ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Ροΐδῃ, γνωρίζει τὸν βίον του καλύτερα παρὰ ἂν μελετήσῃ τὴν βιογραφίαν αὐτῇ, ἡ ἀλήθεια εἶναι ὅτι ὅποιοι θέλει νὰ ἐννοήσῃ καλὰ τὸ ἔργον τοῦ Ροΐδῃ, πρέπει νὰ διαβάσῃ καὶ τὴν βιογραφίαν του. τὴν γραμμένην ἀπὸ τὸν κ. Ἀνδρεάδην. Δὲν εἶναι μόνον οἱ πολλοὶ καὶ ἄγνωστες ἱστορικὲς πληροφορίες γιὰ τὴν οἰκογένειαν Ροΐδῃ, ποὺ ὁ βιογράφος παραθέτει σὲ πολλὰ μέρη, ἀλλὰ καὶ οἱ βαθεῖς ὅσο καὶ λιγυλόγες—κ' ἴσως γιὰ τοῦτο πρὸς πολυτίμες—πολιτικὲς, κοινωνικὲς, φιλολογικὲς παρατηρήσεις· αὐτὲς μάλιστα κάνουν τὴν βιογραφίαν τοῦ Ροΐδῃ ἀληθινὴν, ἱστορικὴν καὶ κοινωνικὸν document. Ὁ κ. Ἀνδρεάδης εἶχε τὴν εὐτυχίαν νὰ συγγενεῦῃ μὲ τὸν Ροΐδην, νὰ τὸν συναναστραφῇ πολὺ, νὰ γνωρίξῃ ὅλα τὰ καθέκαστα τῆς κοινωνικῆς καὶ πνευματικῆς ζωῆς του. Κ' ἔτσι ἡμπόρεσε νὰ ἱστορήσῃ τὴν ζωὴν τοῦ ἀλησμόνητου λογογράφου με ὅλην τὴν ἐντέλειαν. Εἶχαν ἀξίωμ καὶ τὴν ικανότητα νὰ γράψῃ τὸ βιογραφικὸν αὐτὸ σημεῖωμα μὲ μέθοδον καὶ ἐπιστήμην. Δὲν εἶναι εὐκόλον πρᾶγμα βέβαια νὰ γράψῃ κανεὶς βιογραφίαν ἀνθρώπου, ποὺ ἔδρασε, ἂν δὲν ἤξεύρῃ πῶς γράφονται τὰ τέτοιου εἶδους ἔργα. Μία παράλειψις οὐσώδης ἢ μία ὑπερβολὴ ἡμπορεῖ νὰ ζημιώσῃ πολὺ τὸν βιογραφουμένον. Μὲ τὸ βιβλίον τοῦ κ. Ἀνδρεάδῃ— ποὺ εἶναι ὁ πρόλογος εἰς τὴν ἔκδοσιν τῶν ἔργων τοῦ Ροΐδῃ εἰς τὴν λογοτεχνικὴν Βιβλιοθήκην τοῦ κ. Φέξη, ὁ συγγραφεὺς τῶν «Εἰδώλων» τῆς «Παπιάσις Ἰωάννας» καὶ τῶν «Συριανῶν Δηγημάτων», ὁ βαθεὺς κριτικὸς ἀνασταίνεται ὁλοκληρωτικὰ ἐμπρὸς μας.

«Σὰν Παραμύθι», Α. Π. Δελμούζου

ΟΛΟΚΛΗΡΟΣ ὁ τίτλος τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Δελμούζου εἶναι «Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἐγράφη μὲ τὴν πεποίθησιν, ὅτι θὰ τὸ διαβρίσκουν κάποτε *σάν παραμύθι*». Μὲ τὸν τίτλον αὐτὸν ὁ κ. Δελμούζος φανερῶναι ὅλην τὴν δίκαιαν πίκρα τοῦ κλεῖ ἢ ψυχῇ του γιὰ τὰ ὅσα τοῦ συνέβησαν. Καὶ ἡ πίκρα αὐτῇ δὲν εἶναι μόνον τοῦ κ. Δελμούζου· εἶναι καὶ ὅσων παρηκολούθησαν μὲ λύπην καὶ ἀγανάκτησιν τὰ βάρβαρα γεγονότα τοῦ Βόλου, τὸν πόλεμον ἐναντίον ἐνὸς Παρθεναιγωγείου, ποῦ ἤθελε ν' ἀναπλάσῃ ἠθικὰ τίς Ἑλληνίδες κόρες, τὴν ἀποτύφλωσιν τοῦ λαοῦ, ποῦ παρασύρθηκεν ἀπὸ μερικῶν ἐπιτηδεύσεων καὶ δέχτηκε νὰ χαρακτηρίσῃ καὶ αὐτὸς ὡς ἀθέτους ἀνδρῶπου, ποῦ ἤθελεν νὰ τὸν φέρουν σὲ ἀνώτερον ἠθικὸν ἐπίπεδον, τὴν ἀδυναμίαν τῆς Πολιτείας νὰ σταματήσῃ τὸ φαινόμενον αὐτὸ τοῦ βαρβαρισμοῦ. «Τὸ *σάν παραμύθι*» εἶναι ἡ ἀπολογία τοῦ κ. Δελμούζου εἰς τὸ κατηγορητήριον ἐναντίον τοῦ αὐτοῦ του καὶ τοῦ Σχολείου του, ἐναντίον τῆς προόδου καὶ τῆς ἠθικῆς. Εἶναι καὶ τὸ βιβλίον τοῦτο ἓνα κοινωνικὸν document, ποῦ τὸ διάβασμά του σήμερα γενεῶν βυθιεῖα λύπη καὶ ἀπελπίσις. Θὰ εἶναι μεγάλῃ εὐτυχία γιὰ τὸ ἔθνος μας, ἂν περάσουν ὅσο τὸ δυνατόν λιγώτερα χρόνια ἕως τῆς ἀνατολῆς τῆς ἡμέρας, ποῦ τὸ βιβλίον αὐτὸ θὰ φαίνε-

ται σὰν παραμύθι, ὅταν θὰ διαβάζεται γι' ἀπὸ τοὺς
ἀπλοϊκώτερους.

¹Επιστημονικὴ Ἐπετηρίς, Ζ'. 1910 – 1911

ΚΑΙ ὁ ἔβδωμος αὐτὸς τόμος τῆς «Ἐπιστημονικῆς Ἐπετηρίδος» τοῦ Ἑθνικοῦ Πανεπιστημίου ἐπὶ πρυτανείας τοῦ κ. Ἑμμ. Ι. Ζολώτα περιέχει σπουδαίας διατριβάς, ἀναγομένας εἰς τὰς διαφόρους ἐπιστήμας. Τὸ ἥμισυ τοῦ ὅλου βιβλίου ἐκ σελ. 320 καταλαμβάνουν διατριβαὶ τοῦ καθηγητοῦ τῆς γλωσσολογίας κ. Γ. Χατζιδάκι. Ὅλαι αὐταὶ αἱ διατριβαὶ ἀσχολοῦνται μὲν τὴν ἔρευαν τῆς νέας Ἑλληνικῆς γλώσσης, τῆς δημοτικῆς, εἰς τὴν ὁποίαν ἐργασίαν ἀναδεικνύεται ἀκούραστος ὁ σοφὸς γλωσσολόγος. Μολονότι εἶναι γνωσταὶ αἱ ιδέαι τοῦ κ. Χατζιδάκι ποία πρέπει νὰ εἶναι ἡ γραφομένη γλώσσα μας, ἐν τούτοις μὲ τὰς τοιαύτας ἐργασίας του διὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ πλοῦτος τοῦ τῆς δημοτικῆς σχηματίζει κανεὶς περισσότερον τὴν πεποιθῆσιν ὅτι καὶ ὁ κ. Χατζιδάκις ἐνδομύχως πιστεύει ὅτι τὸ μέλλον ἀνήκει εἰς τὴν δημοτικὴν. Ἀκόμῃ περισσότερον ἐνδυναμῶνεται ἡ πεποιθῆσις αὐτῇ ἀπὸ τὴν προσεκτικὴν μελέτην τῆς διατριβῆς «περὶ τῆς χρήσεως τῶν γραμματικῶν τύπων ἐν τῇ γραφομένῃ ἡμῶν γλώσσῃ». Λέγει δηλαδὴ ὅτι «βαθυμυδὸν ἐπιτελεῖται ἡ ἀφομοίωσις τοῦ ποροφορικοῦ καὶ γραματοῦ ἡμῶν λόγου» ἀλλὰ καὶ κάπως θυμοσφόρος ὁμολογεῖ τὴν ἐπιζώσθησιν τῆς δημοτικῆς ὅταν γράρῃ «ὡς γνωστόν τὸ μέλλον ἀνήκει πάντοτε εἰς τοὺς νέους». Εἰς τὴν διατριβὴν του ταυτὴν ὁ κ. Χατζιδάκις ἐπιτίθεται καὶ πάλιν βαρὺς ἐναντίον τοῦ κ. Ψυχάρη, ποὺ τὸν ὀνομάζει «παράδοξον ἐπιστήμονα» καίτοι ἐπαναλαμβάνει τὴν παλαιὰν γνώμην του, «ὅτι τὸ ἄριστον πάντων θὰ ᾔτο, ἂν μῆδεις ἐγίνετο ἄγων περὶ τοῦ γλωσσικοῦ ζητήματος».

«Ἄλλα διατριβὰι εἰς τὴν Ἐπιστημονικὴν αὐτὴν ἐπε-
τηρίδα εἶναι δύο τοῦ κ. Σ. Βάση ἐπὶ θεμάτων τῆς Λα-
τινέας φιλολογίας, μία τοῦ καθηγητοῦ τοῦ κανονικοῦ
δικαίου κ. Κ. Μ. Ῥάλλης «περὶ ἐνώσεως καὶ ἐπιδόσεως
ἐπισκοπῶν», ἄλλῃ τοῦ κ. Ἀνδ. Ν. Σκιά «περὶ διασώ-
σεως τοῦ Δίγαμμου ἐν τινι νοελληνικῇ λέξει», τῶν κ. κ.
Ρ. Νικολαΐδου καὶ Σ. Δοντᾶ «Κέντρον τῆς θερμότητος
καὶ ταχυνοῖα», τοῦ κ. Γ. Κ. Γαροδία «Συμβολὴ εἰς
τὴν Κριτικὴν» τῶν ἀρχαίων χειμῶνων, τοῦ κ. Στεφάνου
Γ. Ζερβου «ἡ Ματευτικὴ-Γυναικολογία κατὰ τὴν προϊπ-
ποκρατικὴν ἐποχὴν» διατριβὴ ἀξία πολλῆς προσοχῆς
καὶ ποῦ πλουτίζει σημαντικῶς τὴν Ἑλληνικὴν Ἱστορί-
κην Φιλολογίαν, τοῦ κ. Γεωργ. Ι. Ῥεμούδου «περὶ
τοῦ μεγίστου μέτρου τῶν Ἀλγεβροειδῶν συναρτήσεων»
καὶ κ. Θ. Α. Κακριδῆ «Μεταλογισμὸς τοῖς κακοῖς». Ὁ
φιλόλογος αὐτὸς προσπαθεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἰσχυ-
ρὴ ἐκείνη εἰς τὸν «Τίμωνα τὸν Μισάνθρωπον» τοῦ Λου-
κιανοῦ φράσις «μεταλογισμὸν τοῖς κακοῖς» δὲν σημαίνει
«ἔχειν καταληφθῆναι ὑπὸ μανίας» ὥς ἐξήγγησεν ὁ Ἑρρίκος
Στέφανος καὶ ἄλλοι φιλόλογοι, ἀλλὰ «ἀγανατῶναι διὰ
τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους». Μ' ὅλα ὅμως τὰ ἐπιχει-
ρήματά του ὁ κ. Κακριδῆς δὲν μᾶς πείθει, ὅτι «μετα-
λογισμὸν τοῖς κακοῖς» δὲν σημαίνει κυρίως «εἶναι ὑπο-
χόνδριος ἐξ αἰτίας τῶν κακῶν».

«Τραγούδια», Τόννη Χριστιδῆ. Πόλη 1911

ΕΛΠΙΖΩ και εὔχομαι ὁ πατριτὴς τῶν «Τσαγκουδιῶν»
νά εἶναι πάντα νέος — καὶ υποθέτω νά εἶναι ἐπειδὴ
πρώτην φοράν εἶδα τὸ δνομαῖον του πέτυρι στὸν «Νου-
μῆν». Ἄν ἐπέρασε τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν, εἰς τὴν
ὁποίαν συγγροῦνται ὅλα ἀπροσεξία, ἡ ἀκυρωλεξία,
ἡ νεολογισμοπληξία καὶ ὅλα τὰ τέτοια λάθη, δὲν

ὑπάρχει ἐλπίς νὰ διορθωθῇ καὶ νὰ γράψῃ μὲ περισ-
σοτέρων τουλάχιστον προσοχὴν καὶ ὀλιγοτέρων ἀερο-
λογίαν. Ἔχει καίτοι αἰσθημὰ ο. κ. Χριστίδης, μὰ τί
νὰ κρίνῃ καὶ αὐτὸ, ὅταν ὁ ποιητὴς φαντάζεται «φύλ-
τράτες ἀχτίνες τοῦ ἡλίου, περραροσπλεχτα τούλια
ἀχτιδένια, κλεισθμένα ὄφρη, ἀραχνένιες μελῳδίες, χαρὲς
νταντελέγιες, σπινθὲς ἀρωσιστρίαιρες, γάτα,

που άζουνο τη βροχή να ρέη μες ταυλάκια
 ή όταν γιά να όμοιοκαταληκτήση την γενικήν του όνό-
 ματος τής έρωμένης του "Ελσης με τό in exelsis περι-
 γράφει όρθον "Οχτοβριανό μέσ σ' Έκκλησία που είναι
 "Ορθόδοξη και Φραγκική μαζί; "Η όταν γράφει άπόψε
 γιά να όμοιοκαταληκτήση με τό κόφει; Φράσεις σάν
 τές «κ' έχει φορεές τό λαχταρώ», «βροχή χυσοσολγιών,
 που ρέουν άνάγια», «νεραϊδόπλεξη πάχνης», «άγνό-
 μολπα να μέ ήμνωδής» κι' άλλες τέτοιες παραδοξολο-
 γίες, συνειδησιμένες πιά σέ μιá τάξη νέων ποιητών, που
 θέλουν να μές θαμπώνουν; "Αν ό κ. Χριστίδης είναι
 πολύ νέος, με εξακολούθη να γράφει.

ΗΛ. Π. ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗΣ

ΜΟΥΣΙΚΗ

Ἑλληνικὸν Κουϊντέτο

ΕΚΛΘΗΜΗΝ στήν σκηνήν ἀνάμεσα ἀπὸ μίαν ἀνοι-
χτὴν πόρταν ποὺ μοῦ ἔστειλεν κρῶν ἀέρα καὶ ἀπὸ
δυὸ φύλλα στόματα ξανθομάλλων παιδιῶν. Ἦμουν
ἀπὸ τοὺς ἑξήταν τιμωρημένους· ἔβλεπα τὸν κόσμον
τῆς πλατείας — τὸ παρδαλὸν αὐτὸ πολυθόρυβον κύμα
— κάθε φορὰ ποὺ δυὸ γεγοντοκοὶ ὅμοιο ἐπάνω στὶς
συνομιλίες τὸν ἀπεμακρύνοντο σὰν μαλωμένους. Ἐστὶ
ἐξημεριάζετο γιὰ μέν ἡ ἐνεργητικὴ χαρμάδα. Ἐκαμαν
πολὺ ἀσχηματὰ ἀραδιάσουν τὰ ἑξήταν ἐκείνη ἐδῶλια
στὴν σκηνήν, σὰν νὰ ἐπρόκειτο ὄχι γιὰ συναυλία ἀλλὰ
γιὰ κανένα ἀξιοπεριεργὸν θέαμα ποὺ ἀρκοῦσε μιὰ σπι-
ταμὴ τὸπος, ὅποιοσδήποτε, στὸν θεατὴ. Εἰς τὶς αἰθου-
σες τῶν συναυλιῶν ὁ χῶρος κανονίζει πάντα τὰς θέσεις
καὶ δὲν ἐπιτρέπεται οὔτε ἓνα κἀτίσιμα περισσότερον.
Κι' ὅχι μόνον ὁ χῶρος ἀλλὰ καὶ ἡ ἀκουστική. Τὴν
βραδυὰ τοῦ Κουντίετου ὅσος κόσμος ἦλθεν ἐνθουσια-
σμένος ὥς τὴν πόρταν τοῦ Ὀδείου ἔγινεν ὅλος δεκτός.
Κι' ἔτσι εἶδα τὸν περιεργὸν θέαμα — ὁ κ. Βενιζέλος νὰ
ἐξευτυρῶν ἡνάμεσα ἀπὸ δύο ζεύγη παραμερισμένων
γονάτων καὶ ὁ κ. Γρουπάρης καὶ τὸ παντοεινὸν του
χαμόγελον, ποὺ διηγεῖται μιὰν πλατεיאὴν εὐχαρίστησιν.
Εἰς τὸ βάθος τῆς αἰθούσης ὄρθοι καὶ ἀκίνητοι ἄνθρω-
ποι σὰν ἀπὸ μαρβρο μέταλλο στήν σκιά καὶ ὁ ἐξώστης
γεμάτος ἀπὸ κατέλα μεγάλα καὶ ἀπὸ κεφαλάνια. Τὰ
φρεὰρ ἀνεμίζοντο στὸ κούνημα τῶν κεφαλῶν ὥς ποῦν
τὸ χέρι τοῦ κ. Καλομοίρη ἀκούμβησε στὸ πιάνο
καὶ τὰ ἐναρτηλώθησαν στὴν θέσιν τους.

...τὸ Κορινθίον—ἀπὸ πέντε Ἑλλήνας καλλιτέχνας ποὶ ἔδωκαν τὰ χεῖρα σταυροῦ ἐπάνω ἐπὶ ἕνα ἐπίσημο ὄργανο καλλιτεχνικῆς συνεργασίας. Οἱ κ. κ. Καλλιμαῖος, Γαϊδεμβέργερ, Οἰκονομίδης, Χωροφᾶς, Καζάκης. Εἶνε ὅλοι ἄνθρωποι θερμοὶ, καὶ οἱ φαντασίες του πυρακτωμένες ἀπὸ τὸ λαμπρὸ ὄνειρο τοῦ κλῶθου ἀδιάκοπα γιὰ μιὰν τελειοτέραν ἐκτέλεσιν τῆς Musique d'ensemble. «Ὑστερα ἀπὸ ἕνα χρόνον θὰ παίξωμε καλὰ ὅπως οἱ Γερμανοὶ στὰ σοβαρὰ του κονσέρτα» μοῦ ἔλεγεν ὁ κ. Οἰκονομίδης ἕνα βράδυ. Τὰ πιστεύω γιὰ αὐτὲς οἱ πέντε ψυχῆς ἀπεφάσισαν. Καὶ ὅλος ὁ κόπος εἶνε ἡ ἀπόφασις. Σὰν ἀναπνεύσῃ κανεὶς αὐτὸν τὸν ἀέρα τῆς δυνάμεως, ὕστερα ὅλα τὰ ἄλλα εἶνε εὐκόλα, μὰ τόσο εὐκόλα. «Ὅλο τὸ καλοκαίρι εἰς γαίοντο. Ὁ μεσημεριάντικος φλογερὸς ἥλιος δὲν του

ἐβάραινε τὰ χέρια καὶ ἡ δύσις ὕστερα δὲν τοὺς ἐξελόγιαζε μὲ τὰ ὑπαίθρια πανηγύρια της. Μακρὰν ἀπ' τὴ βοῇ οἱ πέντε καλλιτέχνην στήν ὑψηλὴν κάμαραν ἔσταζαν τὸν ἰδωτὰ τῆς μελέτης. Ὅμως ἔτσι ἐβίγηκε τὸ ὄριμον ἔργον. Ἄν ἤξευρεν ὁ κόσμος κάθε φορὰ ποὺ χειροκροτεῖ ἀπὸ πόσες δύσκολες καὶ ἄσχημες μεταβιτικές στιγμὲς περὶ τὸ ἔργον πρὶν ἀποτελειώσῃ. Καὶ ὁ ἰδεολογὴς ἄνθρωπος προσπαθώντας νὰ φθάσῃ τὴν τελειότητα ποὺ μπορεῖ νὰ φθάσῃ, γιὰ νὰ δεῖξῃ τὴν δύναμιν τοῦ στοῦς τριγύρω πῶς ἐπιβάλει πειὰ στήν ψυχὴ του τὴν ζῶντὴ τῆς συγκινήσεως. Καὶ πῶς γίνεται δυστυχὴς γι' αὐτό. Νὰ ταῖσεν αὐτὰ τὸ ἀνύποπτο πλῆθος. Στὴν θέσιν τῶν βασιλέων θὰ ἦσαν οἱ καθαυτὰ ἰσχυροὶ τῶν ἀνέμων, — αὐτοὶ ποὺ τοὺς λέμε ταπεινά ποιητάς.

‘Ο Karl Goldmark και ὁ Anton Dvorak — οἱ συνθέται πού μᾶς παρουσιάσας τὸ Ἑλληνικὸ Κονίντέτο — ἦσαν δύο ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς καβαλλάρηδες. Μὰ ὁ πρῶτος ἀσχύγηται περὶ δυνατός. Ἐγενήθηκεν ὁ Goldmark εἰς τὸ Κέσθενι τῆς Οὐγγαρίας στὸ 1830. Λέγουν πῶς ἡ ἐργασία του εἶναι μιὰ συνέχεια τῆς κλασικῆς μουσικῆς ὅμως με ἐκφρασιν καὶ με ὕψος σημερινῆς αισθητικῆς. Εἰς τὴν σύνθεσίν του αὐτὴν τοῦ δραματοῦ παρουσιάζεται βαθὺς ἐξυμνητὴς τῶν εὐγενικῶν ὁρμῶν τῆς ψυχῆς. Τὴν ξεύρει καλὰ τὴν ψυχὴν αὐτός. Τὴν ἤμερην, τὴν ἐκλεκτὴν, τὴν ξεχειλισμένην ἀπὸ πάθος καὶ ἀπὸ παράνομι γιὰ μαρτυρία ἀδίκας πού δὲν θὰ ἀνταμειφθοῦν ποτέ. Αὐτὰ ὅλα τὰ λέγει στὸ andante του πού εἶνε τὸ θαυμασιώτερον μέρος τῆς συμφωνίας αὐτῆς. Μπροστὰ τὸν τραγικὸ καὶ ἥρεμο μεγαλεῖο του, ἀλήθεια, οἱ πολύτροποι ρυθμοὶ τοῦ scherzo καὶ οἱ τρελλές φαντασιώσεις τοῦ allegro, γάνονται, περνοῦν καὶ σπεδὸν ἀπαυτρητοί. Τὸ andante κυριεῖται καὶ ὕστερα παρακολουθώντας κανεὶς τὰ ἄλλα μέρη τῆς συνθέσεως — τὸν ποικιλόμορφον χειρισμὸν τοῦ θέματος — ἐξακολουθεῖ ν’ ἀκοῇ ἐκεῖνο, τίς μελαγχολικὲς του τεχνολοπίες πού εἶχαν παύση καὶ ὅμως ὅλο ἀκούγοντο.

Οὐ ἐκτελεστοί, καὶ οἱ πέντε δικοὶ μας ἔπαιξαν τέλει· Ἡ κάθε μεταβίβασις τοῦ θεάματος τεχνικῇ, ἀπαλῇ, εὐμορφίᾳ σὰν νὰ ἔπαιξε ἕνα γιγάντιο, μεγαλοφρὲς ὄργανο μὲ πέντε ἐκφράσεις. Στὸ Finale ἕνα τράνωμα, ἕνα δυνάμωμα τοῦ ἡχοῦ καὶ ἕνα γενίκευμα τοῦ μοτίβου ἔρχεται σὰν ἀποθέσις τοῦ ὅλου ἔργου καὶ σὰν μὴ ἀποκαλύψις τῶν ἐμπνευστικῶν δυνάμεων τοῦ μουσικοῦ.

Το πιάνο του κ. Καλομοίση που έχει μιαν ιδιαίτερη ψυχή κι' ένα φέγγος, εμπορεί να ειπή κανείς, αριστοτεχνικά εισήχρητο στον κάθε νέον έλιγμόν της συνθέσεως και τὰ όργανα ακολουθοῦσαν με αναλογικὰ τέλεια.

Τό βιολοντσέλο τῷ κ. Γαῖδεμβέργερ ἐκφραστικὸς
πολλές φορές σὰν πονεμένη σοφὴ ψυχὴ καὶ μάλιστα
τὴν στιγμὴν ποὺ ἀνέλαβε μόνο του τὸ θέμα μέσα σὲ
μιά μεγάλη σιγαλιά τῶν ἄλλων ὁργάνων.

Του κ. Οικονομίδη ή βιόλα με το περίτεχνο μουσικό της, με το πάθος το δραματολογικά συγκρατημένο - σπαστό αριστοτεχνικό παίξιμο ανθρώπου με βαθειά αισθηματική που είνε κύριος γάθε μουσικού κανόνος και κάθε μουσικού συνόμου. Είς το contre temps ήταν θαυμαστός. Η δοξαριά του δικτική, αόστηρά με κάποιον επιβλητική έφρασαν διάνη της - χαρακτηριστικό αυτό και της ζωής του νέου καλλιτέχνη.

Όμως ύστερα από τόν Goldmark, ο Dvorak φαίνεται τόσο χαμηλός. Αυτός έγεννηθή εις τόν Μιλχάουζεν της Βοημίας. Είπε ο μουσικός ο πατριώτης πού δεν θέλει νά ξεύρη τί γίνεται καί ιι υπάρχει πέρα από τή

ὅρια τοῦ οὐρανοῦ του καὶ ἀπὸ τοὺς βαθεῖς ἀνασας-
μοὺς τῶν δρυῶν. Γράφοντας ἐσυλλογίζετο τίς κο-
πέλλες τοῦ τόπου του μὲ τὰ λυγερά κορμὰ καὶ τίς
λεβέντικες κορμωστασιεῖς τῶν παλῆκαριῶν μὲ τίς
γραφικεῖς δυνατόχρωμες φορεσιεῖς τους. Τὰ ἐλαφρολύ-
γισματά των χορῶν τους — πού πλέκονται ὅλα γύρω
ἀπὸ ἓνα ἀνεμοτῦπυτον μανδῆλι. Ὁ Dvorak εἶναι ὁ
μετριόφρων, ὁ τοπικός, ὁ ὀλιγαρχεῖς μὲ τὸ καυτὸ αἷμα.
Ἐγράφε μὲ πάθος καὶ μὲ ὀλιγώτερην σκέψιν. Τὴν
πέννα του τὴν βρούτηξε πάντα στὸ αἷμα τῆς καρδιάς
του. Εἶχε μεγαλύτερην σημασίαν λίγο αἷμα καρδιάς
ἀπὸ τὰ λαμπρότερα νεφελώματα τοῦ νοῦ. Εἶνε σήμερα
ὁ ἱερὺς πού ἔθεμελίωσε τὴν ἐθνικὴν μουσικὴν τῆς
Βοημίας. Ἀς μὴ μετρᾷ κανεὶς πάντα τὴν δύναμιν τοῦ
κάθε πνεύματος σύμφωνα μὲ τὴν πλατειάν ἐνέργειαν
ἐξείνων πού ἔθεωρήθησαν παγκόσμιοι. Κι' ἐκεῖνοι πού
εργάζονται στενωτέρω καὶ τοπικώτερα κάνουν καλὸ,
ἓνα ἀλλοιούτω κι' ἀμέσως αἰσθητὸ καλὸ. Ἀπ' αὐτοὺς
ἦταν ὁ Dvorak. Δὲν τὸν ἀκούσαμεν γιὰ πρώτη φορὰ
ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸν Κοντίνετο. Πρόπερσιν οἱ μουσικοὶ
Φίτσορ εἶχαν ἐκτελέσει τὴν ἰδίαν αὐτὴν σύνθεσιν.

Ὡς ἀν ξεκουρασμα τῶν καλλιτεχνῶν καὶ ὥσαν ποι-
κιλία εὐμορφῆς τῆς βραδυᾶς ἦλθε τὸ τραγοῦδι τῆς κ.
Σκέπερ καὶ τῆς Δος Γεννάδη. Ἐταί ἐμπνευσμένη καὶ
μέρους τῆς ᾠδικῆς μουσικῆς ἐργασίας τοῦ Goldmark
καὶ τοῦ Dvorak. Δύο μονωδίες καὶ δύο δωοδίες. Ὡς
συνθέσεις πρωτότυπες μὲ ἕναν ξεχωριστὸν χαρακτήρα.
Ἡ κ. Σκέπερ ἐξαγορεύσῃ τὸ «Κροῦ Μνήμη». Ὅμως
δὲν τοῦ ἀπέδωκε τὸ βάθος, τὴν ἔννοιαν, τὴν ψυχὴν.
Ὁ περιεργὸς ρυθμὸς τοῦ τραγοῦδιος ἤθελε πάθος καὶ
οἱ μεταπτώσεις του ἤθελαν μίαν τραγικὴν ἔξαρσιν. Ἡ
κ. Σκέπερ ἔλπευε νὰ μελετήσῃ βαθύτερα τὸν μουσικο-
γόν καὶ τὴν σύνθεσιν του καὶ ὅχι νὰ περιορισθῇ εἰς
τὴν ἁπλὴν τυπικὴν ἀποστήθισιν τῆς μελωδίας του.

Ἡ «Βρυσούλα» ἀπὸ τὴν Δαδ Σμαράγδαν Γεννάδην ἀπεδόθη ἀριστοτεχνικὰ. Τί ὥραϊα ἐμφάνις! Μέσα σὲ πλειαστὰ κῶματα στακτοκιανῆς μουσελῆς — χρῶμα πεθαμένας ἀκουαρέας — ἐπαυρατοῦσε θὰ ἔλεγε κανεὶς ἀπὸ καλλιτεχνικὸν ἐνθουσιασμόν. Στὸ δροσερὸν μέταλλον τῆς φωνῆς, τὴν μέσα του ἔχει τὸν παλιὸν τῆς χωρᾶς, ἡ «Βρυσούλα» εὐρήγει τὴν ἀπόδοσιν κατὰ ζῶηρον ρυθμὸς τῆς. Τὸ τρέξιμο τοῦ νεροῦ, ἡ φρεσκάδα, τὸ χαριτωμένο πλατάγισμα μὲ τὸν μεταλλικὸν ἦχον.

Οι διωδίες ωραιότερες. "Ενας συγχρονισμός και μία έναρμόνισις των φωνών ευχάριστη και τεχνική. Έχει ή κ. Σκέπερ επέτυχε. Η Δνίς Γεννάδη εθιριάμβευσε. Είχε δώσει πολλήν ψυχὴν καὶ ὅλο το καλλιτεχνικό της ἐγὼ εἶχε ἐργασθῇ γὰ μιά τέτοια ἀπόδοσις. Στὸ τέλος ἀνάμεσα ἀπὸ δυὸ λουλουδιένιους ὄγκους—τὰ ευχαριστῶ τὴν πέντε Ἑλλήνων μουσικῶν—οἱ καλλιτεχνικοὶ χαίρουσιν ἀπὸ μιᾶς ἀρρηχτοῦ ὑπερηφάνειας.

ΕΙΡΗΝΗ ΠΟΛ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΙΡΗΝΗ ΠΟΛ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ

Πολιτεία καὶ Ἔργαται

Εἰς τὴν Βουλὴν ἐσχάτως συνεζητήθη νομοσχέδιον «περὶ ὑγιεινῆς καὶ ἀσφαλείας τῶν ἐργατῶν καὶ ὥρων ἐργασίας». Εἶνε το πρῶτον ἐργατικὸν μέτρον το ὅποιον ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία λαμβάνει ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ἐργατῶν. Πρῶτῃν φορὰν μέσα εἰς τὸ γλωσσολογοῦν Κοινοβούλιον τῶν Ἀθηνῶν ἔφθασεν ἡ μακρινὴ ἡχὸς τῶν μεγάλων ἀγώνων, οἱ ὅποιοι διεξάγονται σήμερον εἰς τὰ Εὐρωπαϊκὰ Κράτη. Καὶ ἔφθασε εἰς τὴν Ἑλλάδα τελευταία ἡ ἡχὸς αὐτῇ, ἀπ' οὗ

πρὸ πολλοῦ τὰ λοιπὰ Βαλκανικὰ κράτη εχουσιν ἤδη
μικρὰν ἢ μεγάλην ἐργατικὴν νομοθεσίαν.

Εἶνε ἀληθές ὅτι ἡ ἀναγκασία τοῦ Ἑλληνισμοῦ Κρά-
τους δὲν εἶνε ἡ μόνη αἰτία, ἡ ὁποία ἀνέβαλε τὸσον
πολὺν τὴν στοιχειώδη ὑπὲρ τῶν ἐργατῶν πρὸνοιαν. Ἡ
πάλιν τοῦ κεφαλαιώδους καὶ τῆς ἐργασίας δὲν παρουσιάζ-
ει ἀκόμη εἰς τὸν τόπον μας τὰς τραγικὰς σκληρότη-
τας, αἱ ὁποῖαι συνεκίνησαν ἐνωρὶς τοὺς Εὐρωπαϊκοὺς
Λαοὺς. Ἡ ἀβλιότης τοῦ ἐργαζομένου κόσμου δὲν
ἐφθασε ποτὲ τὴν οὐκτὰν κατάστασιν τοῦ Εὐρωπαίου
ἐργάτου. Ἡ μεγάλη ἐξοδος, ἡ μετανάστευσις τῶν
300,000 ἐργατῶν εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἀνεκούφισεν ἀρ-
κετὰ τὴν θέσιν τῶν ἐναπομεινάντων. Κατὰ τὸν ἀπαρ-
βατον νόμον τῆς προσφορᾶς καὶ τῆς ζητήσεως οἱ ἐργά-
ται, ὅσοι δὲν ὑπερέβησαν τὸν Ὁκεανόν, ἐκράτησαν τὴν
θέσιν των καὶ τὴν ἡμερομίσθια των εἶνα σημεῖον ὡς
ἐπὶ τὸ πολὺ ὑποφερτόν. Δὲν εἶνε ἐννοεῖται καὶ τὸρα
ρόδινα τὰ πράγματα. Πάντοτε παρέχει στοιχεῖα φρίκης
ἡ ἔρευνα τῶν συνθηκῶν ὑπὸ τὰς ὁποίας βιοῦσιν οἱ
ἐργάται.

Ὁ Βουλευτὴς Ἀττικῆς κ. Σπ. Θεοδωρόπουλος ἀνε-
κοίνωσεν εἰς τὴν Βουλὴν Στατιστικὴν τοῦ Ἑργατικοῦ
Κέντρου ἀληθινὰ φρικώδη. Ἐντὸς 15 ἐτῶν ἀπὸ 650
ἐργάτας τυπογράφοις ἀπέθανον οἱ 75 με φθίσιον, οἱ 3
ἐξ ἄλλων νόσων, οἱ 2 ἐκ τυχαίων λόγων καὶ μόνον 1
ἀπὸ γῆρας! Ἡ τέχνη τοῦ Γουτεμβεργείου εἶνε πάντοτε
ἀνθυγιεινὴ, ἀλλ' οὐδεὶς ἐπαρτάζετο ὅτι κατήντησεν ἔδω
Μινωταυρος παμφάγος. Ὅλοι σχεδὸν οἱ χειρῶν κατε-
ψηρέται τῆς πνευματικῆς παραγωγῆς ἔπυσαν τὸ αἷμα
τὸν εἰς τὸ χῶμα, μέσα εἰς τὸ ὅποιον ἐχώθησαν προώ-
ρως, ἀφίροντες ὀπιπθέν των τὰ νοσογόνα σπέρματα,
Κύριος οἶδε, εἰς πόσας οἰκογενεάς. Ἐάν αἱ προστα-
τευτικαὶ τῶν ζώων ἐταιρεῖαι τῆς Ἑυρώπης, ἀναφέρου-
σαι εἰς τὰς κυρίας τὰς χιλιάδας τῶν πουλιῶν ποὺ θυ-
σιάζονται κατ' ἔτος χάριν τῆς μόδας, κατορθώνουσιν νὰ
τὰς ἀποτρέψουσιν τῆς χρήσεως πετρῶν εἰς τὰ καπέλα
των, καὶ ἡ στατιστικὴ αὐτὴ θὰ ἦτο ἀρκετὴ νὰ κάμῃ
κάθε εὐαίσθητον ἄνθρωπον νὰ παύσῃ γράφωσι καὶ ἀνα-
γινώσκωσι, ἀπ' οὗ αἱ δύο αὐταὶ ἐνέργειαι εἰς τὴν Ἑλ-
λάδα ἐξισώθησαν πρὸς τὴν ἀνθρωποφαγίαν.

Μιά άλλη επίσης τάξις βιοπαλαιστών, ἡ ὁποία ἐκ πρώτης ὕψεως δὲν περιέχει τόσας ἀθλιότητας, εἶνε καὶ ἡ τάξις τῶν λούστρων. Ἐνδιαφέρει πολὺ αὐτὴ ἡ τάξις τῶν ἐργατῶν, διότι κυρίως ἀποτελεῖται ἀπὸ παιδιὰ δυνάμενα εὐκολότατα νὰ ὑποκύβουν εἰς τὰς τεραχύτητας τῆς βιοπάλης. Ἡ μεγάλη κεντροβόλος δύναμις τοῦ urbanisme, ἡ ἀένναος τάσις δηλ. τῶν χωρῶν πρὸς τὰς πόλεις, ἀρπάζει ὅλα αὐτὰ τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὰ σπίτια τῶν, ἀπὸ τὰ ὠρεὰ χωρὶα τῆς Τριπόλεως καὶ Ἡλείου καὶ συσσωρεύει μέσα εἰς τοὺς Ἀθηναϊκοὺς δρόμους, Κοιμοῦνται καὶ τρέφονται ἀθλίως. Ἐνὰς μεγάλος λούστρος ποὺ ἔχει ψυχρογυῖος κρατεῖ δωματίον μέσα εἰς τὸ ὅποιον κοιμοῦνται ὅλοι μαζί. Ὁ κύριος κοιμάται ἐπάνω εἰς ἓνα στρώμα ὑποφερτὸν ἢ ὀθλιὸν ἀδιάφορον, καὶ οἱ μικροὶ ψυχρογυῖοι ἐξαπλώονται χαμαὶ πάνω εἰς τὸ ὑγρὸν χῶμα, ἀπὸ τὸ ὅποιον τοὺς χωρίζει μόνον ἓνα οὐχόν. Καὶ στοιβάζονται σάν καὶ σκουληκία τῶν σηροτρόφων μέσα εἰς τὴν ὑγρὰν καὶ σκοτεινὴν τρώγλην, κλεισμένοι ἀπὸ τὰς ἐπὶ τοῦ θειλινοῦ ἕως τὸ πρῶτ' χωρὶς ἓνα παράθυρο. Ἐνὰς λούστρος μοῦ ἔλεγεν ὅτι ὅταν ἦτο ψυχρογυῖος ἡ τρώγλη αὐτὴ τὴν ὁποίαν ἐπλήρωνε δρ. 1,50 κατὰ μῆνα ἐνοίκιον, ἐνὰ δωματίον ζοντὰ στὰ Πευκάκια, ἔκλειε κάθε βράδυ 2 λούστρους.

Ἀναλόγως πρὸς τὴν κατοικίαν εἶνε βεβαίως καὶ ἡ
ροφή τῶν ἀποκλήρων αὐτῶν τῆς ζωῆς. Παιδιά εὐρι-
κόμενα εἰς τὴν περίοδον τῆς ἀναπτύξεώς των τρέφον-

ται μόλις προς συντήρησιν εἰς τὴν ζωὴν. Ἐνας ἐκ τῶν παναθλίων αὐτῶν μικροσκοπικῶν βιοπλασμάτων τοῦ παρῆσθε μίαν ἡμέραν τὸ τραγικὸν διλήμμα τῆς ζωῆς τοῦ. Τὸ ὄνειρόν του εἶνε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ἀμερικὴν. Διὰ νὰ πραγματοποιηθῇ αὐτὸ τὸ όνειρόν χρειαζότανται δύο ἀπαιτήσεις: 500 δολαρίαι καὶ γερὰ μάτια. Ὅταν προσπαθῇ νὰ ἐξοικονομησῇ μὲ κάθε θυσίαν καὶ μὲ πείναν ἀκόμη καὶ ἀναγκαῖα χρήματα — τόρα ἔχει μόνον 95 δολαρίάς — καταντᾷ τόσον ἀδύνατος, ὥστε τὰ μάτια του παύουν ὄντα γερὰ. Ὅταν ἀρχίξῃ νὰ δυναμώῃ τὸν ὀργανισμόν του καὶ ἰδίως τὰ μάτια του τότε τὰ χρήματα δὲν ἐξοικονομοῦνται. Τὰ δύο προαπαιτούμενα τοῦ σκοποῦ του εἶνε ἐντελὼς ἀντιστροφῶς ἀνάλογα. Καὶ παλαίει καὶ ἀγωνιᾷ τὸ ἄμοιρον παιδάκι μέσα εἰς τὸ ἀπᾶνθρωπον διλήμμα, καθ' ἣν ἐπὶ πόλιν εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ τῆς γεννητικῆς καὶ μητρικῆς στοργῆς.

[illegible]

ANT. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΔΗΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Ἀνασκαφή Πνυκὸς

ΥΠΟ τὴν διεύθυνσιν τῶν συμβούλων τῆς Ἀρχαιο-
λογικῆς Ἑταιρείας Δ. Ἀντωνιάδου καὶ Κ. Κουρου-
νιώτου ἐξηκολούθησε ἐφέτος ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Πυλῆς.

Εἶνε γενικόν ὅτι κατὰ τὰς περυσινὰς ἀνασκαφὰς
ἐπὶ τῆς αὐτῆς θέσεως ἐξηκριβάρη, ὅτι τὸ μέγα ἡμι-
κλικὸν ἀνάκλιμα, ὅπερ ἔνεκα τῆς οἰκοδομῆς αὐτοῦ ἐκ
κολοσσίων λίθων ἐθεωρεῖτο ὑπὸ πολλῶν μὲν πανάο-
χαιον, ὑπ' ἄλλων δὲ ὡς ἔργον τοῦ τέλους τοῦ 3ου π. Χ.
αἰῶνος, ἀπεδείχθη ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ εἴνε παλαιό-
τερον τοῦ 3ου π. Χ. αἰῶνος ἐκ τῶν γενομένων ἐν τῇ
ὀπισθεν αὐτοῦ ἐπιχωσεῖ, ἀνεκάλυφθη δὲ καὶ ἐπὶ
μικρότερον ἀνάκλιμα ἐσωτέρω τοῦ μεγάλου τούτου
ἀνακλίματος ἐξ οὗ ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ χῶρος πολὺ πρὶν
κτισθῇ τὸ ἐξωτερικὸν κολοσσίων ἀνάκλιμα, ἤτο ἤδη
καθ' ὅμοιον τρόπον διεσκευασμένος, εἰς μικροτέρας
ὁμοῦ ἐτάσεις.

Αἱ ἀνακαλύψεις αὐταί, πρὸ πάντων δ' ἡ ἐξακριβωσις
τῆς πολὺ ἐντερέως χρονολογίας τοῦ κολοσσίου ἀνα-
λήμματος ἐνωτήρως τὰς ἀμφιβολίας περὶ τῆς ταύτο-
τητος τοῦ χώρου πρὸς τὴν Πνύκα ὡς τόπον τῶν συνε-
λεύσεων τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, ἀφοῦ εἶνε γνωστόν,
ὅτι μετὰ τὸν 4ον αἰῶνα ἡ Πνὺξ δὲν ἐχρησιμοποιεῖτο
πλέον εἰς τὰς ἐκκλησίας τῶν Ἀθηναίων.

Διὰ τῶν ἐφρετινῶν ἀνασκαφῶν εὐεβαιώθησαν τὰ

περυσινά πορίσματα ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν τοῦ μεγάλου ἀναλήμματος, εὐρήσθησαν καὶ ἐφέτος πολλὰ νεώτερον παραμύθων ἐν τῇ ὁπισθεν αὐτοῦ ἐπιχωρίσει, ἐχωρισθῇ δὲ ἐφέτος σαφῶς καὶ ἡ ἐπίχωσις ὁπισθεν τοῦ ἀρχαιότερου ἀναλήμματος, ἐν ἣ ὁμοῦς μέχρι τοῦδε οὐδὲν τεμάχιον ἀγγεῖον ἢ ἄλλο τι πράγμα εὐρήσθῃ, ἐξ οὗ νὰ δύναται καὶ ταύτης ἡ χρονολογία νὰ καθορισθῇ, ἐλπίζεται ὅμως ὅτι δὲν θὰ λείψῃ τοιοῦτον τι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι.

Ἀπεκαλύφθη πρὸς τοῦτοις τελείως καὶ τὸ δυσμικὸν ἥμισυ τῆς τοιῆς τοῦ βράχου, ὅπως καὶ ἡ γὰρ ἐνθα αὕτη κάμπηται πρὸς βορρᾶν χωροῦσα ἐπὶ ἀρκέτων μέτρων ἔκτασιν, ὥστε τώρα πλέον διακρίνεται ἀσφαλῶς ὅλον τὸ σχῆμα τῆς παλαιότερας διαμορφώσεως τοῦ γόρου.

Ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης βεβαιοῦται, ὅτι ὅλη ἡ ἐπὶ τοῦ χώρου ἐκείνου ἐπιχώσις ἔγγινε ἐπίτηδες καὶ συγχρόνως πρὸς τὴν κατασκευὴν τοῦ ἑξωτερικοῦ μεγάλου ἀναλήμματος. Ἡ γνώμη περὶ θεατροειδοῦς διαμορφώσεως τοῦ χώρου ἀποκτᾷ διὰ τούτου ἰσχυρὸν στήριγμα.

Περὶ τοῦ ἀληθοῦς προορισμοῦ τοῦ κυρίου καὶ ἐφέ-
τος δὲν προήλθε τι σαφές ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν.

Χαμηλότερον τοῦ ἐπιπέδου τῆς «Πυλῆς» παρὰ τὴν
λεωφόρον Ἀκροπόλεως εὐρέθησαν οἰκίαι ἀποτελού-
μεναι ἐκ διαφόρων δωματίων ἑσκαμμένων κατὰ τὸ
πλεῖστον ἐν τῇ βράχῳ, ἐν οἷς εὐρίσκοντο ὀλίγα πράγ-
ματα ἀνήκοντα μέχρι τῶν πρώτων π. Χ. αἰώνων. Ἐκεῖ
εὐρέθη καὶ μία μεγάλη θολοειδὴς ἐν τῇ βράχῳ ἑσκαμ-
μένη δεξαμενὴ ὕδατος συγκοινωνοῦσα διὰ τάρφου
πρὸς μικρὸν φρέαρον, εἰς χρῆσιν τῶν ἐκεῖ οἰκίων προω-
ρισμένην.

K.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΡΩΜΗΝ

Ἡ Καλλιτεχνικὴ Ἐκθεσις

Ο έπισκεπτομενος την Διεθνή Καλλιτεχνικήν "Εκθεσιν της Ρώμης, δέν εμπορεύετο παρά να αισθανθῇ κάποιαν απογοήτευσιν. Τά πλήθη τῶν εἰζόντων ποῦ θ' ἀντικρύσῃ τὸ μάτι δέν εἶνε παρά κοινοτοπίες — μέτρια ἔργα τέχνης, ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ βλέπει κανεὶς παντοῦ. Αὐτὸ δέν σημαίνει ὅτι δέν υπάρχουν καὶ ἑξαιρέσεις ποῦ ἀποζημιώνουν διὰ τὴν γενικὴν μετριότητα καὶ αὐτὰ αἱ ὀλίγα ἑξαιρέσεις εἶνε ποῦ ἀνυψοῦν τὴν ἔκθεσιν εἰς ἔκθεσιν ἐν συνόλῳ.

Υπεράνω όλων και ὡς πρὸς τὸ ποῖόν και ὡς πρὸς τὸ ποσόν, στέκεται τὸ ἀγγλικὸν τμήμα. Ἐδὼ ἀντικρού-
ζει κανεὶς ἀμέσως μίαν ἀνωτέραν μωρφωσιν, μίαν
λεπτότητα αἰσθητικῆς, μίαν δεξιότητιαν ὅλος διόλου
ξεχωριστήν. Τὰ ἀπεικονιζόμενα θέματα εἶνε ὅλα γε-
μάτα ἀπὸ ποίησης και βαθύ ἀνθρώπινον αἶσθημα, και
ἡ ἔκφρασις εἶνε παντοῦ εὐγενική. Αἰσθανταὶ κανεὶς
τὴν δημιουργικὴν σκέψιν τοῦ καλλιτέχνου, ὁλόκληρη
και ἐλευθερή — ἔκτος εἰς πολὺ ὀλίγας ἐξαιρέσεις. Ἡ
Ἀγγλία δὲν ἐφείσθη καμίας δαπάνης διὰ νὰ στείλῃ
ὅ, τι καλύτερον εἶχε.

Το τμήμα το οποίο απογοητεύει περισσότερο από κάθε άλλο, είναι το αμερικανικό. Το κτίριον αζομυθιοιάζει περισσότερο με δεύτερας τάξεως σιδηροδρομικόν σταθμόν. Ἡ πρώτη ἐντύπωσις εἶνε ὥσάν να εὐρίσκειται κανεὶς ἐμπρὸς εἰς ἐκθεσὶν μαθητικὴν. Ὑπόχον καὶ μερικὰ καλὰ ἔργα, ἀλλὰ ὅχι τὰ καλύτερα. Εἶνε λυπηρόν δι' ἕνα Ἀμερικανὸν νὰ βλέπῃ, ὅτι ἀπὸ αὐτὰ θὰ κριθῇ τὸ ἔθνος του, ἐνῷ εἰμποροῦσε νὰ παρουσιάσῃ καλύτερα. Τὰ καλύτερα τῆς ἐκθέσεως τοῦ ἀμερικανικοῦ τμήματος εἶνε αἱ διὰ τὸν ὅλγον εἰκόνες τοῦ Οὐίσερ, Σάρτζεντ καὶ Μπροῦλι.

Εμπορούμεν νὰ καυχήθωμεν διὰ τὴν γλυπτικὴν
μας — ὑπάρχουν μερικαὶ πρώτης τάξεως προτομαί.
Μολοντοὶ δὲν ἔστειλε τὰ καλύπτρα της ἡ Ἀμερικὴ, ἐν
τούτοις καὶ ἀπὸ αὐτὰ δείχνει ὅτι ἔχει νεότητα καὶ δυ-
νάμεις, καὶ δίδει ἐλπίδας διὰ τὸ μέλλον.

Ἡ Σερβική ἐθνὸς εἶνε ἡ πλέον καταπληκτική. Καταπληκτική — δηλαδή, ξαφνιάζει καὶ ἀποκρούει. Μορφὰ ἀλλόκοτο, πρωτογενεῖς, ρωμαλέαι καὶ κτηνώδεις. Κάθε ἔργον φαίνεται δημιουργημένον ἐπάνω εἰς ἓνα σπασμὸν ἑρωτικόν. Ὅσοι ἀγαποῦν τοὺς τύπους καὶ τὴν εὐπρέπειαν, ἅς μὴ ἐπισκεφθῶν αὐτὸ τὸ τμήμα — ἀκόμη καὶ ἕνας καλλιτέχνης τὸ εὗρισκε δύσκολον νὰ παραδεχθῇ ὅτι καὶ αὐτὸ ἀκόμη εἶνε μία ἐκδήλωσις τοῦ ὁραίου.

Ἡ Γαλλία ἔχει στείλει πολὺ καλὰ ἔργα, τὰ καλύτερά της ὅμως τὰ ἐκράτησε διὰ τὸ Σαλόν. Ὑπάρχουν ὅμως καὶ πολλὰ θαυμάσια διὰ τὴν τεχνικὴν καὶ τὸ λεπτὸν αἰσθημα. Ὑπάρχουν πολλὰ ἔργα τῶν «propositionnistes» δηλαδὴ ὅλα τὰ χρώματα τῆς Ἰνδίδος ὡς εἶδος μυαλώματα, κατὰ περιεργότατον τρόπον ἀνακατεμένα, τρόπον τὸν ὁποῖον ὁ γράφων τὰς γραμμὰς αὐτὰς θεωρεῖ μίαν ἱερόσυλον προσπάθειαν. Αἱ καλύτεραι εἰκόνες εἶνε αἱ προσωπογραφίαι. Κάθε προσωπογραφία διὰ νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον πρέπει νὰ ἔχῃ κάτι περισσότερον ἀπὸ ἁπλὴν τεχνικὴν. Πρέπει νὰ αἰσθάνεται κανεὶς τὴν προσωπικότητα τοῦ ἀπεικονιζομένου.

Εἰς τὸ «Belle Arti» ἡ διεθνὲς τμημα ἀντιπροσω-
πεύονται ἡ Ἑλβετία, ἡ Νορβηγία, ἡ Ἰταλία, ἡ Ρουμὰ-
νία καὶ ἡ Ρωσία. Ὁ Ἰσπανὸς Ζουλόαγα κατέχει μίαν
δολιχόληρον αἰθούσαν. Εἶναι τεχνίτης πρῶτης τάξεως,
τὸ δὲ αἰσθημὰ του εἶνε καθαρὸν μουσικόν.

Τὸ Αὐστριακὸν τμήμα περιέχει πολλὰ ἐξαιρετά ἔργα καὶ εἶναι τὸ πρωτοτυπότερον ὧλων. Αἱ εἰκόνες τοῦ νέου καλλιτέχου Κλίμτ εἶναι αἱ νεωτεριστικώτεραι καὶ πρωτοτυπότεραι ὅλης τῆς ἐκθέσεως, καὶ ὀλιγώτερον νοηταὶ εἰς τὸν κοινὸν θεατὴν. Ἐκ πρώτης ὁψεως δίδουν ἐντύπωσιν Ἰαπωνικῆς τέχνης, ἔπειτα βλέπει κανεὶς ὅτι εἶναι κατὰ ἐντέλως διαφοροποιητὶν. Ἀλλόκοτα σχεδιασμένα μορφαὶ εἶναι μοιταταῖα ὠραῖα, ἡ διάθεσις τῶν χρωμάτων εἰναι διαζοσμητικὴ καὶ ἡ γραμμὴ μελετημένη. Ἡ ἀντίληψις του εἶναι ρεαλιστικὴ μὲ ὅλην τὴν ἐλευθερίαν τῆς φαντασίας, καὶ ἡ πρωτοτυπία του συνίσταται εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ θέματός του.

Τὸ Γερμανικὸν τμήμα περιέχει μερικά ἔργα ἀξίας—δυνατὰ καὶ εὐκρινῆ—πολὺ ὀλίγα ὅμως σημεῖα λεπτότητος. Ὁ Στόκν έχει ἐκδίδει μόνον τέσσερα ἔργα, ἐν τοῖς τοῖς μού φαίνεται ὅτι εἶνε ὁ κυριαρχὸν τόνος. Αἱ εἰζόνες εἶνε καθαρὸν Γερμανικὰ—τελειωμένα καὶ χωρὶς φαντασίαν.

Τὸ Οὐγγρικὸν τμήμα περιέχει μερικὰ ὥραϊα ἔργα
ξυλογλυπτικῆς. «Ἡ σύζυγος τοῦ βασιλέως ἐπιζητοῦσα
τὸν Ἰωσήφ», εἶναι τὸ ἱσχυρότερον. Ἀπὸ τὰς εἰκόνας,
«Ἡ Ἀνάστασις» τῆς θυγατρὸς τοῦ Ἰακώβου εἶναι ἡ
πλέον ἀξιοπαρατήρητος. Ἡ κατὰπληξίς τῆς ὥραιας
κόρης καθὼς ἀνοίγει τὰ μάτια της, ἡ ἥρεμος μορφή,
τοῦ Χριστοῦ, γεμάτη ἀπὸ τὴν δύναμιν τῆς Ἀναστά-
σεως τῶν νεκρῶν — δὲν ἡμποροῦν παρὰ τὰ μαγεύουσιν
τὸν θεατὴν. Αἱ προσωπογραφίαι εἶναι αἱ καλῦτεραι
ὅλης τῆς Ἐκθέσεως.

ΠΑΥΛΟΣ ΣΟΥΩΝ

H M O Δ A

Ο δόριζον της άριστοκρατικής μόδας τώρα βιάρεται από δυό λαμπρά χρώματα. Τò παλιό χρυσάφι κι' ό άμέθυστος έχουν χαρίση τούς μαγευτικούς τόνους των στά άπαλά ύφάσματα και στά γυαλιστερά μετα-

ΦΟΡΕΜΑ ΕΠΙΣΚΕΥΕΩΝ

ξωτά για τις πλούσιες αμφιέσεις των κυριών. Σπάνια υπήρξε τόσο καλαισθητό το γούστο στις οικίες των χωριάτων. Τώρα πια δέν ζητούν να τραβήξουν το βλέμμα με τον ερεθισμόν, αλλά με την ευγενικήν σεμνότητα του χρώματος καί με τὸ ἀμφίβολον τῆς ἀναλαμβάνης.

Λοιπὸν τὸ παλὸν χρυσάφι κι' ὁ ἀμέθυστος.
 Ὅμως ὀρίζοντας τὰ δύο αὐτὰ χαρῶματα, δὲν ἐννοῶ
 πῶς ὅλος ὁ γυναικεῖος κόσμος ἔχει καθήκον νὰ τυλι-
 χθῇ μ' αὐτά. Κάθε τόνος δὲν μπορεῖ νὰ πηγαῖν σὲ
 ὅλα τὰ πρόσωπα. Κι' ὅταν ἓνα χρῶμα, δὲν ταιριαζῇ
 στὴν ὕψιν, στὰ χαρακτηριστικά, στὴν ἐκφρασὴν τῆς
 μορφῆς, στὴν θέσιν καὶ στὴν μόρφωσιν ἀνάμα τῆς
 γυναικός, τότε αὐτὴ εἶνε σὰν γυμνή. Καὶ μάλιστα κατὰ
 χειρότερο — κακοντυμένη.

“Ενα άλλοιζό κορίτσι χωρίς καλλιτεχνικές αντιλήψεις πού νοιώθει την μόδα σαν στενά και την ιδέα του φορέματος σαν μιάν ανάγκηνη επίδειξως κι’ όχι ώσαν μέσον καλής παρουσιάσεως του πνευματικού και του ψυχικού εαυτού της, δέν μπορεί βέβαια νά φορέση *une tailleur directrice*.

“Ολα εἶνε σχετικά κι’ ἂν δὲν εἶνε, πρέπει νὰ εἶνε. Γι’ αὐτὸ μὰ σοῦρα μελαχροινὴ με θαιβὸ δέρμα, δὲν πρέπει νὰ φορέσῃ τὸ χρῶμα τοῦ ἀμεθύστου. Αὐτὴ πηγαίνει μαγευτικὰ στὶς λευκὲς με τὰ κατὰξανθα μαλ-
λιά, ποὺ τὸ δέρμα τὸν ἀφίνει ροδαλὲς ἀναλαμπές.
Πηγαίνει ἀκόμη καὶ στὶς χλωμόλευκες, ποὺ ἔχουν
τὴν ὄψιν κεχοιμπαρένιαν καὶ κλίνουν πάλι πρὸς τὴν
ἀσπραδα. Γιὰ τὶς μελαχροινὲς εἶνε τὸ χρυσοῦ. Προσω-
πάκια σοῦρα, με σιὲς κάτω ἀπὸ τὰ μάτια με σκότος
πολὺ στὶς δλομανυρες κόρες — τυλιγμένες με χρυσαφί
ὑψασμα εἰς πολλὰς πτυχές, θὰ μοιάζουν με ἀγαλματά-
κι ἀπὸ χρυσοῦ καὶ ἀπὸ χρυσοῦ πρὸς τὸν χρυσοῦ.

Και αὐτὸ εἶνε τὸ εὐμορφον. Κάθε ἄνθρωπος νὰ στο-
λίξη τὸ σῶμα του ἔτσι πού ν' ἀναδεικνύεται ὡραιό-
τερον κι' εὐγενικότερον ἢ χάρις τῆς μορφῆς του. Λίγους
ὅμως εἶναι αὐτοὶ οἱ τεχνίτες, πού ξέρουν τὶς ἀσχη-
μιές των, τὶς εὐμορφίας των καὶ ντύνονται σύμφωνα
μὲς αὐτές. Ἄς προσέξουν οἱ κυρίες. Ἄν ἡ εὐμορφιά
μὴ θέλῃ ἀπλότητα, ἡ ἀσχημία θέλῃ ἀκόμα πειὸ μεγάλην
ἀπλότητα. Ἀπλότητα καταπληκτικὴ, ἂν εἶνε δυνατὸν
ἡ σολῖδι. Μόνον καλές γραμμές, ὥραιες πτυ-
οῦτε ἓνα στολίδι. Μόνον καλὴς τοῦ σώματος. Τὸ μυστήριον τῆς καλῆς ἐμφανί-
μερης τοῦ σώματος. Ὅτι ἡ γυναῖκα νὰ σοῦ ἐπιβάλλεται ἀπὸ τὴν
σεοῖς, ὥστε ἡ πρώτη στιγμή σὰν καλλιτέχνημα, εἶνε μεγάλο. Εἶνε
βαθύ. Κάτω ἀπὸ τὰ φῶτα τῆς νυκτὸς δὲν πηγαίνουν
οἱ ἴδιοι χρωματισμοί. Τὴν ἡμέραν εἰς τὸν δρόμον, εἰς
τὴν δεινδροστοιχίαν φορέματα σκοτεινὰ, χρώματα πε-
θαμένα, πού νὰ περνᾷ κανεὶς ἀδόρμη σάν σκιά μέσα
ἀπὸ τὸ πληθος. Σ' ἓνα σαλόνι, σὲ μιὰ καλλιτεχνικὴ
συνάντησιν, πού ὅλα λαμποσκοποῦν κ' εἶνε φανταζερά,
ὅς εἰνε ὁ λαμῖος ἀνοιχτός, καὶ τὸ ὕφασμα ὡς γλυστοῦ
διαφανές καὶ πλατὺ ἀπὸ τὸν ὄμιον, ὥστε νὰ σχηματίζῃ
ἓνα ἐλαφρό, περιτύλιγμα ὡσάν κοντὸ μαντίνι. Τὰ χρῶ-
ματα ἂν εἶνε τότε πειὸ ζωντανά.

Πάντα όμως σύμφωνα με την μορφήν για να δώση
 η γυναίκα την ἐντύπωσιν καλλιτεχνικῆς ἐμφανίσεως.

Η ΑΘΗΝΑΙΑ

Υ. Γ. Εἰς τὸ ἐρχόμενον φύλλον γνῶμαι ἀπὸ τῶν καλύτερων ῥαψωδῶν γιὰ τὴν καθιερωμένη ἑλληνογῆνη μῦδα· Τὶ πηγαίνει στὶς γυναῖκες τῆς Ἑλλάδος ποὺ μὰ φαινόνται εὐμορφότερες μέσα στο περιβάλλον τῆς Ἀττικῆς φύσεως μὲ τὶς ἀπαλὲς γραμμεῖς, τὰ ὠραία χρώματα, τὴν λαμπρῖν.

Η. Α.

CHINAIA

ΕΙΔΗΣΕΙΣ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

ΔΙΑ τὸν Κάθ. Δίκηνς, τὸν μέγαν Ἀγγλον μυθιστοριογράφον, ποῦ σήμερον εἶναι πολὺ τῆς μόδας, τουλάχιστον εἰς τὴν Γαλλίαν, καὶ τὰ μυθιστορηματὰ του δραματοποιοῦνται ἀπὸ τοὺς γνωστοτέρους Γάλλους δραματικούς συγγραφεῖς, οἱ Ἀγγλοὶ βιογράφοι τοῦ λέγουσι, ὅτι εἰς τὴν ζωὴν του δὲν ὑπάρχουν καθόλου ἐρωτικαὶ ἱστορίαι. Ὁ Δίκηνς ἦτο γνωστός, ὥς ἓνας πολὺ χρηστός ἄνθρωπος καὶ ἀφροσύνημονος ἐντελὸς εἰς τὴν ἐργασίαν. Ἀζόμη καὶ ὁ σενοῦς του φίλος Τζῶν Φόροστερ, ποῦ ἔγραψε ἐκτενὴ βιογραφίαν τοῦ Δίκηνς, χρησιμοποιήσας τὰς ἀναμνήσεις του καὶ πληθώραν ἐπιστολῶν του, δὲν δίδει καμίαν πληροφορίαν διὰ τὴν αἰσθηματικότητα τοῦ φίλου του. Ἦτο δυνατόν ὁμοῦ νὰ μὴ εἶχεν ἀγαπήσει ποτὲ τὸν ὁ Δίκηνς, ποῦ ἡ καρδιά του ἦτο τόσον εὐαίσθητη; Τὴν ἀπορίαν αὐτὴν λύνει μία σύντομος μελέτη τοῦ κ. Πῶλ-Λουὶ-Ερβιὲ «Οἱ ἔρωτες τοῦ Κ. Δίκηνς» δημοσιευθεῖσα εἰς τὸν «Mercure de France».

Ο κ. Έρβις ἀπὸ μερικὰς βιογραφίας τοῦ Δίκεως καὶ ἀπὸ ἐπιστολὰς καταστρώνει τὴν ἐρωτικὴν ἱστορίαν τοῦ Ἁγγλου μυθιστοριογράφου, ἣ ὁποία μὲ λίγα λόγια ἔγει ὡς ἑξῆς:

Παιδι άνοιξη ὁ Δίκηνς ἠσθάνθη κάποιαν συμπα-
θειαν ὁμοιάζουσαν πολὺ με ἔρωτα πρὸς τὴν παιδι-
σκην Λουκιάν με τὰ χρυσὰ μαλλιά. Ἡ μηροῦλα αὐτῇ
ἐχρησίμευσε κατόπιν εἰς τὸν Δίκηνς ὡς Μοῦσα καὶ
τὴν ἐφούκουνεν εἰς πέντε μυθιστορημάτων του.

Δέκα δοκάς ἐτὼν ἠγάπησε βαθεῖα καὶ με πάθος τὴν συνομιλίαν τοῦ Μαρίας, κόρης τοῦ τραπεζίτου Beadnell. Ἡ Μαρία ἦτο φιλάρεσκη, τῆς ἀρεσῆς οἱ ἔταιμοι ἀπὸ νέου ὥρατοι καὶ ἔξυπνοι, καὶ δὲν ἐφάνη ἀδιάφορη ἄνοιξαν μάλιστα καὶ ἀλληλογραφίαν οἱ δύο νέοι. «Ὅταν ὅμως ὁ τραπεζίτης ἐνόησεν, ὅτι ὁ Δίκηνος ἠγάπα τὴν κόρην του, τοῦ ἔδωκε νὰ καταλάβῃ, ὅτι δὲν εἶχε νὰ ἐλπίζῃ τίποτε. Δὲν προέβλεπε κανεὶς τὸ μεγά ὄνομα καὶ τὸ ἐνδοξον μέλλον τοῦ πτωχοῦ παιδιοῦ. Ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχεν ἔρως καὶ ἐκ μέρους τῆς Μαρίας, ἡ ὁποία ταχῶς τὸν ἐλησμόνησε, σταλεῖσα εἰς τὴν Παρίσι. Ἡ Μαρία μετὰ τινα χρόνον ἐνυμφεῦθι κάποιον κύριον Βίντερο καὶ ὅταν ἦτο σαράντα τρεσάρων ἐτῶν ἐνθυμήθηκα νὰ γράψῃ εἰς τὸν Δίκηνος, ποῦ ἡ δόξα του εἶχε φθάσει πλέον εἰς τὸ κατακόρυφον. Ὁ αἰσθηματικὸς συγγραφεὺς δὲν εἶχε λησμονήσει καυδὸλου τὴν πρώτην του ἀληθινὰν ἀγάπην καὶ ἀπήντησεν ἀμέσως, ἂν καὶ εἶχε νυμφεῦθι πρὸ ἐτῶν τὴν Καίτη Χόγκαθ, κόρην τοῦ ἀρχιμυντάκου τοῦ «Πρωϊνοῦ Χρονογράφου». Ἡχοῖς λοιπὸν ἀλληλογραφία μεταξύ τῶν δύο ἄλλοτε ἐρωτευμένων, καὶ ἔπειτα καὶ συντηθήσασιν. Ἀλλὰ πόσον διαφορετικὴ ἦτο πλέον ἡ Μαρία! Οὔτε χάρις, οὔτε σπινθηροβόλον πνεῦμα. Ἡ κυρία Βίντερο ἠθέλησε νὰ ἐξακολουθήσῃ τὴν ἀλληλογραφίαν, ἀλλὰ ὁ Δίκηνος τὴν εὗρισκε πλέον ἀνωφελὴ καὶ κουραστικὴν καὶ ἀπάντα ἦν πολλὴν νυχωρότητα. Κατόπιν ὁ Βίντερο ἐπέσχετο καὶ ἡ Μαρία ἐξήτησε τὴν συνδρομὴν τοῦ Δίκηνος· ματαίᾳ παράκλησιν· ὁ μυηματοριογράφος ὁ τόσον φιλεὺςπλαγχῶς καὶ καλὸς διὰ τοὺς ἄλλους δὲν τὴν ἐβοήθησε!

Τὴν ἐρωτικὴν αὐτὴν ἱστορίαν τὴν ἔλαβεν ὁ Δίκηνς ὡς βάσαν τῶν μυθιστορημάτων του «Δαβὶδ Κόππερ φηλδ» καὶ «ἡ Μικρὰ Ντόστριν». Ἡ Μαρία εἶναι ἡ Δώρα τοῦ πρώτου καὶ ἡ Φλόρα τοῦ δευτέρου.

Ἐξακολουθεῖ ὁμοῦς ἡ ἐρωτικὴ ἱστορία τοῦ Δίκηνς. Ἡ σύζυγός του εἶχε καὶ ἄλλας δύο ἀδελφάς: τὴν Γεωργιάδα καὶ τὴν Μαίρη. Ἡ τρίτη ἀδελφὴ ἐγενε μετὸν καιρὸν ἡ ἀληθινὴ σύντροφος τοῦ μυθιστοριογράφου.

μουσεία του Λονδίνου, του Έδιμβούργου και του Δουβλίνου. Οί πίνακες ούτοι δὲν εἶχον ποτὲ ἐκτεθῆ δημοσίως. Μεταξὺ αὐτῶν εὐρίσκονται θρησκευτικὰ ἔργα τοῦ 18' αἰῶνος, τῆς φλωρεντινῆς σχολῆς, πορτραῖτα τοῦ Gainsborough καὶ τοῦ Reynolds· προσέτι εἰκό-νες τοῦ Τιτιανού, Ρέμπραντ, Ροῦμπενς, Cuyp, Φράντζ Χάλς καὶ Χολμπαίν, ἐντελῶς ἄγνωστοι.

Ἡ χρῆσις τοῦ ἀσυρμάτου τηλεγράφου ἐπεκτείνεται διαρκῶς. Ἡ μόλις χθεσινὴ ἐφεύρεσις ἐγένεεν ἤδη παράγων τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Ἀπὸ δύο ἐτῶν ὁ ἀριθ-μὸς τῶν σταθμῶν ἐπὶ τῆς ξηρᾶς ἀνῆλθεν ἀπὸ 92 εἰς 219 καὶ ὁ τῶν πλοίων τῶν ἐφοδιασμένων μὲ τὴν εἰδι-κὴν πρὸς τοῦτο συσκευὴν ἀνῆλθεν ἀπὸ 416 εἰς 988.

Οἱ παγῶνες τῆς Ἑλβετίας, κυρίως δὲ οἱ τῆς Βερ-ναίας Ὁμπερλαντ, τοῦ Valais, καθὼς καὶ αἱ Ἀλπεις τῆς Σαβοΐας, ὑπέστησαν βαθεῖας ἀλλοιώσεις ἐξ αἰτίας τοῦ ὑπερβολικοῦ καύσωνος τοῦ περασμένου θέρους. Ὅλοι σχεδὸν οἱ μικροὶ παγῶνες ἐξηφανίσθη-σαν καὶ οἱ μεγάλοι κατῆλθον εἰς πολλὰ μέρη. Ἡ κο-ρυφὴ τοῦ Λευκοῦ Ὄρους κατῆλθε μερικὰ μέτρα. Τὸ Μάττερhorn ὑπέστη παρομοίας βλάβας. Τὸ φαινόμενον αὐτὸ ἀπὸ αἰῶνων δὲν ἐσημειώθη εἰς τὴν Ἀλπειν ἱστορίαν. Ἡ τήξις τοῦ πάγου ἐπέφερε μεγάλας ρωγμὰς, τὰ δὲ ρήγματα ἐδημιούργησαν πολλὰς ἀβύσσους ἐπι-κινδύνους διὰ τοὺς ἀλπειβάτας.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ ΤΩΝ "ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ,"

Α' Διαγωνισμός. Προθεσμία 31 Δεκεμβρίου 1911.
Θέμα: Τοπίον φθινοπωρινόν.

Β' Διαγωνισμός. Προθεσμία 31 Ἰανουαρίου 1912.
Θέμα: Σκηνὴ ἀπὸ τὰς ἐορτὰς τῶν Χριστουγέννων ἢ τῆς Πρωτοχρονιάς.

Γ' Διαγωνισμός. Προθεσμία 28 Φεβρουαρίου 1912.
Θέμα: Τοπίον χειμωνιάτικο.

Δ' Διαγωνισμός. Προθεσμία 31 Μαρτίου 1912.
Θέμα: Πορτραῖτο.

Τὴν προκήρυξιν τοῦ Διαγωνισμοῦ βλέπε εἰς τὸ τεύ-χος τῆς 15 Οκτωβρίου 1911.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Σημ. Εἰδικαὶ βιβλιοκρισίαι δημοσιεύονται διὰ τὰ βι-βλία, τῶν ὁποίων δύο ἀντίτυπα στέλλονται εἰς τὰ γραφεῖα μας. Τῶν ἄλλων ἀπλῶς ἀγγέλλεται ἡ ἐκδοσις.

Εἰς ἕν ἀπὸ τὰ τελευταῖα φύλλα τοῦ «Νέου Ἑλευθέ-ρου Τύπου» τῆς Βιέννης ὁ Πρίγκιψ Γεώργιος τῆς Ἑλλάδος ἐδημοσίευσεν ἐνυπογράφως μακρὰν μελέτην περὶ ἀθλητισμοῦ.

Κατὰ τὸ τελευταῖον δεκαήμερον τοῦ Νοεμβρίου θὰ γίνῃ εἰς τὸν Σύλλογον «Παρνασσόν» ἡ δευτέρα καλλι-τεχνικὴ Ἐκθεσις τὴν ὁποίαν διοργανῶναι ὁ Σύνδεσμος τῶν Ἑλλήνων Καλλιτεχνῶν. Ἡ εἴσοδος θὰ εἶναι ἐλευ-θέρα· θὰ παλῶνται δὲ λαχοὶ πρὸς μίαν δραχμὴν ἕκαστος διὰ λαχεῖον ἐκ τῶν ἔργων τῆς ἐκθέσεως. Ἡ ἐκθεσις θ' ἀρχίσῃ μὲ καλλιτεχνικὴν διάλεξιν.

Εἰς τὸ τελευταῖον τεύχος τῆς «Graecia» δημοσιεύον-ται μεταφράσεις τῆς «Ξανθοῦλας» τοῦ Σολωμοῦ, τοῦ

«Τάφου» τοῦ κ. Κ. Παλαμά, «τῶν Γάμων τῆς Λεμο-νιαῆς» τοῦ κ. Βλαχογιάννη, τῆς «Βουβῆς» τοῦ κ. Ἐφταλιώτη.

Ὑστερον ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας ἀρχίζει παραστάσεις εἰς τὸ Βασιλικὸν Θέατρον ὁ θίασος Κυβέλης. Θὰ παι-χθοῦν ὁ «Νικηφόρος Φωκᾶς» τοῦ κ. Προβελεγγίου, τὸ «Κόκκινο Πουκάμισο» τοῦ κ. Μελά, ὁ «Οἰδίπους Τύραννος», ὁ «Φάουστ», ἔργα τοῦ Ίψεν, καὶ ἄλλα ξένα.

Εἰς μίαν σύσκεψιν τῆς πριγκιπίσσης Σοφίας μὲ τὸν ὑπουργὸν τῆς Ἑθν. Οἰκονομίας κ. Μπενάκη καὶ τὸν Δήμαρχον Ἀθηναίων κ. Μερκούρη, ἀπεφασίσθη ἡ ἀναδάσωσης διαφόρων λόφων τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐξακολουθοῦν νὰ φθάνουν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον αἱ δηλώσεις διαφόρων ξένων Πανεπιστημίων καὶ Σχο-λῶν, διὰ τὸ προσεχές συνέδριον τῶν Ἀνατολιστῶν.

Θὰ ἀσκηθοῦν εἰδικῶς εἰς τὴν ἀεροπλοΐαν ἕνας ἀξιο-ματικὸς ἀπὸ κάθε ὄπλον τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ.

Ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Βαρκελώνης κ. Luis Segalà y Estalella μετέφρασε — καθὼς γρά-φουν οἱ εἰδικοὶ — πολὺ ἐπιτυχημένα τὴν Ἰλιάδα τοῦ Ὀμήρου εἰς τὴν Ἰσπανικὴν.

Ὡς ἔργον μεγάλης ἀξίας κρίνεται τὸ τελευταῖως ἐκδοθὲν βιβλίον τοῦ Γάλλου κ. Jean Ebersolt «Le grand Palais de Constantinople et le livre des cere- monies» ὅπου περιγράφεται λεπτομερῶς τὸ μεγαλο-πρεπές ἀνάκτορον τῶν Βυζαντινῶν Ἀυτοκρατόρων.

Εἰς τὴν πόλιν Aix-en-Provence, ὅπου ὁ Ζολᾶ εἶχε ἀρχίσει τὰς σπουδὰς του, ἐστήθη ἀνδριὰς τοῦ μεγάλου μυθιστοριογράφου. Εἶναι ἔργον τῶν γλυπτῶν Φιλ. Σολαρί καὶ Μ. Μπαύ.

Ἀπὸ τώρα ὠρίσθη ἡ 1 Ἰουλίου 1915 διὰ τὰ ἐπί-σημα ἐγκαίνια τῆς λειτουργίας τοῦ Ἰσθμοῦ τοῦ Πα-ναμά. Αἱ ἐργασίαι ὁμῶς θὰ ἔχουν τελειώσει τὸν Ἰού-λιον τοῦ 1913.

Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἐφημερόσθη νόμος πρὸς προστα-σίαν τῶν παιδιῶν. Οἱ γονεῖς ποὺ θ' ἀφίνουν μόνον τὰ παιδιά των νὰ παίξουν εἰς δωμάτιον ὅπου θὰ ὑπάρχει φωτιὰ θὰ πληρώνουν πρόστιμον 375 φρ. Βαρὺ ἐπίσης πρόστιμον θὰ πληρώνουν καὶ ὅσοι θὰ στέλνουν τὰ παιδιά των νὰ διακονεῦν. Τὸ κάπνισμα ἀπαγορεύε-ται εἰς παιδιά κάτω τῶν 10 ἐτῶν.

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Τὸ βιβλίον αὐτὸ ἐγράφη μὲ τὴν πεποίθησιν ὅτι θὰ τὸ διαβάσουν κάποτε σὰν παραμῦθον, ὑπὸ Α. Δελ-μούζου. Ἀθῆναι, τυπογρ. «Ἐστία» Μάϊσνερ καὶ Καρ-γαδούρη.

Ἡ ἀποστολὴ τῆς ἑλληνίδος γυναικός, διάλεξις Γ. Νικολάου, ἱατροῦ. Ἀλεξάνδρεια, τυπ. «Ταχυδρόμου».

Διασαφήσεις εἰς τὴν ὑπό τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Χα-τζηδάκη κρίσιν περὶ τοῦ νόμου τῆς ἐξασθενώσεως. — Προοίμιον τριακονταετοῦς ἱστορίας κατὰ Θουκυδίδην ὑπὸ Ἀθανασίου Γ. Μπούτουρα δ. φ. Ἀθῆναι, τυπογρ. Α. Ραφτάνη, δρ. ο.ο.ο.

Ἐμμ. Ροῦδης, βιογραφικὸν σημεῖωμα, ὑπὸ Α. Μ. Ἀνδρεάδη. Ἀθῆναι, τυπ. Ν. Χιώτη.

